

د فوري ژبي شاعر او ليکوال گل پاپا الفت

غوره

نشرونه

Ketabton.com

د خود ژبي شاعر او ليکوال گل پاچا الفت

غوره نشرونه

پښتو ټولنه ۱۳۳۶ او ۱۳۹۱

د کتاب پېژندنه

د کتاب نوم:

غوره نثرونه

ليکوال:

خود ژبې شاعر او ليکوال گل پاچا الفت

رالېږونکى او کمپوزر:

غلام حبيب مليار، د کرهڼې وزارت دمصوباتو مدير

انلاين چاري:

[مختار احمد احسان](#) - د لراوېر د اټ کام برېښنايي کتابتون

www.Larawbar.com

لړلیک

- 3.....سرلیک
- 4.....د پردی خبری
- 4.....لاروی
- 5.....ژوند
- 5.....نوی نسل
- 5.....لوی او وړوکی
- 6.....د شاعر تحفه
- 6.....خدمتگار
- 6.....عقل
- 8.....پوهه او هوښیاری
- 10.....احمق خوګ دی
- 12.....نوی درس
- 12.....دری کاله
- 13.....قوی او ضعیف
- 14.....بڼه ګټه
- 15.....داخترپه ورځ
- 16.....خانی لاره
- 16.....یوازی
- 16.....فاتح
- 17.....لباس
- 19.....خیرات
- 19.....د زیارت ډیوی
- 20.....دمزار لوحه
- 20.....لیاقت
- 22.....کوچینیان
- 23.....جګ برجونه
- 23.....حقیقت
- 24.....لویه خدایه
- 25.....ماشومان
- 25.....شعراو ادب
- 27.....د ادب راز

- 28.....نوی کال
- 29.....زما د لاس نبالگيه
- 30.....د فکر پالونکي
- 30.....د ژوند نغمه
- 31.....نوی فکر
- 32.....زور فکر
- 32.....ناداني او ناداري
- 33.....سیند
- 33.....عقیده
- 34.....عمل
- 34.....عبادت او دعا
- 34.....بی زړه
- 35.....ملک او ملا
- 35.....شاعر
- 36.....سبا
- 37.....د پسرلي گله
- 38.....درمي خاونده
- 38.....بی گناه بندي
- 39.....نظر لالا
- 41.....جبر او اختيار
- 43.....د خان واده
- 43.....غم او خوشحالي
- 45.....اخلاقي اساس
- 46.....بڼه او بد
- 46.....پخواني ډيوې
- 47.....انتخاب
- 49.....د عقل برخه په ژوندانه کې
- 50.....حسابي خبري
- 50.....شعر او فلسفه
- 50.....ولاري اوبه
- 52.....بڼه حاکم
- 52.....دمثولف پيژندنه
- 53.....الفت

بسم الله الرحمن الرحيم

سرليک

څه د پاسه شل کاله کيږي چه زه د څه ليکلو او فکر کولو په رنځ اخته يم همدغه شغل زه له خپلو او پردونه بيل کړي يم او په گوښه ځای کښي ئي له خلقونه لري کښيښو لم ډيري شپي ئي راباندي په ويښه تيري کړي او ډيري ورځي ئي له دوستانو او ملگرونه بيل وساتلم.

په دغه موده کښي ماله خپلو بچيو او دکاله خلقوسره ډير لږ وځنډل او هر چاته بي ميني غوندي ښکاره شوم، کله له سبانه ترمانښامه ځای په ځای کښينا ستم چه د څه ليکلو په فکر کښي رانه مونځونه هم قضا شوه مگر هيڅ مي ونشولیکلي کله به په نيمه شپه لکه سودايي له خوبه را پاڅيدم او د آسمان ستوروته به مي حيران حيران کتل يو وخت به مي څو کږښي وليکلي بيا به مي هغه څيري کړي بل وخت به مي خپل څيري کاغذونه راغونډ کړه او يوه کلمه به مي له بلي سره نښلوله ډير ځله را ته خپل فکر او خيال ډير ښه ښکاره شوي او کله کله مي خپلو ليکنوته په ډير حقارت کتلي دي اوله ځانه مي زړه تور شويدي.

ډيرو ورځي دکوراو کلي له خلقونه پټه شوي يم او چيرته لري دغره په لمن کي په کومه هديره کي ناست يم يا مي دسيند په غاړه يوازي ورځ تيره کړي او يوازي توب مي ډير لوي نعمت گنلي دي. په دغسي مختلفو احوالو کښي مي کله شعراو کله نثريکلي چه زما روحی او فکري اغيزي پکښي څرگندي دي. ددي کتاب پاني زما ډيري مودي دخاطراتو يوه برخه ده چه زما به نظر کښي ادبي قيمت لري اوزه ئي خپل غوره نثرونه گڼم.

زما په مقالو کښي ځيني نوري مقالې هم شته چه دلته ئي چاپول مناسب و، مگراوس لاس ته ندي راغلي اودا انتخاب نيمکړي غوندي شو.

داپاني چه تاسي لولي په ليکلو کښي ئي ډير زيار ايستل شوي چه لوستونکو ته پوره نه معلوميري. لکه چه يو کور څو ځله جوړ او وړان شي دامضامين هم څو ځله يورازاوبل راز شويدي چه دترکيب اوتاليف په لحاظ ئي مختلف صورتونه پيدا کړي او کيداي شي چه ځيني به ئي له اوسني حالت ښه هم و. دليکون ډيري جگرخوني لري او ډير ځله داسي کيږي چه يوليکوال يو شپه په ويښه سباکړي او يوه جمله پيدا کړي يا يوه ليکه هم ونشي ليکلي.

ديوه خيال يا فکري پيدا کول اوبياتي په ښه ډول بيانول هغه گران کاردی چه نوروته ئي گرانوالي اودرونډوالي نه معلوميري په همدغه سبب پوه شاعر او ليکوال ته نه ښائي چه خپلو آثارو قيمت له چانه وغواړي يا ورته څه قيمت وټاکي.

زه هم په دغه ټکي پوه شوي يم اوله هيچا نه پري هيڅ نه غواړم. ډيره ښه ده چه زه اوس دپخوا په شان نه يم او خپلو افکاروته په هغه قيمت نه يم چه پخوا وم.

يو وخت ما په ځان ډيره بڼه عقیده درلوده او خپل فکرمی ډير مبارک گمانه هغه وخت به چه ما هرڅه وليکل هغه به راته په يقين سره ډير بڼه ښکاریده او ډيره ښکلا به می پکښی لیدله مگر اوس هغه د يقين سرمايه په شک بدله شوه او پخپل فکر او نظر راته بد گمانی پیدا شوه.

زه به اوس ډير خوښ يم که دا پانی لکه د تمباکو پانی د چا د فکر صحت زیان ونه رسوی او څه زهر پکښی گډانه وی. هرڅه چه وی او هرڅنگه چه وی مگر له ماسره بده اراده نه ده موجوده او په بد نیت دغه کار نه کوم. دا فکرونه بڼه وی او که بد مگر د بیان او اظهار طرزې بدنه دی او د بڼه نثر ښیگنی پکښی شته که نورڅه نه وی نو د عبادت په لحاظ دا کتاب د یوه ادبی متن په حیث یوه ساده انشا بللی شو چه له نوولیکوالو او پښتنو لوستونکو سره کومک کوی.

په دغه وخت کښی د غسی کتابونو ته ضرورت موجود دی او دغه ضرورت ما ته هغه وخت پوره څرگند شو چه زه د حقوقو په پوهنځی او د ادبیاتو په پوهنځی کښی د پښتو استاذ شوم او دا دوه کاله د پښتو درس را په غاړه شو. پدی انشاء کښی د پښتو که زه څه ښکلیتوب وینم هغه سادگی او آسانی ده چه په لفظ او معنی کښی یې ډير لحاظ ساتل شوی دی او دا آسانی په ډيرو مشکلاتو لاس ته راغله.

پدی انشاء کښی که د فکر او معنی څه ښایست شنه هغه به سادگی کښی پت دی او څه ایغ نیغ حسن پکښی څوک نشی لیدی.

که دا نثر رواج ومومی او ځینی نوی لیکوال دغه سبک غوره کاندی مابه دخپل زیاد او زحمت ډير ښا اجر موندلی وی او خوښ به بم چه د پښتو نثر نه می بوڅه خدمت وکړی شو.

گل پاچا الفت د پښتو ټولنی ریس:

د پردی خبری

ترڅو چه د ښځو مخونه پت وی خبری به هم په پردی کښی وی ځکه چه په پښتو کښی خبره هم مؤنث ده یواځی خبره لاشه چه ژبه ، وینا ، معنا ، خطا به ، مقاله هم د تانیث علامی لری. هغه وینا چه ابتکار په کښی وی د ادب پردی ته لا ډير ضرورت لری.

تاسی زما خبرو ته لږ غوندي باریک شیئی !

د ادب او سیاست خبره ډيره باریکه ده.

زه په ډيره نری او باریکه لار لارم ، خدای دی وکړی چه ډير باریک بین خلق په دغه لار راشی او په ځیر ځيرو گوری. ما او ښان نه دی بار کړی زما قافله دمچیو ده چه د گلو نوله پانونه په هوا څه راوړی او عسل جوړوی.

له دی قافلې سره د سبا وړمو خوشبوئی بار کړیده چه څوک ئی په سترگونه وینی مگر حساس د ما غونه ئی احساس کولی شی.

هو ! زما کار له احساس سره دی ، زما خریدار باید ډير حساس وی یا ډير حساس شی.

لاروی

مونږ د خپلو کورونوله څنگه په ډیره کښی ناست وو.
له پاسه یو لاروی راغی د ونی ډډته ئی ډډه ولگوله له ملا نه ئی ډوډی پرانیستله اوله څه شی سره ئی په خوند خوند خوړله.

مونږ وږی تږی و، هغه ځان مور کړ او یخی اوبه ئی وڅکلې.
مونږ روژه وو، هغه بوزه و، ځکه چه په مسافرو باندی روژی نشته.
لاروی وویل: ماته د خوړلو اجازه شته او تاسو ته نشته.
ماته خدای خواړه او اوبه روا کړیدی په تاسوئی ایسار کړیدی.
دا د خدای قانون دی، ددی قانون په رمزاو معنی پوهیدل په کاردی.
د خدای کارونه بی حکمته نه دی، تاسی د دغه عملی تعلیم په اصلی معنی ښه فکر وکړی!
تاسی ولی وږی یاست اوزه ولی موریم؟
زه په کار او مقصد پسې روان یم او تاسی ځای په ځای پراته یاست.
ستاسو حرکت لنډ دی ځکه ئی وږی کړی.
تاسی د خدای قانون منلی دی مگر پوه شوی پری نه یاست.
زه راوگرزیدم چه تاسی په دغه رازپوه کړم اوله لوږی نجات ومومی.
پاڅیږی، روان شی اولری ځای په نظر کښی ونیسی!
لوږه او تنده په توقف او سکون کښی ده په حرکت کښی نشته.

ژوند

دیوی چیني اوبه دی، څوک ئی د زرو په جام څکی، څوک ئی د خاورو په کنډولی کښی.
هغه چه دانه لری نو هغه په لپه کښی ئی را اخلی.
په اوبو کښی هیڅ فرق نشته فرق په لوښو کښی دی.
د شاه او گد افرق په لوښو کیږی.
داوبو په خوند هغه څوک ښه پوهیږی چه ډیر تږی وی.
هغه لاروی چه له بیدیا نه ستړی ستومانه راځی او تنده ئی ډیره زیاته ده دا اوبه ډیر خوند ورکوی.
هغه دهقان چه په سره غرمه کښی یوی کوی او خولی پری راماتی دی دا اوبه دهغه دپاره ډیر لوی نعمت دی.
یوشپون چه له غره نه تږی را کوزیږی او په چیني باندی خوله ږدی داوبو په خوند ډیر ښه پوهیږی.
یوبل سړی چه بیخ سیوری ته په ارامه چوکی ناست دی ښایسته صراحی ئی له څنگه ایښی ده او په ښوگیلا سونو کښی اوبه څکی له اوبو هغه خوند نشی اخستلی.
هو! ده دلارویو او شپنو تنده نه ده لیدلی.

په سره او ټکنده غرمه کښي ئی لونه دی کړی ځکه هغه تلوسه په ده کښي نشی پیدا کیدلی.
چاچی لوږه او تنده نه ده لیدلی هغه د خوږ و او او بو پوره خوند هم نه دی لیدلی او د ژوند په کیف نه دی پوه شوی.

نوی نسل

له ځمکی نه بخار پورته شو.
له بخار نه وریغ پیدا شوه.
له وریغی باران ووریده.
له بارانه د پسرلی گلو نه پیدا شوه.
له گلو نه خوشبوئی پیدا شوه.
وگوری مور او پلار او ځوی څومره فرق لری؟
هغه تفاوت چه د باران او گلو نو یا د ځمکی او بوټو ترمینځ وینی دیوه او بل نسل تفاوت همدغومره دی.
که اولادونه میندو غوندي وای له غرونو څخه به لعلونه نه پیدا کیده.
له دریابونو څخه به مرغلی نه راوتلی.
له آبشارنه به بریننانه راتله.
دړندو اولادونه به پانده و.
له کڼونه به کانه زیږیدل.
اوس پوه شوی! چه نوی نسل اوزور نسل یورنگه نه وی.
که څوک خپل ځلمی زوی ته زړه بوچی په نکاح اخلی یا خپله پیغله لور اتیا کلن بوچی ته ورکوی ښه نه کوی.
زړه تربیه او نوی نسل همدغوسی وگڼی.

لوی او وړوکی

په شفتالو کښي زړی دی په زړی کښي د شفتالو ونه ولاړه ده.
د غنمو په وړو کښي دانی شته په دانو کښي همدغوسی وړی شته.
په چرگه کښي هگی ده په هگی کښي چرگه ده.
دغه یوه دانه پندانه چه گوری تیل او پلته دواړه لری او په حقیقت کښي بله ډیوه ده مگر ستا سترگی دغه رڼانه وینی.

ته خبر نه ئی چه په یوه دانه او په یوه څاڅکی کښی عالمونه پراته دی.
 ته پخپله هم د غنم په دانه کښی ویده وی بیا دی په یوه څاڅکی ابو کښی لامبو وهله نن په لویه بیړی کښی ناست یی
 او په لویو دریا بونو کښی گرځی.
 څه شی چی ته وړوکی گڼی هغه هم لوی دی یا هغه چه تاته لوی ښکاری هغه هم کوچنی او وړوکی دی.
 ته ونه لویه گڼی هغه په یوه زړی کی ده.
 تاته زړی وړوکی معلوم بیړی په هغه کښی غټه ونه ځای شویده.
 دغه غټه هندوانه چه گوری کال ته نه پاته کیږی او عمر یی ډیر لنډ دی.
 دغه دهنډوانی کوچنی زړی تاته هر کال تازه هندوانی درکوی.
 د زړی قیمت له هندوانی نه لږ نه دی.
 که زړی ورک شو هندوانه ورکیږی.
 نوراشه! هیڅ شی وړوکی او کوچنی مه گڼه ځکه چه دلته غټ او کوچنی لوی او وړوکی نشته، ټول برابر دی، یوازی
 خدای لوی دی اوبس.
 دنن ورځی دیمو کراسی له همدغسی ژوری کتنی څخه پیدا شوه او د ډیر دقت نتیجه ده.

د شاعر تحفه

زه چه ور غلم هغه په کوټنی کښی ناست و سړی په گریوانه کښی ښکته کړی و فکری عبادت یی کاوه.
 کله چه هغه سر را پورته کړ او په مایی نظر و لویده ما خپله تحفه یوه ډیرانگ پوستکی او یو غزنیچی پوستین دهغه
 په مخ کښی کښنود.
 هغه وویل: دا یو د ظالم پوتکی دی ځکه له پښولاندی لویږی د ابل دضعیفانو له پوستکی نه جوړ دی او په غاړه پوری
 تعلق نیسی.
 د شاعر تحفه باید همدغسی وی او همدغسی معنی ولری.
 دی باید دا دوه منظری همدغه رازوښی او خلق په دغه رمزښه پوه کړی.
 په دغو خبروزه له خوبه راوینس شوم او په خوب کښی دخپل خوب به تعبیر پوهیدلی وم.

خدمتگار

هلته یوړوندی لاری روان و هغه په سمه لاره برابر کړی مگر روند پوه نسو چه زما رهبر څوک دی.
 یو بل به خواره خوب ویده و، په خوا کښی یی یوه ملگری سر را اوچت کړ هغه یی په بیړه و واژه او ویده هماغسی
 ناخبره پاتی شو.

د شپې په مسجد کښې ناروغه مسافر زگيروي کول هغه يې په خدمت کښې شپه سبا کړه، مسافر سبا وون خواته مړشو او خپل زړه سواندي خدمتگاريې ونه پيژانده. هغه په لار روان و يوه ماشوم نه يې يوموتې ميوه ورکړه يوه تږې ته يې په بيد يا کښې اوبه ورکړې له يوه وږې سره يې خپله ډوډې نيمه کړه مگر يوه هم ونه پيژانده چه دی څوک دی. له دی لوی لاری نه هغه ډيراغزی او کاني لری کړه مگر څوک چه سبا پدی لاره راغی دهغه له خدمت څخه نه خبر يږي او هغه نه پيژنی. په رښتيا چه مونږ خپل خدمتگاران نه پيژنو او با داران ډير ښه پيژنو.

عقل

ډير لږ خلق دی چه کله کله يونيم کار د عقل په خوبه کوی. نور ټول کارونه دمینی او محبت دپاره، د حسد او عناد دپاره د حرس او هوس دپاره وی یا دکوم زور وپه امر او نادانی په فرمان اجرا کيږي. سره له دی چه د عقل برخه په ژوندانه کښې ډيره لږه ده بيا هم هر څوک د عقل ستاينه کوی او د عقل د ښمن هم عقل ښه گڼي او بې عقلی نه خوبوی. ښايي چه عقل په همدغه سبب د هر چا خوبښ وی چه د چا په کار کښې کار نه لری او د زور وړووی په کښې نشته. عقل زمونږ تابع دی او زمونږ زړه ته گوري هغسی مشوری را کوی ځکه يې ستا يو او صفت يې کوو. که عقل په مونږ باندی حاکم وای او اقتدار يې درلودی مونږ به ترينه ډير سر ټکاوه او بد به مو گانه ځکه چه تراوسه مونږ له يوه حاکم نه هم زړه کښې ډير خوبښ نه يو او ډير ښه حاکم هم ډير خلق له ځانه خوابدی کړيدی. په رښتيا چه عقل غوندي بی ضرره شی نشته. عقل هر کله زمونږ خيراو گټه راښيي او عقل د همدغه شی نوم دی. که مونږ د عقل يوه خبره هم ونه منو بيا هم عقل رانه نه ځی او بد راسره نه کوی. که مونږ په ناکاره کار پسې په بده لاره روان شو عقل راسره ملگري دی او څومره چه کيدی شی له خطر نه موساتی. ډيري غلاگانی د عقل په مرسته کيږي که څه هم غلا ته په ښه نظر نه گوري او غلا يې نه ده خوبه. هغه شیطانی چلونه چه انسان کشف کړيدی او شيطان هم ورته حيران دی د ساده گانو او احمقانو کار نه دی. فريب او ټگي سره له دی چه سم اصحيح عقل ورته بد گوري بيا هم د هونښیاری بد عمله او لاددی او د بد سپری له عقل دغه راز بد اولاد پيدا کيږي. همدغسی عقل يوه غله ته هم د تښتې لاره ښيي هم يې ماږه کاله ته بيا يې او که حاکم ونيوه د ځان د خلاصولو چلونه هم ورښيي. که سپری هر څومره گنهگار و، عقل ورته د نجات لاره لټوی او له همدردی نه لاس نه اخلی په رښتيا چه دومره مهربانه ملگري بل نشته. هغه وخت چه څوک عقل له ځانه شپي او په عقل هجوم وروپی باده او پيال له دی په لاس ورکوی او دمخه ورته لا يوداسی ځای پيدا کاندی چه ډير سوانشی او محتسب يې گريوان ته لاس وانچوی.

د عقل خوی او خصلت په هیچا کښې نشته، په زړه کښې حسد او عناد نلری لکه ماشوم مرور کيږی نه ظلم او ناروایی نه ده خوښه مگر له ظالم سره دښمنی هم نه کوی. فسق او فجور ورته بد معلومیږی خود زاهد په شان له فاسق او فاجر نه نه تنستی. هرچاته د خیر خواه په نظر گوری او د انسان په مجبوریت ډیر ښه خبردی. عقل په دی خبره ډیر زور اچولی دی چه انسان پخپلو کړو کښې پوره آزادی او اختیار نلری او د مجبوریت جنبه یی ډیره غالبه ده. هو! عقل دا غواړی چه انسان له ضعف او ناتوانی نه یو داسی قوی دلیل جوړ کړی چه دهغه بل جهان ملامتی نه یی هم خلاص کاندی. عقل پدی پوهیږی چه انسان د خپلو غرایزو او احساساتو تابع دی او منطق هرکله د خپلو اغراضو د پاره استعمالوی. د انسان له منطقی تعریف څخه هم دا معلومیږی چه دی اول حیوان او بیاعاقل دی، یعنی دده نطق او عقل د حیوانیت تابع دی او حیوانی غرایز پکښې د اولیت حق لری. د ایو منلی حقیقت دی چه عقل زموږ تابع دی موږ د عقل تابع نه یو، عقل زموږ د پاره پیدا شوی موږ د عقل د پاره نه یو پیدا. که موږ په عقل باندي د لیونویا د ماشومانو کار کوو، کوی یی اوز موږ له امر نه غاړه نه غړوی. که موږ غلیمان شوز موږ عقلونه بوله بل سره دښمنی کوی او په جگړه اخته کیږی. ښه عقل هماغه دی چه دښمنی او محبت په غیر کښې وده وکړی او دښو عواطفو او احساساتو په لمن کښې وروزل شی. عقل دا خلاقو تابع دی، که اخلاق ښه و، عقل هم ښه کیږی که اخلاق بد و، عقل هم په بده لار روانیږی او بده لاره ښی.

پوهه او هوښیاری

زه چه وړو کی وم اگر که اوس هم لوی نه یم له هرچانه به می اوریدل: فلانی بی عقله دی به څه نه پوهیږی، د عقل په پوله هم نه دی تیر شوی او د د و خروار بشي نشی بیلولی مگر یو یو به چیری ته داسی هم پیدا گیده چه خلقوبه ورته پوه او هوښیاری ویلی زه همدغه وخت پدی خبره پوه شوم پوهان او هوښیاران په دنیا کښې ډیر لږ دی او ناپوهان ډیر زیات دی. کله چه زه په سبق کښینا ستم ماته یی وویل: سبق و وایه چه پوه او هوښیاری سړی درنه جوړ شی. دا خبره په ما باندي ښه ولگیده او پوه شوم چه پوهه او هوښیاری می خوښه ده. هغه وخت زه هوښیار نه وم مگر هوښیاری می ښه گڼله او ناپوهی راته بده ښکاریده نه پوهیږم چه دغه تمیز ماله کومه کړی و، او یو بی عقل څنگه پوهیدی شی چه عقل ښه دی او بی عقلی ښه نه ده، خو اوس پوه شوم چه ماشومانو ته که څوک هر څه هر رنگه وښیې هماغسی یی گڼی او له ځانه څه فکر نشی کولی. ماشومان لاپریږده چه ډیر ورو خاوندان هم دغه شان دی اولوی لوی سړی دیوه او بل په خبرو تیراوسی. ما هغه وخت د ملا صاحب سوکانوته دهمدی دپاره سرونیوه چه پوه او هوښیاری شم.

هو! پوهی او هوښیاری ځای سراو دماغ و، مگر پوهه د ملا صاحب په لاس کښی وه اوله هر چا سره نه وه. ماته هوښیاری ځکه ښه ښکاریده چه ډیره لږه وه اوله لږو خلقو سره وه. هرڅه چه لږوی قیمت یی ډیروی او خلق یی ارماند کوی هرڅوک هغه څه غواړی چه نه یی لری. که زه پوه او هوښیار وای په پوهی او هوښیاری پسې به نه گزیدم. ډیر خلق ډیرو شیانو ته دناپوهی په سبب هڅه کوی او ډیر کارونه له ناپوهی ولاړیږی. زه هم نه پوهیدم چه پوهه می غوښتله. هرڅه چه و، او هرڅنگه چه و، ما په لیک اولوست کښی دانایی لټوله او سبق می وایه چه یوه ورځ می درحمان بابا په کتاب کښی ولوستل: -د دنیا په احمقانوده ودانه- دانانه کاپه دنیا باندی غرض. مگر چه شاوخوا می ښه وکتل په رښتیا چه دکلی خان به ټوله ورځ په ډیره کښی بیخ سیوری ته پروت و، او هیڅ به یی نه کول، دهقانانو او مزدورانو به په سره غرمه کښی یوی، لویونه او غوبلونه کول، زحمت او خواری به ددوی وه گټه به دخان کورته راتله. زه دغه وخت د عقل او هوښیاری په کرامت او برکت نور هم پوه شوم او باور می راغی چه زمونږ په کلی کښی یوازی خان صاحب هوښیار دی چه هیڅ نه کوی او نور ټول بی عقله او ناپوهه دی چه د دنیا کارونه کوی دده دپوهی او هوښیاری یوبل دلیل هم له ماسره و. هغه دا چه دی به په ژمی پیتاوی ته کښیناسته او په اوږی کښی بیخ سیوری ته. هغه نوره په سره اوږی کښی سره لمرته ولاړ، او کار به یی کاوه. ما به په جومات کښی په زوره زوره ویل. د دنیا په احمقانوده ودانه- دانانه کاپه دنیا باندی غرض. خو هغوی پدی خبره نه پوهیدل او زما چیغی عبث وی. ډیره موده وروسته زه له کلی کوره راووتم ښار ته راغلم په دفتر کښی میرزا شوم دمیرزایانوله څنگه کښیناستم په چپر وسانوبه می حکمونه کول او په هر کار پسې به می لیرل. دلته هم هماغه قانون جاری و، او دررحمان بابا خبره را ته دکانی کرښه ښکاره شوه. چپر اسیان به ټوله ورځ په سره ژمی او په اوږو کښی دایره په دایره گزیدل مکتوبونه به یی رسول مونږ به په توده کوټه کښی ناست او مکتوبونه به مولیکل. زمونږ مدیر صاحب به نورڅه نه کول یوازی دسخط به یی کاوه یعنی زمونږ کار به دده په نامه ختمیده. که ددسخط پیڅای مهر لگول رواج وای دا کار به هم کاتبانو کړی و، مگر نه پوهیږم چه مدیران ولی مهرونه نه جوړوی. که یو کاتب خپل کار دمدیر په نامه ختم کړی او دی پخپله دهغه مهرد مکتوب په آخر کښی ولگوی دا کار اخلاقاً ښه دی ځکه چه دایشار او فداکاری معنی لری، که څوک پردی کار پخپل نامه ختموی ښه نه معلومیږی. له چپر اسیانونه زمونږ کار لږ او آسانه و، اوله مونږ نه دمدیر صاحب کار سپک و، ریس صاحب چه عقل عالم وهغه بیخی کار نه کاوه او کله کله به دیوه ساعت له مخی ریاست ته راغی، ځینی ورځی خوبه یی خپل مبارک نوم هم په کوم مکتوب یا دحاضری په کتاب کښی نه لیکه چه دکارنحوست دده په نامه پریننووزی او هوښیاری ته زیان ونه رسیږی. زمونږ مکتوبونه ځینی داسی و، چه چپر اسی مکتوبونه نشوولی ځکه چه دادب نقاضا دانه وه چه یو خوار چپر اسی په خواره جامه کښی دیوه لوی سړی په حضور کښی ودریږی که څه هم دخدای حضور ته په لمانځه دریږی.

هو! د دربار په آد ابو هر څوک نه پوهیږي او درباري پوهه له هر چا سره نشته هلته موقع شناسی له هر کار نه زیات قیمت لری او دنزاکت مراعات ډیر په کاردی.

په رمز او اشاره پوهیدل، مزاج پیژندل، د بل په خوبه خبری کول، د بل په نظر هر څه لیدل ډیر لیاقت او مهارت غواړی. هر څوک نشی کولی چه له ځانه به هیڅ فکر او هیڅ عقیده نلری مگر د بل هر فکر او هره نظریه به دار سطوپه منطق ثابتوی.

پخپلو او ورو باندی هر څوک د بل پیتی وړلی شی مگر له زړه نه دنورویا بو جوړول آسانه کارندی. تاسی درباریانو ته په عادی نظر مه گوری دومره باریک بین خلق بل چیرته نشته، ددوی ډیر لږ کار د پوهی او هوښیاری له برکته دنوروله ډیر ودرنو کارونونه دروند خیژی. ددوی مثقال او دنور خروا برابرنه دی که دنور و فعالیت دوی او گردونه آسمان ته ورسپړی او دوی محضی د چا د بو تونو گرد پاک کړی ددوی دکار قیمت زیات دی اوله هغوی نه بی تنخوا ډبله ده. دوی په جنگونو او جگړو کښی د سربازی میدان ته نه حاضریری. په فابریکو او کارخانو کښی کارونه نه کوی، لوړی ژوری نه اواری، معدنونه نه سوری کوی مگر گټه یی له نورونه زیاته ده او په لوړ مقام کښی ځای لری. ددوی کار دومره باریک دی چه هر چاته نه معلومیږی مگر لیاقت یی معلوم دی او په هوښیاری کښی یی شک او شبهه نشته.

څومره چه پوهه او هوښیاری زیاتیری هغومره فعالیت او دکار ستومانی کمیږی نه گوری چه ماشومان له لویو او درنو خلقونه ډیر حرکت کوی د ابا شی ولاړوی او مزدوران تیری چلوی. مشران له ځایه نه بنوری او کشران په مخکشی مندی وهی که لرنه گوری ها دخپل لاس ساعت ته وگوری ثانیه گرد چه وړوکی دی څومره ژر ژر گززی دقیقه گرد چه لوی دی ورو روان دی، کوچنی موټر ډیر گړندی ځی اولویه لاری هغسی نشی تللی. اوس پوه شوی چه لویوالی او دروندوالی همدارنگه عقل او پوهه فعالیت کمی او مندی را مندی دبی عقلو کاردی. هوښیاران کارنه کوی فکر کوی او چرت وهی ناپوهان جبل وهی او غرونه سوری کوی. د دنیا آبادی او ودانی په کار او فعالیت پوری تعلق لری او عقل یا هوښیاری سپری ستومانی او زحمت ته نه ورکوی. یو میرزا هیڅکله پخپل کار کښی دیوه جوالی غوندی نه دی ستړی شوی (عقل نیست جان در عذاب است) همدغه معنی لری او رحمان بابا د همدی لامله وایی چه دنیا په احمقانوو ودانه ده او دانا د دنیا په کار څه عرض نلری. تاسی له هوښیارانو او پوهانو ډیر کار مه غواړی دوی پریردی چه فکر وکړی اوبی کاره به زیاره گټه خپل کاله ته راوړی.

هوښیاری او پوهه همدغه ده چه کار یی لږ او گټه یی ډیره وی یا په بل عبارت هیڅ نه کوی او هر څه دده وی. دنوروله زیار او کار څخه گټه اخستل، بل غولول او ځانته گټه اړول پوهه او هوښیاری ده. دادپوهی او هوښیاری برکت دی چه ډیر لږ خلق یعنی هغه چه دن ورځی په اصطلاح په اقلیت کښی دی اولږه کی ورته ویل کیږی د ډیر و خلقوله ستړتیا او ستومانی نه ډیره زیاته استفاده کوی. که تاسی د هروطن دنناز او نعمت خاوندان او شتمن وگوری دوی ډیر لږ دی مگر ډیر زیات خلق ددوی دگټی دپاره استعمالیری یعنی ددوی سمسورین دنوروپه خولو وده کوی او ددوی راحت دنورود زحمت نتیجه ده.

داده هغه پوهه او هونبنياری چه ما په ليک اولوست کښی لټوله اوزه بی له کاره وايستم. هو! پوهه او هونبنياری سپری له کاره باسی، دکار خلق نور دی پوهان او هونبنياران نه دی. دخیر خلق هماغه دی چه نورو ته بی خیر سپیری، پوهان او هونبنياران ځانته خیررسوی او خپل خیر لټوی. دهمدی لامله وایی چه دجنت اکثره خلق ساده گان دی او دنیا هم په ساده گانو او احمقانو ودانه ده.

احمق څوک دی؟

هغه چه د دنیا په سود اوزیان نه پوهیږی او دگتیی په ځای تاوان کوی خلق ورته احمق، بی عقل او ساده وایی. دا دری نومونه لکه دیوه سپری مختلف عکسونه چه په بیلو بیلو کمرو او مختلفو احوالو کښی بیلو عکاسانو اخستی وی په عین اتفاق کښی اختلاف هم لری او په یووالی کښی بی یوڅه بیلوالی معلومیږی. که څوک کوم بی عقل سپری سپکوی احمق ورته وایی او که بی ستایی نو ساده بی بولی. دوینا اوبیان سحر د الفاظو په همدغسی فریب کښی پټه دی. په کتابونو کښی راغلی دی چه پخوا به بی ټوقیانو ته احمقان ویلی او ددربار احمقان به هماغه کسان و، چه پخپلو خبرو به بی خلق خندول او په مجلس کښی به بی خوشحالی پیدا کوله. د احمق او ساده یومثال ملا نصرالدین دی چه په ظرافت او مسخره توب هم شهرت لری. ددغه مرحوم د حماقت دلیل د خلقو په نزد دادی چه ده به په یوه روپی څلوردانی هگی و اخستلی هغه به بی و خوتولی په رنگ به بی سپری او شنی کړی بیا به بی دروپی پنځه دانی خرڅولی یعنی دگتیی په ځای به بی تاوان کاوی او خپل مال به بی ارزانه خرڅاوه.

اوس چه څوک له چانه څه شی ارزانه وغواړی هغه وایی څه ملا نصرالدین خونه یم. دا نوم اوس دومره عام شویدی چه که هر څوک یوشی گران واخلی او ارزانه بی خرڅ کړی خلق ورته ملا نصرالدین وایی.

مونږ په خوله وایو چه عقل بیل شی دی او د دنیا مال بیل شی دی، څوک به عقل لری مال به نلری، ځینو نورو سره به مال وی او عقل به نه وی، مگر په عملی ډول دهر چا عقل اوبی عقلی د دنیا گتیی اوزیان له مخی معلوموو او په حقیقت کښی گتیی ته عقل وایو او تاوان بی عقل یا حماقت بولو.

زمونږ په خیال او تصور کښی دانسی راتلی چه ملا نصرالدین به دا کار ددی دپاره کاوه چه نرخ ارزانه کړی او خپل احسان په دغسی تجارت کښی پټ کړی چه خریداری په سخاوت هیڅ پوه نشی او کرامت حماقت وگڼل شی. که مونږ گمان نیک اوبنه وای ملا نصرالدین به مود خیر او فیض خاوند گانه او دهغه په عقل پوری به مونه خندل. هغه بل کال زمونږ په هیواد کښی قحطی او گرانی وه، یوه لوی سوداگر له هرات نه ډیره غله قندهار ته راوړه او په خلقوی د بازار له نرخه ارزانه خرڅه کړه یعنی گتیه بی ونگره تاوان بی وگرډا کار هیچا دهغه په بی عقلی حل نکړ او په اخبارونو کښی بی ډیره ستاینه وشوه.

هغه ته چا ملا نصرالدین ونه ویلی بلکه دخیر او برکت خاوند بی وباله. یو وخت زه یوه شتمن سپری کره میلمه شوم، دهغه په کاله کښی هر څه پاخه شو، مگر سکرک بی نه درلود، دکاله خاوند څو غلمینی ډوډی خپلو همسایه گانو ته ولیږلی او هماغومره سکرکان بی راوړه.

ما ته دا معلومه شوه چه دوی هره ورځ دغه راز تجارت کوی او پخپل کاله کښی جواری نه پخوی. دا سودا ماته د خوارانو او غریبانو د پاره سود مننه ښکاره شوه او مرحوم ملا نصرالدین را په یاد شو. زه دا جرت نشم کولی چه دغه راز ښه کار احمقانه وگنیم. په کوم کاله کښی چه هرڅه ډیروی د غومره لږ. تاوان هیڅ تاثیر نلری. بډایان له دغسی تظاهرنه یو مخصوص خوند اخلی چه مونږ هغه نه دی څکلی که دغه راز کار یو خوار او غریب وکړی حماقت دی، مگر بډایانو د پاره صفت دی. عقل او پوهه خوارانو او فقیرانو ته دا اجازه نه ورکوی چه ډوډی په جواری باندی سرپه سرور کړی او خپل حماقت ښکاره کړی، مگر بډایان په دغسی کارونو ښه ښکاری او څوک ورته ملا نصرالدین نه وایی بلکه حاتم طایی بولی. که خواران او غریبان له اسراف او تبذیرنه کار واخلی ډیره لویه ناپوهی او نادانی ده، مگر بډایان په اسراف او تبذیر د جود او کرم خاوندان گڼل کیږی. دغه عقل چه د خوار او غریب رهبری کوی د بډایانو د پاره نه دی په کار. هو! عقل هغه امساده چه گوډ او ضعیف انسان ورته اړدی. هغه چه د قوت او قدرت خاوند دی دغه د ضعیفانو وسله ورته نه ښایی. د عقل عینکی د کمزوری نظربینایی زیاتوی او د تیز نظر خاوندان یی کله کله ډول او فیشن د پاره په سترگو کوی. که څوک عقل او هونسیاری لټوی د خوار او غریب په کور کښی دی ولټوی زورور او بډایان له دغه شی نه بی نیازه دی. تاسی یوه انسان یا یوه حیوان ته چه څه نه وینی ږوند ویلی شی مگر سیند او سیلاب ته ږوند ویل غلطه خبره ده که څه هم په نا اواره لاره روان وی او په سمه لاره نه درومی. دا ځکه چه دغه پریزدل او جگیدل هغه ته څه زیان نه رسوی او بی سترگو هم ډیر گړندی تللی شی. که مونږ د خپل هیواد په خلقو کښی فکر وکړو هغه کارونه چه ځینی زورور او بډایان یی کوی په عقل برابر نه دی که مونږ یی وکړو بد ښکارو او ضرر وینو ځکه مو عقل مخه نیسی مگر زورور او د قوت خاوندانو ته زیان او ضرر نه رسوی عقل یی هم مخه نه نیسی او دغه د غریبانو نا صح د هغوی حضور ته لاره نلری. د زورور په مخکښی عقل گونگ وی او ډیر مزخرف معلومیږی هرڅه چه بی ضرورته وی او احتیاج ورته نه وی بد ښکاری او قیمت یی لږوی. که چیری په انسان کښی ډیره نیمگړتیا او کمزوری نه وای او عقل ته یی احتیاج نه درلودای عقل او پوهی به د غومره قدر نه درلوده. اوس پوه شوی! چه هر خوار او غریب سړی که ځان ته خپلی یا پنی لږ غوندي گرانی واخلی او دوه یا دری روپی پکښی وغولیري هر څوک ورته احمق وایی. یو بډای که په زر ها وروپی یوه شپه په قمار کښی بایلی احمق نه دی، هغه چه دورځی د شلویا ډیر شور وپوپه سگرتو اور لگوی یا د سینما او تیاتر په تشه ننداره پیسی ورکوی څوک ورته احمق نه وایی، مگر که یو مزدوریو ورځ کار ونکړی او وزگار وگړزی احمق دی ځکه چه بیگاته په کور کښی څه نلری او وږی پاته کیږی. یو بډای په گړندی موټر کښی ډیر لری ځای ته په ښکار پیسی ځی په لاره کښی ډیر تیل مصرف شی، د موټر کمانی ماته شی او تیر هم بچ کاندی مگر د ښکار برابرې رانشی او پس له دوه دری شپونځه یا شپږدانی زرکی له ځان سره کالوته راوړی چه ژوند دغسی تفریح او پام غلطولو ته احتیاج لری او د شوق او ذوق د پاره مال تاوانول ناپوهی نه ده.

کله چې يو بډای يوه بنکلی نفيسه تابلو په ډيرو روپو واخلې يا ځينې انټيک اوزاره شيان د تش نوم لپاره په ډير لور قيمت رانيسې هغه بل چې يوزوړ قلمی کتاب چې ذوق او صنعت پکښې خرڅ شوی په گرانه بيه اخلي او د هماغه کتاب چاپي نسخې ډيري ارزانه لاس ته راځي ته ووايه چې دغه راز تاوانونه دڅه دپاره دي؟
 که غرض معنوی استفاده وي هماغه معنی په چاپي کتاب کښی هم شته معلومه شوه چې مال تاوانول دنامه او شهرت دپاره، د شوق او ذوق دپاره، دهوا او هوس دپاره حماقت نه دی صفت دی او ستاينه يی کيږي مگر پدی شرط چې سړی خوار او فقير نه وي بډای وي او ډيري پيسی ولری.
 اوس خوبه پوهيدلی ياست چې احمق څوک دی او مونږ چاته احمق وايو؟

نوی درس

چيرته می د چاپه کوم کتاب کښی ولوستل استاذ خپل شاگرد ته دا درس ورکاوه:
 له خدايه ډير خوښ اوسه! چې ته يی بی هنره پيدا کړی او تاته يی هغه استعداد درنکړ چې يوه ورځ د خلقو دپاره لويه بلا درنه جوړه شی ته پدی پوه شه چې خداي ته هماغه څوک ډير نږدی دی چې له ذوق او هنرنه ډير لری وي.
 هغه تند او تيز فکر چې زما په برخه رسيدلی دی ماته په دنيا او آخرت کښی زيان رسوی، اوزما اسایش خرابوی.
 ډير فکر کول ډير بد مرض دی چې په څو تنو پری اختصاص لری که دا مرض خپريدلی ډير ژر به يی دبشر نسل تباہ کړی و.

زه پدی ښه پوه يم چې په ژور فکر او عقل کښی دروغ تباہی ده.

ژور فکر د بشر دپاره طبيعی، کارنه دی.

همدغه شی دی چې په سړی کښی د عمل اقدام وژنی.

هيڅوک هيڅ کارنشی کولی ترڅو چې څه قدر تنگ نظره اولنډ فکره نه وي تفکر د انسان دپاره ډيره لويه بدبختی ده.
 هغه چې لږ فکر کوی يا هيڅ فکر نه کوی په دواړو جهانو کښی کامياب دی. مگر د ډير فکر او عقل خاوندان هر چيرته او هر کله له جسمی او روحی هلاکت سره مخامخ دی.

په رښتيا چې فکر او عقل کښی ډير خباثت پت دی.

پوهه او فلسفه په حقيقت کښی په ذهن باندی د شيطان استيلاء ده.

بشر په اصل کښی يو احمق حيوان دی او دده معنوی ترقی دده د فکری اضطراب دپوچو آثارو نوم دی.

هغه څوک چې د نبوغ او قريحی خاوند دی د معاشرت په درد نه خوری او د معاملي خاوند نه دی.

زه د فکر آزادی له هرڅه نه پورته گڼم، هر څوک له ځانه خوابدی کوم مگر خپل ځان او خپل وجدان خوشحاله ساتم.

دری کاله

يو کال موسم ډير ښه راغی، بارانونه وخت په وخت پخپله موقع وشوه چې نه له ضرورنه زیات و، اونه کم.

د زميندارو فصلونو ته هيڅ زيان ونه رسیده او للمه ډيره ښه راغله دهقانان ډير خوشحاله و چه فصلونه ډير ښه دي او کال ډير ښه راغلی دی. کله چه درمندونه تيار شوه خلق په رښتيا دغلی په چلو لوستري شوه او په کورونو کښی دغلی ځای نه و. په دغه کال په ملک ارزانی راغله او دغسی ارزانی چا په خوب کښی هم نه وه لیدلی. دغلی خریدار لکه دانخر گل چا په سترگونه لیده زميندارو به تیل او مالگه په عنمو اخسته، جنس به په جنس بدلیده دزميندارو په کور کښی مړی نه و، ویریی و، دوی دپاک خدای په دغی مهربانی خوشحاله نه وو او دشکر په ځای به یی شکایت کاوه، همدغه ناشکری وه چه بل کال هغسی رانغی او غله بیخی ورکه شوه، ځینو به ویل چه تخم هم په لاس رانغی او خروار په چارک ولگیده.

په دغه کال په وطن باندي قحطی او گرانی راغله، هر څوک به په غلی پسی لالهانده او سرگردانه گرزیده او دچا په کور کښی دمړک لکی نه سپیره کیده. زمينداران بیا خپه و او ډير افسوسونه یی کول چه گرانی او قیمتی ددی کال وای او غله دپروسر کال، مگردا اجتماع محاله وه او دغه کال هم په افسوس او ارماند تیر شو.

دریم کال له دواړو کلونو نه مخالف راغی یعنی دځینو زميندارو غله ډيره زیاته وه او دځینو کښت ته زیان او آبت ورسیده ځکه نرخونه جگ شوه مگر قحطی نه وه، دچا غله چه ډيره وه او په گران نرخ یی وپلورله هغه له ډیری خوشحالی په جامو کښی نه ځاییده او چا چه دخرڅون دپاره غله نه درلوده په کاله یی دغم کانی وریدل. زه دغه وخت په دی پوه شوم چه مونږ ټول نشو خوشحالیدلی او په داسی حال کښی واقع یو، چه که یو خوشحالیري هغه بل به خپه کیږی، یعنی دځینو خوشحالی دځینو نورو دخرڅگان نوم دی دهمدی لامله وایی چه یو مړنشی بل نه مړیږی.

ددنیا په بازار کښی داسی سودا نشته چه پلورنکی او پیرودونکی دواړه گټه وکړی یعنی یو خپل مال گران خرڅ کړی او هغه بل یی ارزانه واخلی په کومه سودا کښی چه سود او زیان نه وی او خریدار یا خرڅونکی یو هم ونه غولیري یو هم نشی خوشحالیدلی، که یو سړی خپل سل گون لوټ په شلو پنځه گونو بدل کړی په دغه تجارت کښی خوشحالی او خبگان نشته ځکه چه سود او زیان پکښی نشته که یو په حساب کښی و غولیري دی به خپه شی او هغه بل به خوشحالی پیدا شی او س پوه شو چه مونږ په څه خوشحالیري او په څه خپه کیږو؟ که ښه فکر وکړو آیا دیوه گټه دبل دتاوان نوم نه دی؟ زما یو ملگری دومره شته او جايداد لری چه جامه او ډوډی ډيره ښه وررسيږی کورلری ځمکه لری باغ لری لنگه غوا ورته ولاړه ده مو تر شته او دهیچا پوروی نه دی په بانک کښی یی هم پیسی پرتي دی او له هری خوا بیغمه معلومیري مگر یو بل سړی له ده نه هرڅه ډیر لری او ځمکی باغونه کورونه نغدی پیسی یی له ده نه زیاتي دی، خپه دی چه زه ولي دغه بل قدرته جايداد نلرم دا بل خوشحاله دی چه له هغه نه ني جايداد ډیردی.

زمونږ اکثر غمونه همدغه رازدی چه دیوه بل سړی له خوشحالی پیدا شویدی او ډیری خوشحالی هم شته چه دنورو له خبگانه پیدا کیږی.

دغه یو چه په زړه جونگره کښی اوسی دغه بل چه په لوړه مانی کښی استوکنه لری. دهغه جونگره وینی ځکه خوشحاله دی هغه دده قصر وینی ځکه خپه دی که چیري مونږ ټول په جونگره کښی او سیدلی یا ټول په لوړو مانیو کښی وای نه به جونگره دغم کوډی وه نه به لوړه مانی د خوشحالی ځای و.

که حقيقت ته ځير شو ، يو کوډ پدي نه دی خپه چه ولی کوډ دی بلکه پدی غمجن دی چه ولی نوره غوندي نه دی . هغه چه په آس باندی سپور دی او نوري په مخکینی منډي وهی د آس په سپرلی دومره نه دی خوښ لکه چه دنورو له پلي توب خخه خوند اخلی .

داوه زما ددرو کالو مطالعه چه ته يي په لړ ساعت کنبی مطالعه کوی دغه لړه پوهه چه ته ورته په سرسری نظرگوري او ستا په نظر کنبی ډيره سادگی لری زما دپاره ډير عميقه فلسفه ده زه په ډيره موده کنبی دغه حقيقت ته رسيدلی يم . ته به په گړندی گاډی کنبی يوه ځای ته ډير ژر يي تکليفه ورسيری مگر هغه څه چه په لاره کنبی يو پلي وینی ته يی پوره نشي ليدای ستا نظريه دغه لاره ډير ژر عبور کوی او کندي کپري داخوا هغه خوانه گوری . ستاسير ډير گړندی دی او په دغو مره سرعت کنبی دقت او نعمت نه ځایری .

قوی او ضعیف

ددنيا دود او دستور خودادی چه زور ور په کمزوری وهی اوضعیف به دقوی له لاسه په عذاب وی ، مگر په کورونو کنبی دمینی اومحبت تقاضابل رازده . هلته يو کوچنی ماشوم خپل مشرور ور په څپيره وهی او هغه ورته خاندی یعنی له ټولونه کمزوری په ټولوزور ور دی . ماته دغه کورنی دود او دستور ډير بڼه بنکاري اوله خدایه غواړم چه دارواج عام شی . پدی پوهيرم چه په هر کاله کنبی همدغه حال دی او په هره کورنی کنبی کوچنیان په لویانو زور ور او زړه ور دی . دکبر اوترسا په کاله کنبی هم کوچنیانو زور چلیري او جور دناجور په مخکینی منډی وهی مگر چه له کورونونه دباندی وگورونو بیا قوی په ضعیف مسلط دی . ددنيا طبعی قانون همدغه دی چه غټان اولویان به په وړو اوبیوزلوسوک او څپيره پورته کوی اودقوت خاوند به هیڅ تحمل او حوصله نلری . ددغه ظالمانه قانون دما تولو دپاره چه پاک خدای څه شی پیدا کړه هغه مینه او عاطفه ده . دمینی اومحبت په نړی کنبی ضعیف او کوچنی دلوی اوقوی له څپير ولاندی ندی ، بلکه کوچنیان په لویانو حکومت کوی اود وړو پادشاهی ده . مونږ بڼه عاوزه بولو ، مگر مینی اومحبت ډير زور ور او پیاوړی ددوی دخوښی اورضاتابع کړیدی . څنگه چه په زړه زما نه کنبی دیوان دنبا پیریو تابع وو اوس هم دقوت اوقدرت خاوندان ددغه ضعیف اولطیف جنس په مقابل کنبی ډير ضعیف معلومیري . که عشق اومینه په مینځکی نه وی نوددیو اوبنا پیری زور هیڅکله برابرندی . اویوماشوم هیڅ وخت دسپین ډيرو په ډيره لوبی نشی کولای اونه دمشرانوپه اوبوسپريدلی شی . یوه ورځ یوه ماشوم یوغټ سړی له لمنی ټینگنی نیولی و ، او کاله ته يی په زوره بیوه هغه خپله لمن دده له لاسه خلاصه نکړی شوه که څه هم دده زور اودهغه زور برابر نه و ، دماشوم مینی اومحبت دماشوم په پنجو کنبی دغه قوت ایښی وچه یولوی سړی يی په ځان پسی را بنکوده او هغه هم ځان نشو خلاصولی . که زما فکر صحیح وی اوقوت اوقدرت هماغه دپخوا زمانی دیودی ، اومینه هماغه بنبا پیری ده چه دیوان يی له فرمان لاندی و .

که دمینی او عاطفی ماشوم دهرخنګه لوی سپی گریوان ته لاس واچوی یا یی لمن ټینګه ونیسی څوک ترینه ځان نشی خلاصولی ځکه چه دا قوت په ټولو قوتونو زورور دی.

زه مینه او عاطفه د زور او قوت په مقابل کښی ځکه ما شومان بولم چه زور او قوت ډیر پخوا پیدا شویدی او انسانی عاطفه انسانی رحم او شفقت وروسته پیدا شوه یعنی هماغه شان چه فرعون له موسی نه دمخه دنیا ته راغی حیوانی غرایز هم له انسانی عواطفونه ډیر پخوانی دی او دمخه په لحاظ عواطفونه کوچنیان ویلی شو، مگر کوچنیانو ته پاک خدای هغه قوت ورکړیدی چه فرعونان ترینه په خوب کښی هم ویره او بد بد خوبونه وینی. که څوک په دنیا کښی د صلح او سلام غوښتونکی وی او غواړی چه دناروا او ظلم مخه ونیسی نویوه داسی اختراع په کاره چه د عشق او مینی له عنصر نه پکښی کار واخستل شی.

دا اختراع د دماغ کارنه دی د زړه کاردی او د زړه توجه ته ضرورت لری.

پدی باب کښی ساینس او تخنیک ته رجوع نه ده په کاره افتخار که هر وخت دنیا ته حاصلیږی نو د شعرا و ادب په لمن کښی به وی او د زړو نو په مملکت کښی به پیدا شی.

ښه گټه

قصایې پریږدی. له میرو او پسو نونه بل شان گټه واخلي!

دوریوله پوستکونه پوستینونه مه جوړوی له وړیونه یی ښه توکی جوړ کړی.

که تاسی وړین کالی واغونډی، پوستین ته څه حاجت نشته.

هغه وخت چه انسان نه پوهیده دمیرو او وزو پوستکی یی اغوستل، کله چه انسانیت ترقی وکړه او شپون درمی خاوند شو بشمینی پوښی رواج شوه او د زاهد خرکه له وړیو جوړه شوه.

دمیرو او پسو نوله غوښونه د غرو لیوان او پړانگان استفاده کوی او شپانه ترینه یوازی پی او وړی اخلی.

د وحشی او مدنی انسان فرق همدغه دی چه هغه دونی بناخ راماتوی او میوه یی خوری، دی ترینه یوازی میوه ټولوی او ونی ته زیان نه رسوی.

دا گټه ښه گټه ده دانسان گټه باید همدغه رازوی.

دگټی ښه او سمه لاره پیژندل دانسان کاردی، گټه په کار او زیار کیرې اوی کاره گټه ښه نه ده.

هغه کسان چه دنور و په تیار و درمند و د اړی غورځوی او دگټی دپاره یی لنډه لار غوره کړیده لاسونه او پښی یی د ترلودی.

تاسی کوښښ وکړی چه گټه له لری ځایه راوړی او د کار برخه پکښی زیاته وی.

هغه چه دکلی په دکان کښی سودا کوی او هغه چه له لری ښاره سودا راوړی په متاع او بها کښی یی ډیر فرق موجود وی.

تاسی پخپلو بانو او بازانو د همسایه گانو چرگوری مه نیسی! دهوا مرغان او د غرونو زړکی او سیسی ونیسی.

له نژدی ډنډو نو څخه ناپاکی اوبه مه راوړی لږ لری لارشی له هغه سیند یا له هغی چینی نه رښی او پاکی اوبه راوړی چه رنگ او خونډی ډیر ښه دی.

دا ښه گټه نه ده چه یوه روپی په درو روپو ورکړی او خوشی په خوشی دگټی خاوندان شی.

گټه بايد په غير مستقيم ډول وي او کار پکښې د پردخول ولري. په مستقيم ډول هيڅوک څره او پارو د غلي په کندوانو کښې نه اچوي مگر هغه غله چه له همدغه ناپاک جنس څخه د کار په وسيله پيدا کيږي پا که او حلاله ده. لنډه دا چه بي کاره گټه که په غلاوي که په سوال وي که په زوروي انسان ته نه بنايي او هغه گټه چه په کار او زيار پيدا کيږي ډيره ښه گټه ده. نوراشي! چه کار وکړو او هرڅه په کار پيدا کړو. ښه کار او ښه عمل دخداي (ج) په دربار کښې ډير قدر لري او په مثقالونو خرڅيږي.

داختر په ورځ

داختر په ورځ ځينو کورونو ته ولاړم چه د ښايست او ښکلا پکښې هيڅ نيمگړتيا نه وه اوله ډيري خيالوري ناوي نه يي هم ډول او سنگار زيات معلوميد. د کور په نقشه او هندسي شکل کښې د جمال مظاهر له ورايه معلوم و، رنگ آميزي په ذوق او سليقه برابره وه. د کور پردي ډيري ښکلي وي. قاليني ميزونه، چوکی او هرڅه ډير نفيس او ښکلي معلوميد. راز راز ميوې په بلوري لوبڼو کښې ايښي وي او بي له اشتها نه د بل شي نيستي نه وه. د ثروت او غنا ټولي کرشمې موجودې وي. عيش او نعمت لکه د سيد محمود پاچا لټان له دغه کاله څخه نه وتل. که د دنيا جنت ورته وو ايم څه ډيره مبالغه به نه وي مگر د و مره فرق و، چه ډيرو غټو گنهگارو ته يي وربيرته و او ساده مسلمانان نشو ورتلي. هلته ماته د افکر پيدا شو چه مونږ ولي هغو کورونو ته نه ورځو چه دغه راز شيان پکښې نشته او يوازي همدردی او انساني عاطفه سړي ورولي کله چه له دغه کاله په خير او و تم نو فکر مي کاوه چه چاته ورشم او څوک ووينم؟ پدي کښې يو فقير وطن دوست سترگو ته ودریده چه نس يي وري مگر سترگی يي ډيري مړي وي، په کور کښې يي هيڅ نه و، مگر په زړه کښې يي د وطن مينه او د خدمت آرزو ډيره زياته وه. زه چه دهغه دروازي ته ورسيدم پنځه تنه نور هم به په دروازه کښې وه دريدل د کور خاوند د دروازي په ټکولور او وت اوله مونږ سره يي په ډيره مينه روغې وکړ، دهغه له وضع دا معلوميد چه له مونږ سره پخپل کور کښې کښينا ستوته نه دی جوړ او غواړي چه خبره په ولاړو پښو خلاصه شي مگر زموږ زړه غوښتل چه څه شيبه ورسره کښينا او دده له حاله ځان ښه خبر کړو، هغه له ناکامه مونږ پخپل کاله ته بوتلود کاله په مخکښي يوزړه چوکی او يوزوړ شکيدلي کت پروت و، چه خاص دمیلمنود پاره و، او بي له مليمه څخه يي ديوه پوزي تحمل هم نه درلود مونږ دوه دري تنه دکټ په بازوگانو کښينا ستواو نور په خاورو کښينا ستل څو دقيقی چه تيري شوی هغه مونږ رخصت کړو او نور يي ونه غوښتل چه خپل اشنايان په سپيره ډاگ کښينوي. پدي کاله کښې داختر ورځ لکه دروژي ورځ داسي وه او په تمامه معنی ديوه غريب سړي کورو.

دده درويشانه ژوند او صبر و قناعت ماته ډير معظم او محترم ښکاريده اوله ځانه سره مي ويل هغه افتخار چه ددي کاله په برخه رسيدلي دي هغه بل کور ترينه محروم دي. هله ته که غنا او ثروت خپل زيب او زينت ښيي دلته تقوا او پاک کونسي خپل شهادت څرگندوي او قلندرانه استغني سترگو ته دريږي.

دا هغه سړي دي چه ديوه شرکت لويه سرمايه يي په لاس کښي وه او کله به يي دوه لوي رياستونه په اختيار کښي وو. که چيري ده نا جايزه استفاده کولي يا يي جايزه استفاده هم پوره کړي واي نن به دغسي نه و او دده دکوټو فرش به دنيستي باد دومره ژر نه وای وړي.

مگر گوري چه پدي سړي باندي زړه ونه سيزي او په حقارت ورته هيڅکله ونه گوري. زه هم دا حال ددي دپاره نه ليکم چه دچا ترحم ورته جلب کړم ځکه چه دي دنيا ته په حقارت گوري اوله ده سره د بي نيازي غروړ ملگري دي.

دده په نظر کښي خپله تقوا ډيره درنه معلوميري. دي ځانته په ډير درانه نظر گوري او نور و ته هم ډير دروند ښکاري.

مونږ بايد په هغه چا زړه و سيزو چه له ډير مال او دولت سره هم ځانته دغه حيثيت او شخصيت نشي پيدا کولي بعني په لوړ مقام کښي خلقو ته تيت معلوميري او په ډير لوي کور کښي هر چاته وړو کي په نظر ورځي هغه څوک غزه النفس لري او د خلقو په نظر کښي دشخصيت خاوند دي په هغه زړه سوي نه دي په کار.

خرقه پوشو په خرقة کښي موندلي * هغه خط چه په دنيا کښي دنيا دار کا

خانی لاره

په موټر کښي سپاره وو، يو خانزاده غوندي سړي هم په موټر کښي ناست و، د تيروخت زړي قيصي يي کولي. هغه وويل: پخوا موټرونه نه و، مونږ به په اسونو سپاره وو نو کرانوبه مويه مخکښي منډي وهلي. هغه وخت خان او غريب معلوم و، خانزاده او دآب سړي پيژندل کيده عام او خاص يورنگه نه وو. اوس هر سړي په موټر کښي سپريږي، او نوکر دبادار له څنگه ناست وي. چه موټرونه راغله او غريبان پکښي سپاره شوه خانی لاره. او باداري بي رونقه شوه. د خان قصه ډيره اوږده وه خود مطلب ټکي دا و، چه خانی لاره ځکه چه خواران او غريبان په موټرو کښي سپاره شوه.

يوازی

ماشومان، ځوانان، سپين ږيري دپسرلي ميلي ته روان و، زه هم له دوي سره ولاړم او په ډيرو گڼو خلقو کښي ننوتم. هله ته دپښي ايښودو ځای نه و، اوبی حسابه مخلوق راغونډوو. نه پوهيږم چاله مانه پوښتنه وکړه چه ته يوازی يي که څوک درسره شته؟ ما وويل: زه يوازی يم. همدغه وخت زه ديوازی په معنی پوه شوم او داراته معلومه شوه چه په ډيرو گڼو خلقو کښي هم سړي يوازی ويلى شي.

فاتح

سکندر له ډير قوت او ډيرو لښکرو سره بنا رته راغی د بنا رله خلقو سره یی خوځله زورور جنگو وکړه. له دواړو خواوو نه ډير خلق ووژل شوه، ډيري وینی توی شوی، ډيري ککری له پښو لاندی شوی، وروسته له ډيرو جگړو هغه دمړوپه سرونو پښی کیښودی او دلوی فاتح په حیث بنا رته ننوت. دی ډير په قهر و، ده غوښتل چه بنا رلوټ کړی ځکه چه په بنا ر کښی یو پټ قوت موجود و چه ده ورسره مقابله نشوه کولی.

دی چه بنا رته ننوت په یوی ډيري ښکلی پیغلی یی سترگی ونښتی او په یوځل لیدوی زړه بایلود. څوک چه بی زړه شی هغه بیا جنگ او جگړه نشی کولی ځکه ده هم له خپل ټول قوت او قدرت سره ځان دغی پیغلی ته وسپاره.

دغه لوی فاتح چه د عشق او مینی په پنجو کښی گیر شو، بل راز شو او دخپلی معشوقی د خوښی د پاره یی د بنا ر د خلقو خدمت ته ملا وټرله.

دغه وخت دا معلومه شوه چه دی فاتح نه وفاتح بل څوک و.

دی پدی نه پوهیده چه ډير زور او قوت خپل ځان یوه قوت او قدرت ته سپاری چه له سلطان او شهنشا نه د خلقو خدمتگار جوړوی.

په رښتیا چه د عشق مقام ته رسیدل هم څه آسانه کار نه دی او د ښکلا په دربار کښی پادشاهی هم په تعظیم او احترام سر تیتوی.

هلته محمود د ایاز تابع دی او سکندر هم په یوه نظر بل راز کیرې او قهر و غضب خپل ځای مینی او محبت ته پریردی.

لباس

بدرنگه خیاط و، مگر کاری بنایسته و او کالی یی ډير ښه گڼدل.

د فیشن خاوندانو خپلی دریشی به په بل چانه جوړولی، هر چا به ویل چه فلانکی ډير ښه خیاط دی، دده په شان ښه لباس بل څوک نشی جوړولی.

دغه هنر پدغه سړی کښی ډير غرور او تند خوی پیدا کړی و، یعنی څومره چه دده خیره سپی وه هغومره یی خوی هم د سپی و مگر د غود و سپو د چامخه نشوه نیولی او د خلقو هجوم په ده باندي ورځ په ورځ زیاتیده ځکه چه صنعت او هنر په ده باندي د ښه خیاط نوم ایښی و.

که دغه سړی له دغی ناشولته خیری او خپل بد عادت سره ښه خیاط نه وای له ده نه به بد بخته انسان بل نو، یا به دی هغه وخت د ښه سلوک او ښه خبری خاوند و او سیرت به یی بلا راز و، یعنی ښه خیاط به نه و ښه سړی به و، مگر اوس دده هنر او کمال ښه خوی ته ضرورت نلری او دده په بد خوی او بده خیره یی ډيره ښه پرده غوړولی ده ځکه هر چاته ښه ښکاری او هر څوک ورته په قدر او عزت گوری.

فن او صنعت ډير ښکلی شاگردان دده لاس لاندی کړه او د ډيرو ښکلود قدا و اندام اندازه اخلی.

زه دغه خياط پدی حقيقت ډير بڼه پوه کړم چه دانسان حقيقت په صنعت او هنر پيښېرې ځکه دغه سړی د خلق په نظر کښی محبوب دی او هر څوک يی د زړه ساتلو کوښښ کوی.

هماغه شان چه يو بدرنگه مخ له بنايسته پلواندی پت دی او د هر چا نظر ځانته راکاږی دا خياط هم د بڼه لباس په جوړولو کښی پت دی چه څوک يی حقيقت ته نه گوری کار او لياقت ته يی گوری.

د بڼه لباس اغوستل خوپه ځای پريږده جوړول يی هم د غومره اثر لری چه بد بڼه کولی شی.

لباس په لومړی وخت کښی د ځان پتولو دپاره جوړ شو، چه پخوا يی بنايست هم پتپاوه او د ښکلا مخه يی نيوله خو وروسته پخپله دومره ښکلی شو چه دانسان اصلی او حقیقی بنايست يی له هر چانه هیر کړ او د طاوس د بڼو کار ترینه واخستل شو.

دانسان لباسونه ډير زيات او خورازه دی چه ځينو ته مونږ د لباس په نظر نه گورو هغه بنايست او ښکلیتوب چه دانسان په صورت او څيره کښی وینی له يوه لباس نه زيات قيمت نلری که څه هم په ډير جگ نرخ خرڅیږی او له انسان نه يی قيمت ډير لوړ شوی دی.

په دغه قيمتی لباس کښی هم دانسان عیبونه پت دی او ستار العيوب دا ښکلی پرده دستردپاره دانسان په معايبو اچولی ده.

هغه چه مونږ ورته خوبان وايو او ډير ښکلی په نظر راځی مونږ پری زړونه بايلو او عشق ورسره لرو مگر پدی نه پوهیږو چه څومره بد څو يونه اونا کاره عادتونه په دغه ښکلیتوب کښی پت دی، که دا خری اودا عادت په بل چه کښی وی ډير بد ورته گورو مگر دلته د صورت بنايست د سيرت عیب پت کړی او په همدغه وجه د لیلی سپی د مجنون په نظر کښی ښاغلی دی.

دهمدی لامله د معشو قوجفا له وفانه بنايسته ده او د ښکلو ظلم او ستم د ظالمانو ظلم غوندی بدرنگه نه وی.

مونږ علاوه په دغو ظاهری لباسونو معنوی لباسونه هم ځان ته پیدا کړی دی چه يوله بله پکښی ځان پتوو او په دغه وسيله خپل حقيقت له پوهانو او هونبیارانو نه هم پت ساتلی شو.

ددغه لباس نوم پوهه او هونبیاږی ده چه د علم او معرفت په نامه یادیږی.

هغه چه زمونږ په نظر کښی عالم، فیلسوف یا ادیب او هنرمند معلومیږی دهغه عیبونه د علم او پوهی له پردی لاندي پت دی چه مونږ يی بڼه نه وینویایي ډير بڼه وینو او نقص راته کمال معلومیږی.

څنگه چه فصاحت او بلاغت کله حق ناحقه کوی او غلط صحیح بڼی د فصاحت او بلاغت خاوندان هم له ډيرو عیبونو سره زمونږ په نظر کښی ښاغلی ښکاري او اصل حقيقت يی رانه پت دی.

هو! د جمال او کمال خاوندان او د علم او مینې صاحبان ډيرو ښکلو او بنايسته پردو تر شاپت دی چه مونږ يی اصلی بڼه نشولیدلی.

د منطق او بیان خاوندان خپله بدی هم نیکی ښودلی شی او د بل نیکی بدرنگولی شی.

ددی عصر سحر او جادو به په دغه ډول زمونږ په سترگو او نظر لوبی کوی.

ډيروخت په کاردی چه انسان طلسم هم مات کړی او حقيقت ته ورسیري یاله یو بل طلسم او بل سحر سره مخامخ شی.

مونږ اوس انسان نه وینویا دانسان رنگ او صورت وینویایي په وینا او خبرو کښی گورو که ډيرو پاندي لار شونو کار او هنری وینو.

د انسان حقيقت صورت نه دی، پوهه نه ده، فصاحت او بلاغت نه دی، په کار او صنعت کېنې هم د انسان فطرت او نفسي کيفيات څوک نشي ليدای.

د اتول شيان د انساني حقيقت د پټولو او ښه ښودلو رنگ رنگ لباسونه او حجابونه دی.

د انسان غرايز او خويونه د انسان اصلي حقيقت دی چه ډيری پردی يی په مخ پرته دی.

انسان پس له مړينی په قبر کېنې هم بی پردی نشي او سيدلی او چيرته چه دی نه ځان ويني او نه بل ويني بيا هم بايد په کفن کېنې پټ وی ځکه چه دده ټول عزت او حرمت پدی کېنې دی چه بی پردی نشي او څوک يی بی پردی ونه ويني.

هغه انسان چه په عبادت کېنې يی ریا پټه ده، په هو ښياری کېنې يی ښيطنانت پټ دی او سخاوت يی هم ديوه داسی پټ تجارت نوم دی چه له گمرکی محصولاتونه هم معافيت لری هغه ترقيامته له نورو نه ځان پټولی شی.

د استر لکه د ښځو حجاب او حيا هغه شی نه دی چه د مدنيت او تجدد شمال يی له مخه لری کړی.

په دغه ستر ډيری پردی خلق هم ډير ټينگ دی.

چيرته چه دنن جامی ډيری لنډی شویدی او خلق د صورت د ډير ښوولو ډير هو سی لری هلته هم د انسان سيرت او حقيقت په ډير وپردو کېنې پټ دی.

په انسان کېنې ځيني ضعيفی جنبی شته چه له ډيری حيا نه خپل خاوند ته هم ځان پوره نه ښی او انسان ورته له ډير خجالته سم نشي کتلی همدغه سبب دی چه هر څوک خپل ځيني شيان هيروی او خپلو عيبونو ته داسی اصلاحي رنگونه ورکوی چه پخپل ځان يی گمان بل رازشی او خپل شعور هم وغولوی.

نن د انسان خيره په تلویزيون کېنې له ډير لری ځايه ښکاری مگرد انسان معنوی خيره او باطنی تصوير د و مره پټ دی چه سړی پخپله خپل ځان پوره نشي ليدای بلکه خپل عکس د نورو په نظر کېنې ويني. که چاته ښه ويل هغه ځان ښه گڼی او خوشحال ښی که خلقو څوک بدو و گانه له بدو خلقو سره په زندان کېنې لو ډيری که څه هم يوسف يا سقراط وی.

همدغه وجه ده چه له ډيرو خلقونه دستايونکو په ستاينو او د متمليقينو په منطق ځانونه ورکيږی او خپل شان بل شان ويني.

دهمدغی اغيزی په سبب اوس د ځينو نځورانو علاج په خبرو کوی او ډاکتران ورته وايی چه ډير ښه يی او هيڅ مرض درکېنې نشته يعنی دغه د درو غو شاهدی ناروغه هم ښه کولی شی او يو طبي علاج گرزيدلی دی.

زه دامنم چه په دنيا کېنې ښه او بد شته مگرد ښو او بدو په پيژندلو کېنې د و مره سو دايی شوی يم چه دغه تميرانه ورک شوی غوندي دی.

کيدای شی چه مونږ ډيرو کسانو ته په درو غو ښه ووايو او هغه ښه شی يا ډير ښه بدو گڼو او هغه بد شی ځکه چه زمونږ ښه او بد زمونږ د تصور او تفکر نومونه دی نه د حقایقو.

مونږ هغه چاته ښه وایو چه زمونږ په او نظر کېنې ښه وی نه دا چه په خارج کېنې ښه وی يا بی حقيقت ښه وی.

مونږ څو سوه او څو زره کاله پخوا هم ښو او بدو په نامه ځيني شيان له ځينو نه ښه گڼل او اوس هم ښه او بد يو راز نه گڼو، ښايی چه بد ښه و گڼو او ښو ته بدو وایو او په همدغی تمير ځان له بی تمیزی وژغورو.

مونږ ظلم بد گڼو او عدالت خو ښو و مگرد ځيني مظالم راته د عدالت په خیر ښودل شوي دی او ډيرو بدو خلقورا ته ځانونه ښه ښکاره کړیدی، يعنی منطق او استدلال، ریا او تذویر، تعرا و ادب، عقل او فلسفی، عرف او عادات، سياست او تمدن کله له سمی لاری نه اړولی يو او زمونږ په شعور او احساس يی هر راز لوبی کړیدی.

دا کار هر کله او هر چیرته پوهانو او دهنر خاوندانو کړیدي احمقان او ساده گان دخداي (ج) له دغسی سترو گناهونو ساتلی دی. که مونږ له بناړونو او مدني دنيا نه په څنگ شو او نا پوهانو ته ور شو هغوی خپل ځانونه له نورو نه دومره نه دی پټ کړی. د هغوی اعراض او مطالب دومره لوخ دی لکه د متمدنو خلقو میرمینی. هغوی د حقایقو په پتولو کښی ډیره لږه برخه لری او ژبی بی له زړونو سره ډیر غدر او خیانت نه کوی. هلته دوستی او دښمنی، گناه او تعدی، ظلم او رحم ځان بل راز نه بی، ریا او تګی د هغوی کاله ته ډیره لاره نلری. هلته د صداقت ځای سیاست نه دی نیولی. هغه خلق ډیر لبا سی خلق نه دی او په ډیر ساده لباس کښی ژوند کوی.

خیرات

ډیر غټ سپری مړ و او په بدرگه کښی بی ډیر پسونه غوایان او چرگان حلال شوه. دا خیرات ډیر لوی او زورور خیرات وه چه د شاهانه میلستیا رنگ بی درلود. د خیرات د انتظام د پاره ډیر خلق مقرر و او ډیر وښو او شپز انو پخلی کاوه دخداي در رضاد پاره راز راز نعمتونه او هر رنگه طعامونه تیار شوه. خلق لکه میلمانه په تگتو نو راو بلل شوه او د هر چا ځای معلوم و. هغه چه په گړند یوگا ډوکښی راغلل دننه قصر ته ننوتل. د خانانو او ملکانو د پاره بیل ځای و. مامورین او میرزایان گونبی ناست و د سوداگرو اوزمیندارو د پاره بل ځای جوړ شوی و. هر چاته د هغه په اندازه برابره ډوډی راتله. د هر چا درجه او مرتبه معلومه وه. د عامو وگړو د پاره غټی وریجی وی اوله معتبرونه بیل ناست و و. ځینی خواران او فقیران که څه هم وږی پاته شوه او چاهلته پری نښودل مگر د آب او عزت خلق په ډیر ښه شان عذر شوه او د زور و قدر او عزت پوره وشو. ددی خیرات قصی تر ډیره وخته کیدلی او هر چا به ویل چه دیر زورور خیرات و و ډیری پیسی پکښی ولگیدلی. هلته یوړوند او یوشل ناست و، هغوی وویل افسوس چه زمونږ برخه پکښی نه وه او مونږ هلته چا پری نښود و.

د زیارت ډیوی

د جمعی مبارکه شپه وه، خلق زیارت ته را بلل او شمع به بی بلولی، ځینو به په خاورینو ډیو و کښی تیل اچول او ډیوی بی لگولی، په زیارت کښی ډیری ډیوی روښانه شوی او خلق بیرته خپلو کورونو ته لاړل.

هلته هيڅوک پاته نشوه او ډيوې ټولې دزيارت په اروا بلي وي زه چه کور او کلي ته راغلم په کلي کښي دغريبانو کورونه تياره و. هغوي تيل نه درلوده ځکه په تورتم کښي ناست و. څوک چه په ثواب پسي گرزیده ټولو دزيارت ډيوې ولگولي او د خوارانو غريبانو له حاله ناخبره و. هو! دغريبانو په کورونو کښي تياره وه ځکه چانه ليدل. په دوي باندې يواځي د خدای نظر و او بس. ددوي ډيوې د خدای ولگوي مونږ به دزيارت ډيوې بلو و.

دمزار لوحه

کوپه کور او کلي په لي به گرځيدمه او د خدای په نامه به مي څه غوښتل چا به يوموتي نا پاکه غله را کړه او چا به سوی ډوډي را کوله. ډيرو کورونو به ځواب را کاوه او ځينو به په دروازه کښي هم نه پريښودم څو ورځي ديوه اوبل له درگاه نه وږي او بينو را غلم. هيچا هيڅ رانکړه، له ټولو خلقونه مي زړه بد شو، دنيا ته مي په کرکه وکتل، خدای ته مي رجوع وکړه او په دغي کوټني (قبر) کښي پريوتم. هغه چه زه به يي په دروازه کښي چانه پريښودم او س ماته لاس په نامه ولاړوي له مانه څه غواړي. زما په نامه زما کوټني ته هرڅه را وړي او د خدای په نامه خوارانو او غريبانو ته سوی مړي هم نه ورکوي.

لياقت

يوه ويل: دغه مدير د وزارت لياقت لري او هغه وزير يي لياقته لوړ مقام ته ختلي دي. زما ملگري پدي خبره هغومره خوشحاله شولکه زه چه خپه شوم. ما ويل لياقت بايد دومره بي قدره نشي. هغه ويل ديو مملکت د ترقی او لوړتيا لوی دليل همدغه دي چه لياقت پکښي ډير قيمت ونه لري، چيرته چه علم او پوهه ډيره ترقی وکړي هلته بيا ډاکتران او پوهان ځان ته کار او ډوډي نشي پيدا کولي او دلور و شهادت نامو خاوندان يا وزگارگري يا چيرته ټيپرا وگازري خرڅوي. په مترقی هيوادونو کښي يو پوليس يا ډريور هم لوړ تعليم لري او يو دهقان د کرهني په کار کښي زمونږ له ريس زراعت نه ډير پوه معلوم يږي، دلته چه لياقت ډير لږ دي اوله لږو خلقو سره دي نويو سپري په لږ غوندي پوهه خدای نظر خان شي اولوړ مقام ته خيژي، زه په دي ارمان يم چه زمونږ په هيواد کښي هم لياقت ډير ارزانه شي اوله خارج نه يوه عالی شهادت تمامه راوړل څه ډير قيمت ونلري. زه به هغه وخت ډير خوښ يم چه يو سپري د وزارت لياقت ولري او په ډير ټيټه رتبه کار وکړي. زما ملگري دخبرو په چل ډير ښه پوهيده او د بل په خوله کښي يي خبره وچوله ماته دڅه ويلو موقع ډيره لږه پيدا کيده، هغه ته ما ايله همدغومره وويل:

زه پدی نه يم خوابدی چه یومدیرد وزارت لیاقت لری او وزیرنه دی ځکه چه وزارتونه هرچیرته لږدی اولایق کسان باید په هرځای کښی دومره ډیروی چه هریوه ته مدیریت هم ونه رسیږی مگردا بله خبره که رښتیاوی چه یوسړی بی لیاقته لوړ مقام ته ختلی دی په ډیری خوابدی ارزی اولیاقت په دغسی بی پتی په سروسرگوزږل په کاردی، که چیری دهیواد ټول کارونه دلایقو خلقو په لاس کښی وی او ځینی لایق او وړ کسان وزگارپاته شی یا دهقانی وکړی څه بده خبره نه ده.

هغه وویل زه نه پوهیږم چه ته لیاقت څه ته وایی ځکه چه سیاسی او اداری لیاقت لکه دبوډی ټال مختلف رنگونه لری او یوهوایی نمایش ورته ویلی شو.

د لیاقت لکه علمی او فنی لیاقت یو ټاکلی او معین شکل نلری چه هرچیرته او هرکله هرچاته یوشان ښکاره شی او ټول ورته په یوه نظر وگوری.

ته دا ومنه چه علمی او فنی لیاقت، سیاسی او اداری لیاقت، اخلاقی او روحی لیاقت یوله بله فرق لری اودغه ټول لیاقتونه په یوه سړی کښی ډیر لږ جمع کیږی.

د اښه کارنه دی چه مونږ له هر سیاسی او اداری شخص نه دا خلاقی لوړتیا انتظار ولرو یا ترینه علمی او فنی لیاقت وغواړو.

دیوه سیا ستمدار او اداره چی سړی لیاقت دادی چه خلقوته ځان او جهان په بل رازوښی او څه چه ځانته روا گڼی دنورودپاره بی ناروا وگڼی، یعنی په خپله هره شپه قمارووهی اونورو جوارگروته سزا ورکړی، دی دبزم په مجلس کښی هرڅه وکړی او په نورو باندی ټنگ تکو ودروی.

پخپله نه انجنیروی او نه مهندس مگر علمی او فنی کسانو ته لازمه هدايات ورکړی او به کاریی واچوی، ده په کوم مکتب یا مدرسه کښی څه نه وی لوستی مگردښو نځیو امتحانونه واخلی او ښوونکو ته د علم او معارف په باب گتوری ویناوی وکړی.

ده ویل ما دخپل ماموریت په وخت کښی خپل لوی لوی آمران ولیدل چه دمطبوعاتی چارو په باب بی ما ته هدايتونه راکول مگردغه کلمه بی (مطبوعاتی) لیکله، دا خرونوپه ورځ به بی پخپلورسمی نطقونو کښی د عدالت گسترپه ځای رعیت گسترویلی.

ښه می په یاددی چه یوه ورځ چا دده دپاره میلمستیا کړی وه چه هرڅه دیرزیات و، مگرد کیفیت په لحاظ بی خونده نه وه، هلته یوه مدیر وویل دامیلمستیا دکمیت په لصاظ دستا ینی ورده مگرد کیفیت په لحاظ بی مزه نشته زمونږ آمرچه دیرلوی کاردار و مگرد کم او کیف په معنی ښه نه پوهیده هغه ته وویل چه: (کمیت نگو کثرت بگو) زه دغه وخت پدی پوه شوم چه اداری او سیاسی اشخاص علم ته ډیر احتیاج نلری دوی پخپل قوت او قدرت لوړ مقام ته رسیدلی شی او پوهه دلاس لاندی خلقو دپاره ډیره په کار ده.

ماته دا معلومه شوه چه علم عادی لیاقت دی او قوت د فوق العاده لیاقت نوم دی، په فوق العاده لیاقتونو کښی ځینی هغه لیاقتونه هم داخل دی چه هرڅوک بی نشی لیدی او بلا تشبیه له سحر او ساحری سره شباهت لری چه زرنګ، چلاکی، خودنمایی او عوام فریبی ورته ویل کیږی او دچانس او تصادف برخه پکښی زیاته ده. کوم قوت او قدرت چه د اداری او سیاسی کسانو په برخه رسیدلی دی هغه دیوه روحی تاثیر په وجه د فوق العاده لیاقت رنگ پیدا کوی اود جلال او عظمت په رڼا کښی دیر معمولی لیاقتونه فوق العاده معلومیږی.

که ښه فکر وکړو او ووهنه غولېرونو لياقت او کفايت د زور او قوت دوهم نوم دی او علمي يا فني لياقت په هروخت او په هر ځای کېښي د قوت او قدرت تابع دی.

افلاطون او ارسطو که په هر ځای کېښي وی د سکندر لاس لاندی نه وی او سقراط به په زندان کېښي د زهر وکنډول په سراپوی.

هغه کسان چه اوس په مدني دنيا کېښي د ديموکراسي په اساس د آرا په کثرت لور مقامونه نيسي هغه هم په علمي لحاظ لور خلق نه وی بلکه له ځينو نورو نه يې لياقت ښکته وی په اخلاقي لحاظ هم دوی په نورو څه تفوق نلري مگر په يوه ساحرانه قوت له خپلو حريفانو نه ميدان وړی او په ځينو پټيو وسايلو يا غولو و نکوشيانو عمومي توجه ځانته راوړی.

دا د منلو خبره ده چه ځان د خلقو په سترگو کېښي ښه ښودل او لور مقام ته رسيدل ډير ځله د خلقو د غولولو او ځان بل راز ښودلو نتيجه وی او ډير لږ کسان دی چه د يوه حقيقي لياقت په مرسته يوه عالی مقام ته رسيدی او په اخلاقي فضائل په عالم کېښي محبوبيت پيدا کوی.

يو اجتماعي عالم د خپل علمي تحقيق په رڼا کېښي وايي

هغه څوک چه په رښتيا له ټولو اجتماعي عيبونو يعني له خود پرستي له تعصب له خطا کاري او له رڼا او دروغونه خلاص وی له اجتماع سره به هيڅکله موافقت ونشي کړی او هره کوره به انزوا اختيار کړی.

که دغه خبره رښتيا وگڼو نو هغه لياقت چه خلق يې خونبوی او په خلقو اغيزه لري بله قيافه پيدا کوی او داسی مثال لري لکه چه يو بدرنگه مخ په ډول او سنگار ښايسته وښودل شي.

همدغه سبب دی چه ځيني بدرنگه مخونه خلکو ته ښه ښکاره کيږي او ځيني ښايسته مخونه چه د حيا او عفت په پرده کېښي پټ دی د چا توجه نه جلبوی.

لياقت کله لکه لور برج له ډير لري ځايه نظر جلبوی مگر هيڅ پکښي نه وی او بی له نموده نور څه نلري.

کله کله وړانه کنډواله گنجونه پکښي وی او څوک يې نه ويني.

ما دغه راز ډير مختلف او متضاد لياقتونه ليدلی دی او پوهيږم چه هر لياقت ښاغلی نه دی.

ډير خلق دا هم لياقت بولی چه سپری قليه روپي په بازار کېښي وچلوی او په يوه روپي د دوو روپو مال واخلی ځکه په لياقت باندي ډيره ښه عقیده نلرم او ډير ځله راته دغه متاع لکه د غلام مال که هر څومره قيمتي وی ارزانه او بی قيمته معلوميری.

کوچنيان

زه نه پوهيږم چه و مونږ ولی کوچنيانوته په کوچني نظر گورو، يعني ولی ځانونه لوی گڼو او دوی کوچني بولو؟ ښايی چه پدی خبره زه ساده غوندی ښکاره شم اوزما دغه خبره د کوچنيانو خبره وی مگر څه وکړم زه په رښتيا تراوسه ښه نه يم پوه شوی چه لوی څوک دی او کوچني څوک دی؟ ځيني کسان چه دلويوالي دعوه کوی او ځانونه لوی گڼی ماته کوچني او واره په نظر راځی.

ښايي چه ددی سبب همدغه وی چه زه پخپله کو چنی یم.
 دیوه کو چنی ماشوم زمکه او اسمان هم ډیر لوی نه وی او لمريا سپوږمی ورته یو ټیکلی ښکاره کیږی.
 د دنیا لکونه او کروړونه هم د ماشومانو په نظر کښی له خوشلونه زیات نه دی او هرڅه کم په نظر ورځی.
 پاته شوه د ابله خبره چه کو چنیان زما په نظر کښی خدای ولی لوی کړیدی او زه څله هغه چاته په لویوالی قایل یم چه
 نوروته واپه معلومیري.
 د احم بی دلیل نه ده، زه په ماشومانو کښی ځینی د اسی لوی خویونه سترصفتونه وینم چه هغه (ستاسو په اصطلاح په
 ډیرو لویانو کښی نشته)
 هغه کسان چه لویی لری او ځانونه ورته لوی او زورور معلومیري دخپلی کینی او بغض په مقابل کښی ډیر کمزوری
 دی.
 که زه او ته هرڅومره لوی شو او قوت و مومو پخپلو غلیمانو رحم نشو کولی.
 زورورو باندي قهراو غضب ډیر زوروروی مگر ماشومان دغه راز نه دی هغوی په زړونو کښی که کله عناد او کینه
 پیدا شی ډیر ژبی محوه کولی شی او یوه شیبه وروسته له هغه چا سره مینه کوچه یو ساعت دمخه بی ورسره منگولی
 لگولی.
 د اکار لویان نشی کولای، لوی خلق دخپل قهراو غضب په مقابل کښی ډیر واپه او ډیر کمزوری دی.
 دا زور او قوت د کو چنیانو په برخه رسیدلی دی چه د حسد او عناد اورمپرکړی او د جهنم په گلزار بدل کاندی.
 د دنیا لوی لوی غمونه او مصیبتونه چه د لویانو ملا ماتوی په کوچنیانو ډیر تسلط نلری او د حوادثو ډیره زوروره
 سیلی ددوی له شونډو خندا او خوشحالی نشی وړلی.
 دوی په همدغه جگړه کښی خپل کاغذی پتنگان په هوا کوی او خاندی ددوی تصور او تخیل له دوزخ نه فردوس
 جوړولی شی او مونږ په جنت کښی هم له مارانو اولپمانو نشو خلاصیدی.
 دوی په ډیر لږ څه ډیر خوشحالیږی یعنی ډیره زیاته خوشحالی په ډیر لږ شی اخستلی شی مگر لویان په ډیر څه هغومره
 نه خوشحالیږی.
 پدی سودا دوی له هر چانه ښه پوهیدلی دی او نور پکښی غولیدلی دی.
 د کوچنیانو په زړه کښی چه هرڅه وی هغه په خوله هم ویل شی مگر لویانو ته دغه حق پوره حاصل ندی.
 د اجتماع اداب او قیود، عرف او عادت، اصول او قوانین په لویانو حکومت کوی او کوچنیان د عقل له غلامی نه هم
 خلاص دی.
 دا خبره صحیح ده چه انسان اول په جنت کښی و، وروسته بیا دغه نیمگړی جهان ته راغی.
 دهر ماشوم سرگذشت همدغه دی، ماشومان او کوچنیان ټول جنت کښی دی، دمورغیر د ماشوم دپاره جنت دی،
 دمیندوتیونه دشیدولښتی دی دحیات اوبه همدغه سپینی پی دی چه دمیندوله تور وپلوونولاندی پتی دی.
 ترڅو چه ماشوم ماشوم دی اوله اندیښنو سره نه دی آشنا د دنیا له غمونونه د اسی بی غمه دی لکه چه پدی دنیا کښی
 بیخی نه وی او په بل جهان کښی اوسی.
 کله چی له دغه معصومیت نه لږ غوندی لری شی او شیطان بی وغولوی نوله جنت نه بهرشی او دنیا ته راشی.
 اوس پوه شوی! چه بلوغ اولویوالی علامه له شیطان سره آشنا کیدل او غولیدل دی.

جگ برجونه

د کلا برجونه او ديوالونه ډير جگ و، د کلا شاوخوا خندق ډير ژورو. له دغه جگوالي سره دغه ټيټوالي ترلې و او دلور ټيا راز په همدغه گنبد ه کښې پټ و. ترڅو چه يو ځای ډير ژور نشي د چا برجونه نه جيگيږي. ديوه لوريدل او دبل ټيټيدل يوله بله ترلې دی. دا جگ برجونه هر چاله لری ليدل مگر دا لويه کنده له لری چانه لیده او نژدی خلقو هم ډير پام ورته نه و. زمونږ سترگی له ډير لری ځايه اورځلی او جگ برجونه ويني مگر ژوروی څاگانی اولوی کندي څو قدمه هغه خزانه ويني. ددی هسکوديوالونو اولور و برجونو خټه له همدغه ټيټ ځايه اخستل شويده دا خټه د سنډا له پښولاندی پخه شوه او ډيرو خلقوپه لټو ووهله بی له دینه دا ديوالونه او برجونه نه لوریده. يوه لور مقام ته رسيدل دغه راز کارونه په مخکښی لری او ټيټ همدغسی جگيږي. د دنیا جاه و جلال، عزت او منزلت هماغه لور برجونه دی چه سرگذشت بی له ډير ټيټ ځايه شروع کيږي. کوم سرچه ډير و خلقوپه مخکښی په تعظیم ټيټ شی نور سرونه ورته په احترام نه ټيټيږي. هغه چه بل ته لاس په نامه نه وی ولاړ نور ورته لاس په نامه نه دريږي. دا هغه پوردي چه سپری بی يوه ته ورکوی اوله بل نه بی غواړي. که دا خبره تاسی نشی منلی نوراشی د خان نوکران وگوری! هغه چه د خان په مخکښی خپل سر ډير ټيټوی په نورو باندي ډير تفوق لری او درجه بی لورده ده. هغه آس چه دارباب د سپرلی دپاره په کمند کښی ولاړ دی له نورو آسونونه ډير قدر لری او ميتران بی ډير ښه خدمت کوی. که مونږ حقیقت ته ښه ځير شو عزت ډير ځله په ذلت گاته شی او باداری د غلامی نتيجه ده. ډير خلق شته چه د شخصیت گټلو دپاره خپل شخصیت له پښولاندی کوی او د عزت دپاره عزة النفس قربانوی. څنگه چه دهقانان غنم په خاورو کښی شیندی او بیا د غنمو درمندونه اخلی دوی هم عزت او شخصیت له خاورولاندی کوی او ودی ته بی منتظروی. په دنیا کښی لږ کسان دی چه خپل فطری او طبیعی لوړوالی په بل شان ساتی او دلور و برجونو غوندی نه دی بلکه دغرو له جگو څو کوسره شبا هت لری.

حقیقت

لکه چه ریا په عبادت کښی وی او شیطنت په هوښیاری کښی. دښمنی هم که د دوستی په جامه کښی پټه وی اورقابت د محبت په څيرښکاری.

ډير محبتونه دي چه ډيري پتي کيني پکښي پتي دي.
 په ډيرو احسانونو کښي ديريانو نه پت دي.
 ددي زماني خدا د ماشومانو او ساده گانو خدا نه ده چه يوازي دميني او محبت له پښته وي.
 ددي وخت بښيگڼه هم که هرڅومره ښکلي وي عفت او تقوي پکښي نشته او ډيره رسوايي ورسره ملگري ده.
 درقيبانو احسان او مهرباني د خلقو په نظر کښي څوانمردی معلوميري مگر له دغه باران سره تندر، رلي او سيلابونه
 ملگري دي.
 زه د دښمنانو مروت عاليجنابي گڼم مگر صداقت او محبت ورته نشم ويل همدغه سبب دي چه زه دروغ اوريا بيخي
 نشم رتلي او په ځينو مواردو کښي ورته ډير ښه ښه نومونه هم پيدا کوم.
 زه پوهيرم چه عاليجنبان خپل رقيبان څنگه وژني؟ ما ته معلومه ده چه قاتلان ټول يوراز نه دي.
 ځيني خپل رقيب په توره وژني، ځيني په ټگي او ځيني په احسان، ته کولي شي چه دخپل رقيب سرد احسان په
 زور ځانته ټيټ کړي او له خپل حقه هم ورته تير شي مگر له رقابت نه نشي تيريدلي.
 په احسان او مهرباني رقيب محوه کيري مگر رقابت نه محوه کيري رقيب وژل او رقابت وژل ډير فرق لري.
 ډيرو خلقو خپل دښمنان مړه کړه مگر دښمني مړه نشوه.
 دپهلواني په ميدان کښي يو پهلوان بل ته د ملگرتيا لاس غځوي او احترام په ځای کوي مگر ځان ورته نه ځملي.
 دغه راز احسان د زور او قوت خاوندان له چاسره، نشي کولي، دانیکي يوازي دضعيفانو کړي.
 هغه چه خلق ورته سخي وايي او ستاينه يي کوي عاليجناب به وي مگر دخير خاوند نه دي.
 دخان او ملک دا لويه او ښکلي مهمانخانه (ميلستون) چه گوري په زور او جبر جوړه شویده او ډير کورونه يي دخپلي
 وداني دپاره وران کړيدي.
 داراز سخيان د خوارانو او غريبانو گيډي نه مړوي بلکه خلق خواروي او وړي کوي يي.
 حجره چلول او ميلمانه پالل په حقيقت کښي د ډيرو وړي کول او دلبرو مړول دي.
 دغه اسراف او تبذير چه تا ته جود او سخا معلوميري دپاکي او حلالي گټي نتيجه نه ده.
 که څوک په ظلم او زور په چل او فريب پردي مالونه خپل نکړي دغه راز لوی دسترخان نشي غوړولي.
 دچا په کور کښي چه هره ورځ پسونه او چرگان حلاليري له هغه سره اړو مرويا دليوانو قوت ملگري دي يا
 دگيدرانو چل او فريب.
 که څوک غواړي چه رښتياني سخي او دخير خاوند وگوري نولاړ دي شي هغه دهقان دي وگوري چه يوه لاروي ته يي
 سکړک او شرومبي په مخکښي ايښي دي او پخپله يي هم همدغه خوراک دي.
 څوک چه پردي مالونه په چا باندی نه خوري او دخپل زيار او زحمت په گټه ميلمه او مسافرپالي په سخاوت نه دي
 مشهور مگر دخير خاوند ورته ويلى شو.
 هغه چه خانقاه چلوي او په لنگر کښي يي ډيرو وړي ميري په ظاهره خودی نورو ته ډوي ورکوي مگر په حقيقت کښي
 دي دنورو ډوي خوري.
 دغسی پيرا و فقير ته که ډير خلق ډير څه راوړي اوله ډيرو غټو سوداگرونه په تول کښي دروند و خيژي رښتياني
 فقير ويل شو ځکه چه دده هرڅه دنورو مال وي او پخپله هيڅ نلري.

څنکه چه د خان او ملک سخاوت د پردی مال برکت دی د شیخ کرامت هم دنورو د کرم نتیجه دی هغه څه چه مونږ ته په ظاهره ښه ښکاري په حقیقت کښی ښه نه دی او اصل خیره یی ډیره بده ده. مونږ دیوه لښتی روانی او به پاکی گڼو که څه هم دلار او د کوڅو ډیری پلیتی او به ورسره گډی شوی او ډیرو څارویو پکښی بولی کړیدی. ډیره ښه ده چه زمونږ سترگی د حقیقت دلید و د پاره نه دی پیدا او هر وخت ظاهرته گورو.

لویه خدایه؟

که زه ښه وکړم ته راسره ښه کوی که بد وکړی د بدوسزا را کوی. که ستا مینه زما په زړه کښی وی په محبت را ته گوری. که زه بی مینی شم ستا مهربانی کمیری. ستا درحمت بارانونه په ما باندی هغه وخت وریری چه زما په زړه کښی رحم وی. زه چه هرڅه وکړم ته هماغسی را سره کوی. زما نیکبختی او بد بختی زما په عمل پوری اړه لری او جنت ته یا دوزخ ته تگ زما د ښه عمل او بد عمل نتیجه ده. زمونږ عقل او فکر همدغومره دی مونږ چه تاته پخپله آینه کښی وگورو ستا په باب دغه شان فکر کوو. که مونږ ځانته ونه گورو ستا لوی شان ته وگورو ته زمونږ له خیال او فکر نه ډیر لوی یی. مونږ چه د ځان غوندی خلق و د پاره کالی نیسو او هغه د سرپه سترگونه وینو یا لنډوی یا اوږده. مونږ پوهرو چه ستا ستاینه له مونږ نه پوره نه ده. مونږ ډیرو اړه او کوچنی یو ته ډیر لوی یی. دا زمونږ کردی چه د ښو په مقابل کښی ښه وکړو او د بد په مقابل کښی بد، که مونږ څوک وو هو حاکمان هم مونږ وهی. که مونږ په ځمکه کښی غنم و شیندو او او به ورکړو ډیر غنم را کوی، اوز مونږ آب و دانه ځمکه هم بی عوضه نه پریردی. که دیوه نیالگی پالنه اوزونه وکړو خوږه میوه او یخ سیوری را کوی. که سودا گرو ته پیسی ورکړو هرڅه چه وغواړو را وری یی. که له یوه ماشوم سره مینه وکړو له مونږ سره مینه کوی. ستا شان له ټول مخلوق نه ډیر اوچت دی. ستا اراده زمونږ دارادی تابع نه ده. ستا کره زمونږ له کره نه پیدا کیږی. ستا محبت زمونږ د محبت مولود نه دی. ته خالق یی او مونږ مخلوق.

ماشومان

مونږ ناست وو، ماشومانو زموږ له څنگه لوبې کولې.
 کله به يوله بله ويشتل چيغې به جگې شوي ژړا اگولا به وه.
 کله به دخندا شورا وزوگ دومره اوچت شو چه په عذاب به يې کړو.
 يوه به چه دبل دلويوشيان گډوډ کول هغه به په قهرشواو کنځلي به يې کولي زمونږ پام نو، يورا پاڅيده دبل مخ يې
 شو کاري کړ دهغه په مخ وينی وبهيدی اوله مستی نه جنگ جوړ شو.
 مونږ ويل: خيردی واره دی نه پوهيږی.
 زمونږ لويوالی دا تقاضا درلوده چه دکوچنيانو طفلانه لوبې هيڅ وگڼو او ملامت يې نکړو.
 ماشومان د عمر او وجود په لحاظ په رښتيا له مونږ نه واره دی مگر دومره واره نه لکه مونږ چه دخدای په دربار کښی
 واره يو.
 د ماشومانو پوهه به له مونږ نه لږه مگر زمونږ پوهه دخدای په حضور کښی هيڅ نه ده يا هيڅ ده.
 هلته مونږ له ماشومانو نه ډيرواره يو، اوزمونږ پوهه ډيره لږه ده.
 زمونږ لوبې هم دوړو غوندي دي.
 زمونږ خندا او ژړا هماغسی ده.
 ماشومان پوهيږی چه واره يو، اومونږ نه پوهيږو.
 راشی! چه پدی خبره ډير خوشحاله شواو دلوی خدای لويوالی ته په ډيراميد وگورو.

شعراو ادب

د انسان په وجود کښی دوه شيان ډير عزيز معلوميری چه يوه ته زړه اوبل ته دماغ وايی.
 له دماغ نه علم او فلسفه پيدا شوه، له زړه نه شعراو ادب.
 اروپايان زړه دعواطفواونفسی احوالوځای گڼی، مسلمانان دايمان او عقيدی ځای ته زړه وايی.
 صبر، رحم، کرم شجاعت، سخاوت د زړه کاردی.
 عشق او مينه په زړه کښی وی.
 شعر له زړه نه الهام اخلی اوله زړه سره کارلری.
 ډاروين وايی: هغه لوی کمال چه دتحول اوتکامل په لاره کښی يوازی دانسان په برخه رسيدلی اونورژوی ترينه
 محروم دی دانسان قلبی عواطف دی چه په رحم، مروت، کرم، شجاعت، نوعه پرستی ترينه تعبير کيږی. که انسان
 غواړی چه له حيوانيت نه لری وی بايد دغه عواطف ښه وروزی، دعواطف روزل دشعراوادی او شعرته
 دعواطفواواحساساتودظهوراوتجلیت کوه طورويل شو.
 څنگه چه دلمرورانگی او پلوشی لومړی ځل دلوروغروپه څو کورپيووزی اوروستی وداع هم دغروله څو کوسره
 کوی، دغسی دعواطفواواحساساتوپرتوهم دشاعره زړه له نورو نه زیات لويږی او ځینی زړونه لکه دغروخمشی

او غارونه دغه رڼا یا بیخي نه وینی یا یې ډیره لږه وینی، همدغه عواطف او احساسات چه د شاعر له زړه نه الفاظو ته را نقل شی شعر تر جوړښی او په زړو نو اثر کوی.

هو! د شعر موضوع بنکلی خیالات، عالی احساسات، د زړه تاثرات، دغم او خوشحالی خوبونه، دروحي او جسمی بنکلا اغیزی او عشق و محبت دی.

که دغه شیان په یوه بنکلی تعبیر او بنو الفاظو کښی بیان شی چه د فصاحت او بلاغت مراعات پکښی په ښه شان شوی وی شعر ترینه جوړ شی او ډیر ښه شعر هماغه دی چه په دغه معیار برابر وی.

خومره چه دیوه شاعر فکر او خیال آزاد وی او د محدودیت له قیودو راوتلی وی هغومره یی شعر لوړ او عالی وی.

که یو شاعر د نورو په شان هر چاته او هر شی ته سر تیتوی او په فکر کښی یی د بغاوت جذبه نه وی موجوده له هغه نه د ښه شعر هیله نشی کیدی.

شاعر باید د فکر انقلاب علمبردار او بت شکن وی.

شاعر ته نه ښایی چه د زاړه منطق درس د عقل له زاړه بوډانه واخلی او په زړه لاره په زاړه فکر پسی لاړ شی.

د شاعر خیال باید ډیر لوړ پرواز وکړی اوله ډیر هسک ځایه دغه جهان ته وگوری.

د شاعر نظر باید نورو غوندی نه وی او هر څه په بل شان و وینی د شعر او ادب ژوند د فکر په ابتکار کښی دی او تقلید یی ابتدال د شاعر مرگ دی.

د شعر او ادب دنیا په دل داری او دلبری ولاړه ده شاعر باید په هر څه او په هر وخت کښی زړه ته رجوع وکړی او ډیر حساس زړه ولری.

هغه چه په زړو نو کښی هیجان، تاثر او حساسیت نشی پیدا کولی او زړونه نه خوځوی شاعر ورته نشو ویلی.

که دا خبره رښتیا وی چه انسان په هر وخت او په هر حال کښی د زړه په خوښی پسی روان دی او زړه په دماغ باندی حکومت لری یعنی د عقل ادراک د قلبی تمایلاتوله تاثیر لاندی وی نو ویلی شو چه دیوه ملت عقلی او ذهنی سیرا و حرکت هم د شعر او ادب تابع وی او شاعران په نفسیاتو او روحیاتو کښی تهیرا و تحول راوستلی شی.

همدغه شعر دی چه په زړو کښی زلزلی او طوفانونه پیدا کوی او کله پکښی داسی صبر او سکون ږدی چه غرونه یی ثبات او استقامت ته حیران وی.

که دا رشتیا وی چه د چرگانو په نارو ویده خلق له خوبه پاخیږی نو دا باید و منو چه د شاعرانو په نغمو دیوه ملت مړه احساسات او جذبات را وینسیرې او پدی اسرافیلی شپیلی کښی بل راز تاثیرات موجود دی.

کوم فیلسوف چه هر څه بد گڼی او زنده گي توره په نظر ورغلی ده هغه هم شعر ته ښه گوری او شعر د انسان د پاره یوه ښه پناه گاه بولی.

شو پنهار روایی: ټولی بد بختی د انسان له نفس څخ نشت کوی اوله ژوند سره ډیر مصیبتونه او غمونه ملگری دی که څوک یوه داسی چاره لټوی چه له بد بختیونه لږ غوندی په امن کښی شی باید په صنعت او هنر کښی مستمر قی شی او د ښکلا په مظاهر و کښی ځان ورک کړی.

په دغه حال کښی سپری په ظاهر له خلقو سره وی مگر په معنی کښی یوازی وی او دنیا ورته لکه یو سراب معلومیرې چه دده لمنه نشی لمدولی.

په همدغسی بيخودی کښې انسان د دنيا له شراو شوره اسوده کيږي او د بي نيازي مقام ته نژدی کيږي چه غير له حقايقو بل شي ته متوجه نه وي، دغه صنعت او هنر چه د شوپنهاور په نظر کښې د نيکلامظهردي اودي ورته ښه پناگاه وايي شعردی.

که چيري په دغه غم لړلي جهان کښې د سعادت او نيکبختي پلوشو کله کوم کوررنا کړي وي هغه به د شعر کور (بيت) وي.

د شاعر خيالي دنيا تر ډيره حده له غمونو او مصيبتونو نه پټه ده او هلته د اسي به درد سره بيخودی شته چه له سپري نه هرڅه هيروي.

تاسي شعراو ادب ته په عادي او معمولي نظر مه گوري، د شعر تو مننه او قدسيت په نظر کښې ونيسي. هغه څه چه په زړونو کښې پيدا کيږي او په زړونو اثر کوي هغه عادي او معمولي څيز نه وي.

د ادغم او خوشحالي ترانه دانسان په ژوندانه کښې ډيره زياته اغيزه لري او انسان ترينه هيڅکله نشي بي نيازه کيدی.

ديوه ملت ژبه، کلتور، اخلاق په شعراو ادب ساتل کيږي ديوه ولس د ذوق او شعور، فکر او خيال، د احساساتو او عواطفو هنداره شعراو ادب دی.

هرڅومره چه ديوه ملت شعراو ادب عالی وي هغومره بي اخلاق، نظر او روحيات لوړوي اوله لوړو ملکانو او انساني فضايلو سره بي ارتباطي او تعلق زيات وي.

شعراو ادب د بشر علايق له دين او مذهب سره تينگوي او په هونبنياري کښې بينايي او همدردی پيدا کوي. کله چه زړونه کلکيږي يا تور يږي نو شعري کښې رقت او صفايي پيدا کولي شي.

هغه څه چه انسان د ماديت له غلامی اوبت پرستي نه ساتي شعردی.

عارفانه ذوق، انساني عاطفه حکيمانه شعور د شعريه نغمو وده کوي او د حسن و نظر علايق همدغه شي ساتي. کوملت چه شاعر نلري زړه نلري، سترگي نلري، عواطف نلري او د ذوق و تمناله خونده محروم دی.

شاعران دا کولي شي چه دانسان فرعوني غرور په تواضع بدل کړي او د دوهی ملنگ ته شاه جهان خوی او مړی سترگي ورکړي.

غم او سرور د شاعر هديه ده چه له زړونو څخه بي اخلي او زړونو ته بي ورکوي نو کوم قدر او قيمت دانسان په بدن کښې زړه لري په يوه جامعه کښې بي شعراو شاعر لري.

د ادب راز

چاچه د شعراو شاعر په باب ډير فکر کړيدی او دواړه بي ډير ښه پيژندلی دی هغه وايي ډير ښه شاعر هماغه دی چه ډير خود پرست وي اوبی له ځانه په بل هيڅ شي کښې فکرونه کړي.

دغه راز شاعر خپل ځان پخپل شعر کښې ښی او مونږ گمان کوو چه زمونږ تصويری ايستلی دی.

شاعر ځکه په مونږ گران دی چه زمونږ د زړه خبری کوي او زمونږ خاطرات را يادوي.

شعرد زړه غږ دی او د زړه غږ د منطق له غږ نه ډير قوی دی.

شاعر پوهیږي چه عقل او منطق، دلیل او برهان په مونږ باندې حاکم نه دی بلکه غرايز او احساسات زمونږ رهبري کوي، د همدې لامله هغه له احساس او غريزي سره خپل تعلقات ټينگ ساتي اوله زړه سره کار لري. هغه خوک چه زړو نو ته بڼه بڼه پیغامونه راوړي او زړونه خوشحالوي شاعر دی، هغه پیغام چه دمعشوقی له خوا عاشق ته راځي شعردی.

شاعر له مونږ سره د عشق او مینې په کار کښې کومک کوي اوله دینه بڼه کومک بل نشته. شاعر پوهیږي چه له نا امیدي نه څنگه لذت اخستل کیږي او غم څنگي خوږ والی پیدا کړي. شاعران لکه ماشومان ډیر بڼه بڼه خو بڼه ویني او په همدغو خوبونو د زړه نو تسلی کوي. که دغه خواږه رویا او ښکلی تخیلات نه وي د ژوندانه تحمل ډیر گران دی. څه شی چه مونږ ته ژوند خوږ او بڼه ښکاره کوي دهغه شی تصور دی چه په ژوند کښې بیخي نشته. تاسی له شعراو شاعر نه علمی حقایق مه غواړي د شعر هدف حقیقت نه دی جمال دی ښکلا او جمال لکه علم په ټینگ اساس نه دی ولاړ.

د علم په دنیا کښې په یوڅه پوهیدل خوند لري او په شعراو ادب کښې ایهام او ابهام مزه داروي. دلته سراوراز، پرده او حجاب کمال دی، هلته تشریح، تفصیل تحلیل او تجزی ته ضرورت دی. هغه جذبه چه دانسان په روح ډیر اثر لري د سر جذب به ده. هیڅ ښکلیتوب بی پردی اوبی حجاب نه دی. هرڅه چه مونږ خوښوو او مرویی په مخ باندې دا سر پرده پرته ده. انسان له هغو اشعارو سره شدید علاقه لري چه ځینی برخی یی ابهام لري او مختلف تعبیرونه پکښې کیدلی شی. په شعر کښې یوازی د غريزي رهبري کافی ده.

شاعر باید دخپل فن به قوانینو کښې ډیر تاورا تاونشی چه لطف اوزیبایي یا خپل معصومیت له لاسه ورنکړي. دلور او عالی شعرد پیژندلو معیار بل شی نه دی له ژوند سره ارتباط دی هرڅومره چه یو ادبی اثر له ژوندانه سره بڼه ارتباط ولري هماغومره ورسره علاقمندی زیاته وي. په شعراو ادب کښې ساده انشا دا نه ده چه بیخي بی پیرایي وی او مختلف اجزا او عناصر پکښې نه وي چه مختلف اجزا او عناصر پکښې داسی ویلی شوی او گډ شوی وی چه تشخیص او تجزیه یی نشی کیدی ساده انشا ورته ویلی شو.

څنگه چه دلمرنیا ظاهراً سپینه او یورنگ معلومیري مگر په حقیقت کشی له اوورنگونو څخه جوړه ده، ساده انشا هم له دغسی ترکیب پیدا کیږي.

غرض دا چه په شعراو وینا کښې ساده گي بڼه ده او سادگی له بڼه امتزاج له عالی نظم او د اجرا له بڼه تناسب څخه پیدا کیږي. هغه انشا چه ډیری قلقلی پکښې وی او ډیر جلیل لري یعنی لکه رعد او برق داسی وی دلیکونکی عجز او تصنع ښی. دغه راز هنر ښودنه له واعظانو سره ښایي، په شعراو ادب کښې ساده گي لوی صفت دی نه کاکه توب او طمطراق. شعر له علم او فلسفی نه دین او مذهب ته ډیر نږدی دی او الهامی څیز دی په شعر کښې عواطف او خدایي فکرونه ډیره اغیزه لري. په شعراو ادب کشی یوازی بشرولتوی اوبس.

اناتول فرانس چه په ادب کښې ډير ژور فکر لري شعراو شاعر، ادب او اديب ته په دغه نظرگوري اود غسي بي معرفي کوي.

نوی کال

مونږ حسابي خلق يو اوله ځان سره يو حساب لرو. زمونږ په حساب زور کال ختم شو اود نوی کال په سر باندې موقدم کيښود. مونږ پوهيږو چه زمونږ حساب نورو غوندي نه دی. دهغوی نوی کال دشلم قرن شپږ پنځوسم کال دی او مونږ دخوار لسم قرن پنځه ديرشم کال ته نوی وايو. په رښتيا چه مونږ پخپل حساب ډير ښه پوهيدلی يو او پوهيږو چه په کوم زمانه کښې ژوند کوو او څومره بيرته پاته يو. مونږ هم د زمانې په گړندي گاډي کښې سپاره يو او چيرته ځو. دا گاډي لکه دوزيرانو موټر کال په کال نوی کيږي مگر په زړو او خرابو لارو روان يو، ځکه گړندي نشو تللی. مونږ په کال او کالو کښې ژوند کوو او ډير خوشحال يو چه له زاړه کوره نوی کاله ته اوله زاړه کاله نوی کال ته لاړ شو. هو! مونږ نوی کال ته خوشحال يو او هر کله غواړو چه نوی لوبښي پيدا کړو او په نوی پياله خوله کيږدو، که څه هم د زړې زمانې د قرمز او جاپان لوبښي ددی وخت له لوبښونه ډير ښه دی. زمان او مکان هم دوه طرفه لوبښي دی چه زمونږ ژوند ورپورې تړلی دی او په دواړو کښې مونو يتوب خوبښ دی، مگر د مکان په ساحه کښې زور او نوی ښه پيژنو او پوهيږو چه دغه ښار نوی او هغه زور دی، دا ودانې زړه او دا بله نوی ده، خود زمانې په زړښت او ځوانی کښې لکه چه تيرو تلی غوندي يو. د زمانې ظرف چه هر څومره زړيږي زمونږ په حساب هماغومره نوی کيږي، مونږ د زمانې آغازه نژدی وختونه زړه زمانه بولو او د زمانې روستيو پيږيو ته نوی عصر او نوی زمانه وايو. نوی کال هم په همدغه صحيح حساب بنادي. دا تيا کالو بوډا خپل روستی کال نوی کښې او دخپل ماشوم توب زمانه ورته زړه معلوم کيږي. هر کال چه نوی کيږي له ځانه سره نوی خيالونه، نوی فکرونه، نوی کارونه ملگري وي. که نوی کال خپل ټول کالی نوی نکړي يو څه خونوی کوي او ځيني زړې جامې له ځانه لري غورځوي. دنوی کال دنو يتوب معيار همدغه دی. مونږ هيله لرو چه نوی کال په ډيرو نوو جامو کښې ووينو او ډير نوی شيان ورسره وي. مونږ له نوی کال نه په رښتيا نوی څه غواړو او پدی پوهيږو چه زور بوډا په نوی جامه کښې هم زور پدی او نوی ځلمی په زړو جامو کښې زور په دی. که نوی کال زړو ښکاريانو ته نوی مرغی راوولی نوی کار ورته نشو ویلی. دنوی کال دلومړي ورځی ميله هم څه نو يتوب نلري ځکه چه زمونږ په هیواد کښې دهر نوی کال شروع په ميلو او ساعت تيريو کيږي او قلبه کښې يعنی دکار آغازه رسماً يوه نمايشی لوبه دی. مونږ بايد پدی پوه شو چه نوی کال له مونږ نه څه غواړي او پخپله څه کوي؟

نوی کال سمدلاسه دورڅوپه اوږدولو او د شپوپه لنډولو پیل کوی. یعنی د خوبونو وخت کموی او د بیداری وخت دکاراو فعالیت دپاره زیاتوی. د تیاری او تورتم عمر لنډوی او درنا عمر اوږدوی. که مونږ د نوی کال په رمز او اشاره پوه شو د پسرلی بریښنا گانی همدغه مطلب ته اشاره کوی چه دنوی ژوند اساس په برق او بریښنا ایښودل شویدی او هغه زمانه تیره شوه چه د حیات او به په تورتم کښی وی او ژوند په تیارو کښی و. دنوی کال له شروع کیدو سره سم په هوا کښی اعتدال پیدا کیږی او د ژمی سوږوالی ورکیږی. دنوی کال لومړی درس همدغه دی او ساږه زړونه بی نه دی خوبن راشی! چه د زمانی په تقاضا ځان پوه کړو او پیروی بی وکړو.

زما دلاسی نیالگیه!

زه نه یم خبرچه ته چیرته وی او له کوم ځایه راغلی. دومره پوهیږم چه له نورو گڼو نیالگیو سره په یوه تنگ ځای کښی ولاړوی. هلته ستا دلویږیدو او غټیدو دپاره زمینه مساعده نه وه ځکه ستا تعلق له هغه ځایه قطع شو او دلته راغلی. زه ستا په راتلو ډیر خوشحاله یم او تاته پخپل انگرې کښی ځای درکوم. زه غواړم چه ستا تعلق او ارتباط له دغه کاله سره ښه ټینګ شی ستا نیلی او ریښی هرڅواته وغځیږی، ستا څانگی او ښاخونه په دغه نوا او فضا کښی ډیره وده وکړی او له تانه غټه ونه جوړه شی، زه به ستا د ترقی او لوییدو دپاره زیارکارم ته دلته زما له اولادونو سره په دغه کاله کښی او سپره! دا ځا په تاباندی نه تنگیږی. دا ستا کوردی ته د دغه کاله له ماشومانو نه یو ماشم یم. زه هیله لرم چه ستا له سیوری لاندی ډیر خلق کښینی. ستا شگوفه او خوږه میوه هرڅوک وینی، ستا له څانگو او ښاخونو نه مرغانو خوږی نغمی وگورم. زما نیالگیه! که زه تا شین او سمسور و وینم څومره به ښه وی. ستا ښایسته شگوفه، ستا سیوری او ستا میوه به زما دپاره ډیر لوی نعمت وی. که دغسی ښه اثر او دغه شان نیک عمل له ما نه یادگار پاته شی دا به زما نیکبختی وی. زه دغه دگلابو پوتی او دغه د عکاسی نیالگی هم ستا له څنگه ږدم او تاته دا ښیم چه زما زیاریوازی دمیوی دپاره نه دی زه ستا له شگوفی او شنو پانو سره هم ډیره مینه لرم. که له ما سره گپه شته اوبی خورا که ژوند نشم کولی له ما سره سترگی هم شته او په مخ باندی پوزه هم لرم. څومره به ښه وی چه سبایی ستا له څانگو د مرغیو خواږه او اوزونه واورم او په خوږو نغمورا وینم شم. زما نیالگیه! ته په دغه هوا کښی وده کوی باید خپله خوشبویی هوا ته و سپاری او د هوا مرغان له تانه استفاده وکړی. هغه وږمه چه ستا کاله ته راځی باید له ځان سره یو څه یوسی.

د شاتو مچې بايد ستاله کوره بينوا لارې نشي.
کشکي زما دوستان او ملگري ستا له سيوري لاندې خوشحاله کښيني او دلته د خوشحالي خندا او اورم.
يوه خوله خندا او يوه شيبه خوشحالي پدې ارزي چه زه خو کاله ستا خدمت وکړم او له لري ځايه اوبه درته راوړم.

د فکر پالونکي

پيرا و فقير نه يې چه خلقو ته دعا وکړي او د هر چا د پاره د تسلي زيارت شي.
فيلسوف او عالم نه يې چه خلق در نه علم او پوهه يوسي.
طبيب نه يې چه درنځورانو علاج وکړي.
پيسي نلري چه حاتم طايبي شي او وړې ماړه کړي.
قاضي يا حاکم نه يې چه عدالت و چلوي او د حق ملگري شي.
دغه راز افتخارات ستا په برخه يو هم ونه رسیده.
ته يو شاعر او ليکونکي يې مگر له تا نه ښه شاعران او ښه ليکوال ډير پيدا کيږي سره له دې زه تا ته په ډير قدر گورم
او تا ته په ډير لوی حق قايل يم.
دلته د فکر او قلم خاوندان ډير دي مگر د فکر او قلم د ازادې علمبرداران ډير لږ دي ځکه ستا مقام له نورو نه هسک
گڼمه.
که څوک تا ته د فکر خاوند ونه وایي زه ورسره څه کار نلرم مگر که د فکر خاوند تا خپل حقدار ونه گڼي زه به ورته بي
انصافه ووايم.
هغه څوک چه په وطن کښي هيڅ نلري او د وطن د ازادې د پاره سرور کوي په وطن باندې حق لري.
همدغه وجه ده چه د فکر پالونکي مقام له فکر لرونکي څخه ډير او چت دي اوزه هم دواړو ته به يوه نظر نه گورم.

د ژوند نغمه

ټول غلي دي ، هيڅوگ څه نه وایي . د ژوندانه نغمه غلي ده .
په دغسي چوپه چوپتيا کښي ذوقونه مري فکر ونه محوه کيږي نشاي او خوبښي لکه وحشي مرغله انسانان ونه
تښتي .
زه غواړم د دغه سکوت طلسم مات کړم او خپله سرينده وغږوم .
دا سرينده ما د عشق له هيواده او د بلبلولو له کوره را وړيده .
زما د سريندي او از ډير خوږ دي .
راشي ! کښيني زما نغمي او وري زه نه غواړم چه ارزوگانې مري او زړونه ساړه وي .

زه دا احساساتو او جذباتو د وینبولو د پاره راغلی یم.
 دغه ده ما خپله سرینده را واخیستله او خپلی نغمی شروع کوم.
 آه- دا څه وشوه؟ له دی سریندی نه خو هیڅ اواز نه پورته کیږي.
 سرینده خونه ده ما ته تارونه یې هم په ځای دی دا ولی نه غږیږي؟
 ولی بی سره ده؟ له دینه لویه ضایعه بله نشته.
 پوه شوم او پوهیدم دا سرینده د بلبلو له کوره ده او بی د گلونو له خوا بل چیرته نه غږیږي.
 دا سرینده، له عشق سره ارتباط لری او تارونه یې په هماغه مقام پوری تړلی دی.
 زه باید گلزار ته ننوږم او د گلونو په حرم کښی دخپلی سریندی آواز اورم.
 زما باید د نرگس سترگی، د غوټی خندا، د چندرولښتی، د سنبلو پریشانه زلفی وگورم او د حسن په گلزار کښی خپله
 سرینده وغږوم.
 بی له دینه دا خاموشی نه ورکیږي او خوشحالی نه پیدا کیږي.
 دا توری وریځی باید دلمر او سپوږمی له مخی لری شی.
 د بلبلو پنجری او قفسونه باید مات شی.
 د باغ تړلی ور باید بیرته شی چه خوشحالی راشی او ذوق و شعور سترگی وغږوی.
 د ژوند نغمه دغه تقاضالری او بی له دینه په ژوندانه کښی نشاط او سرور نه پیدا کیږي.

نوی فکر

هر چیرته لارم، هر چاته ور غلم ښکته پورته ډیر وگرزیدم.
 ښارونه می ولټول په هیڅ ځای کښی یې له هیچا سره پته نه وه.
 هغه څه چه زه غواړم دلته نه پیدا کیږي چا چه غټه چوکی غوښتله پیدا یې کړه څوک چه په نوی موټر پسی گرزیده
 هغه دی پکښی ناست دی هغه چه په پیسو پسی لالهانده و، بانکونه یې ډک کړه.
 یوازی زه خپل آرزو ته ونه رسیدم په رښتیا چه زه په ډیر نادراو نایاب خیز پسی گرزم او زما حرص له ټولونه زیات دی.
 هو! زه نوی فکرنوی خیال او نوی جهان غواړم.
 دلته نوی رایوگانی، نوی فلمونه، نوی ساعتونه، نوی فیشنونه پیدا کیږي. مگر نوی فکر او نوی مضمون نشی
 پیدا کیدی.
 دلته شاعرانو ډیری سندرې وویلی خونوی فکر پکښی نه و.
 پسرلی بییا هماغه گلونه راوړل چه مونږ څو ځله لیدلی او بوی کړیدی.
 مونږ په قرنو قرنودگل او بلبل زور مضمون اړو ورا اړوو مگر نوی څه نشو پیدا کولی.
 مونږ نوی مضمونونه په زړو موضوع گانو کښی لټوو او د زړی بوډی په سرنوی درې ږدو.
 دلته میندی نوی اولادونه راوړی مگر د ما عونه نوی فکرونه نشی راوړی.
 دلته ښځی له کورونو نه وتلی شی خونوی مضمون له دماغونو څخه نه راوړی.
 دلته دا عادت دی چه پیغله د پلار په کاله زریږي او بییا ودریږي.

دلته اوس هم د زړو فکرونو کاله ته رياران ځی اوراځی اوله نوونه زړی خبری بنی خرڅیږی.
 دلته د بوډی په تال کښی زړی ارزوگانې ځانگی اوزاره سرودونه غږیږی.
 دلته په خیرات خواره میلو نران شی، بیسواده به ريسان شی.
 زموږ کوچنیان چه پیدا شی نو سپین ږیری وی او په ډیره زړه ځانگو کښی څملی، زموږ للو ډیره زړه ده اوزړه دایی
 زموږ د ماشومانو تربیت کوی زموږ ځوانان که ږیری ونه خری او سپین ږیری ورته ویلی شو.
 موږ نوي خولی په سرکړی مگرنوی فکرونه مورد کړه، نوی ښارونه موجود کړه مگر زړه بوډاگان پکښی ناست دی
 زړی قصی کوی.
 موږ د زړو بوډاگانو په محفل کښی زوړ راگ غږوو اوله سپین ږیرونه د ځوانانواتن غواړو.
 دا آرزو بیهوده ده زه باید په نوی فکریسی بل چیرته لاړ شم.
 دا شی له زړو شاجانیانو سره نشته
 که داتیا کالو بوډا نوی واده وکړی هم زوړ دی، که زوړ سپی نوی پوستین واغوندی بیا هم زوړ دی که له زړه ښاره
 نوی ښارته راشی هم زوړ والی ورسره دی.
 هو! کوری نوی دی، مگر فکری زوړ دی په دغسی نوی کور کښی نوی فکراو نوی مضمون نه پیدا کیږی.

زور فکر

سترگی یی مه خلاصوی! کوم ښکلی مخ به و وینی لیونی به شی.
 میخانه به وگوری مست به شی، ځان به و وینی خودبین به شی.
 دبل عیب به و وینی بدبین به شی.
 پریردی، چه سترگی یی پتی وی اوڅه نه وینی.
 کونښ وکړی! چه په ښواو بدوپوه شی اوڅه زده کړی.
 که دی دسواد او علم خاوند شو که دی په سمه لاره روان شو.
 که ده دښواو بدو تمیز وکړی بیا به یی سترگی پرانیزو.
 دسترگو پردی به یی غوڅی کړو دسترگو غږولو اجازه به ورکړو.
 پخواله وخت دده سترگی مه خلاصوی.
 دی باید هرڅه په پتو سترگو قبول کړی او سپین سترگی نشی.
 دی باید هرڅه د زړه په سترگو و وینی او د سترگی یی ترلی وی.

نادانی اونا داری

به کور کښی یی غله نه وه جامی یی هم زړی او شکیدلی وی.
 پورچانه ورکاوه مزدوری نه پیدا کیده حیران و، چه څه وکړی او ډوډی ځانته څنگه پیدا کړی؟

وروسته له ډيرو انديښنوله کوره را ووت او شپه ډيره تياره وه.
 پخوا تردي يي کله غلانه وه کړي ځکه زړه نا زړه په يوه کاله ننوت او پس له ډير تر دد نه يي غلاته زړه ښه کړ.
 په دغه شپه دده بخت بيدار و ځکه چه دکاله خاوند ويده و.
 ده په بيړه بيړه يو څه مال راټول کړ او په ويړه ويړه يي کورته راوړ.
 وايي چه دغله په غره کښي ځاي نشته نو په کاله کښي به يي څه حال وي.
 له ده سره دا سودا ډيره زياته وه چه که سبا ته يي خلق کورولتوي او دغلا مال ترينه راوړي څو کاله به په جيل کښي پروت وي اوله دينه به هم بد بخته وي.
 ده بله چاره ونه ليده دکوتې په يوه کنج کښي يي دزمکي په کښلو شروع وکړه چه دغلا مال خوندي کړي
 مگر يو ساعت وروسته له خاورولاندي يوداسي کنج را ښکاره شو چه دسرو او سپينوزرو زورور دولت پکښي پروت و.
 کله چه دا پټه خزانه را ښکاره شوه غل وپوهيده چه په ټول کلي کښي ده غوندي بل بډاي نه واوده غوندي دذلت شپي هم بل چا نه دي تيري کړي.
 هو! ده دخزاني دپاسه په لوږه شپي تيرولي دده په کاله کښي هرڅه ومگر دي نا خبره و او خپل شته ورته نه ومعلوم.
 دي نه پوهيده چه زه ډير لوي بډاي يم اوزما په کور کښي هرڅه شته.
 دده ناداري په حقيقت کښي ناداني وه نورڅه نه و.
 ددغسي سړي په حال افسوس په کاردی او که ديوه ملت دغه حال وي له دينه لويه بد بختي اود افسوس خبره بله نشته.
 دناپوهانو فطري او معنوي استعداد همدغسي له خاورولاندي پټ پاته کيږي لکه چه دنا پوهه ولس معدنونه پټ پاته وي او څه کار ترينه نه اخستل کيږي.

سيند

دو چوډاگونو، ددښتو او ميرو له څنگه لوی سيند بهيږي مگردغي وچي بيديا ته اوبه نه ورکوي.
 په دغسي وچکالي کښي چه په اوبوباندي سرو نه ماتيږي سيند لکه شوم بخيل په شتاب درومي اوزمونږ تندي ته نه گوري.
 کله چه سيند په چپوراشي کورونه او آباد پټي هم له ځان سره يوسي.
 همدغه سيند له مونږ نه هغه خوا بل رازروان دي اوله نورو سره يي رويه بل رازده.
 هلته دغسي وراني نه کوي. دومره بخل نه لري. دغه راز بي رحمي پکښي نشته. هلته دسيند په غاړه زرشويان دسيند له شگونه زر را باسي.
 ماهي گيران پکښي په خروارو کبان نيسي او ښکاريان يي په لوانو ستر ډنډ کښي هيلي ولي.
 هلته له سيند نه ډيري لوی ويالي بيل شويدي، ډير لوی لوی ډاگونه له اوبولاندي شوه. کلي او ښارونه آباد شوه، شاري ځمکي په ثمر راغلي دغلو او ميوو پکښي څه کمی نشته.

هلته د سيند په مخکښې لوی لوی بندونه جوړ شوه، د بريننا ما شينونه ودریده، فابريکې او کارخانی په کارولويدی خلق آباد او ماړه شوه دا سيند ولی دلته دغسی او هلته هغسی دی. مونږ ته په قهر دی او په هغوی پيرزوينه لری، دلته ډيرتند او په خيزو نوروان دی، هلته علی او آرام بهیږی. دلته کوږوږخی او خپله مجرا بد لوی، هلته پخپله ټاکلی لاره روان دی او بی لاری نه ځی. په رښتیا چه سيند دلته ډيرو رانی کوی او هلته دیوه نظام او قانون تابع دی چه ورائی ته بی نه بریږدی. زمونږ گناه د سيند په غاړه ده. سيند له مونږ نه ډير څه وړی دی او ډير بی را نه وژلی دی. دا سيند خونی سيند دی اوله مونږ سره بی زړه دښمنی ده، څو ځله بی زمونږ کورونه وړان کړی او آباد پتی بی رانه په وار وروړی دی. زمونږ ټوله گناه د سيند په غاړه ده. سيند زور وړدی او به مونږ باندی هروخت ظلم او تیری کوی. آه- موږ څومره نا پوه يو چه دغه راز فکر کوو او پخپله گناه نه پوهیږو مونږ خپله گناه د سيند په غاړه اچوو، د سيند په غاړه څو مونږ پراته يو په رښتیا چه دا زمونږ گناه ده د سيند نه ده. سيند له چا سره دښمنی نلری، سيند هر تږی ته او به ورکوی او دهر چا خیرنی جامی پاکوی. سيند پوخ کار غواړی او پاخه بندونه ورته په کار دی. که زمونږ کار پوخ وای او زمونږ بندونه پاخه وای زمونږ ویالی نه وچیدی او زمونږ پتی او بونه وړل. مونږ د سيند په بند و بست پوه نشو اوله سيند نه مو کاروانخيست داسند دژوند او حیات سيند دی. په ده کښی دورانی او ودانی دواړه قوتونه موجود دی. سيند دهر چا ظرف او استعداد ته گوری هغومره او به ورکوی. دمنگی خاوند او دمنگوتی خاوند ته سيند برابره برخه نه ورکوی او نه وړولښتیو ته دلویو ویالوپه اندازه څه ورکولی شی. سيند دهر چا کار ته گوری او هغسی ورسره کوی یعنی خام بندونه ورائی او پاخه بند ته ځان تسلیموی. هغه څوک چه دژوندانه سيند پخپل سر پرېږدی او یوه معینه مجرا ورته نشی ټاکلی له ژوند نه استفاده نشی کولی.

عقیده

په سترگویی څه نه لیدل مگر د خدای کتاب بی ترڅنگه و او مسجد ته راغی. ده هغه آسمانی کتاب په تاخچه کیښود او په لمانځه ودریده، کله چه له عبادت نه فارغ شو اوله مسجد نه روانیده هغه کتاب پاته شو او یوبل کتاب لاس ته ورغی. دی وړندو، کتاب بی نه لیده او په کتاب نه پوهیده مگر ډير ټینگ بی په غیر کښی نیولی و. ده ته دا نه وه معلومه چه کتاب کښی څه دی او دچا کتاب دی؟ له ده سره ټینگه عقیده وه مگر پوهه او بینایی ورسره نه وه. ده د خدای دپاره دغه کتاب ښکلا وه اولکه تعویذ له ځان سره بی گرز او.

عمل

هغه خپله امسا ټکوله او بازار ته راغی، په سترگويي څه نه ليدل مگر په نامه يې هر څه پيژندل له ده نه خپلو ماشومانو وڅکی غوښتی وی. دې په همدغه شی پسي راغلی و. د دنيا بازار ته ډير پرانده راځی او څه اخلي. دکانداران دهغوی په سترگو کښی خاوری اچوی اوردی مالونه ورکوی. ده ته هم دکاندار له خاورونه ډکی وڅکی ورکړی چه هر څه ورسره گډو. دې روان شو او په لاره کښی يې ځولی له لاسه خوشی شوه. ده د زمکی په مخ لاس وگرز او هره څه يې راټول کړه. دې نه پوهیده چه خپل کاله ته څه وړی؟ او دده وڅکی څنگه دی؟ ده غوندی ډير پرانده دلته راځی او هغه څه وړی چه دوړلونه دی. هو! درندو عمل همدغسی دی مگر روند نوله دی زیات څه کولی شی روند که په سمه لاره لارښی باید معذوری وگڼو.

عبادت او دعا

درحمت بارانونه ونه وریدل، چینی وچی شوی په کاریزوو کښی دمرغی مښو که نه لمدیده، دونوپانی په پسرلی کښی زیری وی، په سمسورو باغونو خزان ولگیده. په خلقو دلورې هیبت راغی. ټول دعبادت او دعا دپاره بیدیا ته ووتل. پاک خدای ته یی زاری کولی لمونځونه یی کول، درودونه یی ویل، دعای گانی یی کولی، دباران تری و، زورور بارانونه یی غوښتل. دغسی دا خلاص عبادت، دغه راز دسوز دعا گانی کله دوی نه وی کړی په دغه وخت کښی ددوی تعلق له خدای سره ډیر زیات و، دوی باورد لرود چه روزی له خدای سره ده، ډوډی له آسمانه راځی اوزمکه دخدای دسترخان دی. هرچا له خپلو بدو عملونو توبی ایستلی، دهریوه له سترگو او ښکی بهیدی مگرد آسمان له سترگو یوه او ښکه هم تویه نه شوه. دباران په انتظار کښی ورغ بیگاه شوه، ماښام هرڅوک خپلو کورونو ته لاړل. دقبلی له خوا توره ورپغ راښکاره شوه چه ډیره زیاته تیاره ورسره وه، خلقو ویل دحیات اوبه په تورتم کښی دی، زمونږ دعا قبوله شوه، اوس به داسی زورور باران وورپړی چه غرونه رغونه به په اوبو ماړه شی اود زمکی تنده به ماته شی. دا تیاره وروروزیاتیده، کلی کورونه، غرونه رغونه په دغه تورتم کښی ورک شوه، له آسمانه ډیر زورور باران راښکته شوچه تالندی، بریننا گانی له هیبته ډک غرونه اوزورور سیلابونه ورسره و.

دهوا موجهونه په دغه شپه طوفاني معلومیده، باران دیوه زور وراپت هیبت درلود، سیلاب له غره نه ډیری غتی تیری وغړولی دهرچا دا یقین و چه هرڅه به سیلاب یوسی، مالونه اولادونه نښی اونرپه ټول تباہ شی دمروپته به نه وی معلومه کلی کورونه به له خړولاندی شی او هیڅوک به هیڅ پیدا نکړی.

دغه ډار بیا په کلی کښی دژړا انگولا آوازونه اوچت کړه خلقوبیا پاک خدای ته رجوع وکړه هماغه اوراد او هماغه درودونه بیا لوستل کیده هرچا به دعا کوله چه باران ودریږی اود خدای له قهره نجات ومومی.

بی زړه

دایمان ځای زړه دی اودی بی زړه دی.

چه وړوکی و له شیشکو او پیریانو ډاریده چه لږ غوندی لوی شو دملا صاحب له ډاره په سبق نه پوهیده.

په کور کښی دادی ډارو اود بانندی د دادا.

اوس چه لوی دی دځان ډار، دملک ډار، دحاکم ډاری په زړه کښی تینگ ځای نیولی دی.

په لاره کښی ورسره دغلو ویره ده او په کور کښی دغلیمانوله ویری خوب نه ورځی.

لویه خدایه! په کوم زړه کښی چه دغومره ډیری ویری وی ستا ویره ډیره ځای نشی پیدا کولی.

په دغسی زړه کښی ستا خوف ته ډیر لږ ځای پیدا کیږی، که ستا ډار اود ظالمانو ډار په یوه زړه کښی یوشان موجود وی له دینه لویه گناه بله نشته.

کاشکی دوی یوازی له تا ویریدلی اوستا ددبمنانو ډاری په زړه کښی نه وای.

دخلقو ډار ستا ویره په زړونو کښی کموی او ایمان ته زیان رسوی، ستا ضعیفه بندگان یوازی له تا نه ویریری له نورو نه هم ویریری. دوی اوس دزورورو په مخ کښی حق نشی ویلی اوته دحق طرفداری، ته په دروغو خپه کیږی اودوی له ډاره رښتیا نشی ویلی.

ستا ظلم نه دی خوښی دوی له ویری د ظالمانو خدمتونه اوصفتونه کوی، هغه مسلمان اوس چیرته دی چه یوازی له تا ډاریږی اوبس.

ستا بنده باید د ډار بنده نه وی اودنمرود له اوره بی سترگه ونه سوزی.

ملک اوملا

دکلی ملک به چه هرڅه کول څوک بی مخی ته نشوورتلی، زروه که زور و دواړه له ده سره و. هرڅه دده په لاس کښی و، او هرڅوک دده لاس لاندی و، هیچا دخپلی خورا ولورواک نه درلوده. دکلی غوړی او چرگان هرڅه دده و. بنایسته نښی به ده کره وی، بنکلی هلکان به دده په مخکښی گرزیدل او هرچا به دده خدمت کاوه.

یوه ورځ به کوراو کلی کښی دا آوازه خپره شوه چه هغه بی موره اوبی پلاره هلک چه په علم پسی تللی و دعلم او کمال خاوند شو هغه اوس له ډیری پوهی سره بیرته وطن ته راځی، هرچا ته سمه لاره بنی، هرڅوک په حق پوه کوی او هرچا ته حق وایی ځکه چه هغه دحق ملگری دی اوله ظلم سره دبمنی لری.

دا آواز په ملک باندې ښه ونه لگیده.
 ملک له دغه هلک نه وډار شو او پریشانه خوبونه یې ولیدل.
 ملک پوهیده چه هغه خیرات خورملا نه دی ، د هغه سترگی ډیری مړی دی او په زړه کښی یې د زور وډار نشته.
 هغه هیڅکله بی له خدایه بل چاته سر نه ټیټوی. له هغه سره د حق جذب او حقانی قوت شته او په وینا کښی یې بل شان
 تاثیر موجود دی.
 خو ورځی پس ملا له یوی امسا سره راغی ، ظلم او ناروا ته یې بد ویل ، د زور او قوت مخه یې و نیوله ، خلق یې پخپل
 حق پوه کړه او د مظلومانو ملگری شو.
 دده ملگری ورځ په ورځ زیاتیدل او په ولس کښی پوهه او بیداری پیدا شوه ، هغه ملک لری شو او په ځای یې بل
 ودریده. دغه بل ملک هغسی ملکی نه کوله او ډیر به سم چلیده. چه علم او پوه پیدا شی ملکان سمیری او خلق سم
 ملک دروی.
 د فرعون او موسی قصه ، د ملک او ملا افسانه همدغه معنی لری.
 ملکان باید به علم پسې لاړ شی او د علم رڼا له ځانه سره راوړی.

شاعر

شاعریو ازی پریږی دی ځکه چه دی د جرگو او مرکو سپری نه دی.
 هغه چه له نورو نه گټه کوی باید نورو ته ورشی.
 دی غواړی چه له ځانه استفاده وکړی نه له بل چانه.
 هغه وخت چه برخی ویشلی کیدی سازنده یې د ساز او سرود مجلس ته راووباله او شاعری یې له خلقونه لری یوازی
 کښیناوه.
 شعرا اجتماعی شو مگر د شاعریه برخه تنهایی ورسیده.
 څوک چه په آزادی مین وی هغه هیڅکله ځان نشی مقید کولی.
 یو مجلس که هر څومره ازادوی بیا هم بیخی بی قیده نه وی.
 د ازادی معشوقه هغه وخت چاته ځان ښی چه له نورو نه بیل او یوازی وی.
 شاعر له ځان سره عشق لری او په ځان مین دی.
 دی نه غواړی چه په نورو کښی ورک شی او نورو غوندی شی.
 دی له خلقو سره همدردی لری مگر له خلقو سره ناسته ولاړه نشی کولی.
 عاشق دی خو معشوقه نلری.
 درد لری مگر دوا نه خوری.
 ذلت یې نه دی خو ښ او عزت ته هم په ښه سترگه نه گوری.
 دده طبیعت بل شان دی.
 دی تاسی ته لاره ښی مگر په یوه لاره در سره نشی تلی.

سپا

هغه ورځ چه تراوسه يې نه دلمروړانگې دغرونوپه سرولويدلى دى اونه يې دپېښواو واقعاتو مطلع چاته معلومه ده د سبا په نامه يادېږي.

دا ورځ لکه يوه پټه معشوقه له هرچانه پټه ده او د سحر نسيم يې هم له مخه پورې نه دى لرى کړي.

دا نه ده معلومه چه دغه ورځ به څه له ځان سره راوړي او څه به له ځان سره يوسي.

د چمن په گلونو به شبنم ورولى او که ښلى؟

يو اشنا به په سرو سترگو له بل نه بيل کړي او که دوه خواږه ياران به غاږه په غاږه کړي.

دا ورځ له دغه مجهوليت او معما توب سره دهرچا په زړه کښى محبوبيت لرى او هرڅوک ورته په اميد گوري.

دهرچا کار او زيار د سبا ورځى دښه والى دپاره دى اودنن ورځى د عمل نتيجه د سبا ورځى په لمن کښى لټوي.

هرڅوک هيله لرى چه دنن ورځى زحمت به د سبا ورځى په را حت بدل شى او سبا به له نن نه ښه وي.

په همدغه سره د ژوندانه مشقت سپکيږي او د اميد مزى غځيږي.

د نن ورځى بندى د سبا ورځى ازادى په خوب کښى وينى او همدغه راز خوبونه د غمونو تله سپکوي.

چاچه نن د خوبښى او خوشحالى ډولى کاله ته را وړيده هغه يقين لرى چه سبا ته به د زوى پلار شى اوله دغى خوشحالى نه به بله خوشحالى پيدا شى.

دا غولونکى سبا هيڅکله نه سبا کيږي او ترقيامته دوام لرى.

د ژوندانه ټول خوږ والى په همدغه شى کښى پټ دى که دغسى سبا ته څه اميد ونلرو د ژوندانه تحمل هيڅکله نشو کولى.

زمکه او آسمان په همدغى ورځى پسى سر په خيږى سرگردانه گرزى اود اتيا کالو بوډا هم له دغى ورځى نه نااميده نه دى.

که د سبا ورځى مينه زمونږ له زړونونه واوړي مونږ بيا ژوند نشو کولى ځکه چه زړونه سپري او ارزوگان مري.

که مونږ له سبا سره خپل تعلقات قطع کړو ډيرتا وان به وکړو او خپل ژوند به فانى وگڼو.

زمونږ نظر به بيا لرى څارنه کوى او ډير لنډ به گوري.

په دغسى حال کښى مونږ بيا اوږده اوږده فکرونه نشو کولى اود مريخ سفر رانه پاته کيږي.

د سبا ورځى فکر زمونږ په اخلاقي ژوند کښى هم ډيره اغيزه لرى اود بشر هر راز مادى او معنوى ترقيات ورپورې تړلى دى.

دهقان د همدغى ورځى دپاره کرکوى اوباغوان په باغ کښى نيالگى ږدى.

د خرما زړى په زمکه کښى کرل او د خرما له ونونه خرما ټولول دهغو کسانو کار دى چه سبا ته اميد ونه لرى اودنن ورځى په تنگه دايره کښى ايسار نه دى.

څومره چه دانسان ذهن او دماغ ترقى کړيده ، په هره اندازه چه انسان لوى شوى او پوه شويدي هغومره يې له سبا سره تعلق زيات شويدي.

د سبا ورځى غم خوړل ، د سبا دپاره فکر کول ، د سبا ورځى ضرورت او احتياج په نظر کښى نيول د ډيرو پوهانو اود ډيرو لويانو کار دى.

زه لوى او کوچنى په همدى پيژنم چه يو ډير لرى گورى اوبل ډير نږدى دى گورى.

د يوه سبا هم ډيرلری او دبل لنډی دی.
 د مسلمان سبا پس له مرگه هم شته، دده نظر بايد ډيرلری څاروکړی او ابدی ژوند په نظر کښی ونیسی.
 ابدی ژوند همدغه دی چه سپری له سبا نه غافل نه وی او د سزا اندیښنه ورسره وی.
 نن او سبا هغه دوه میلمانه دی چه یوخی او بل راخی. مونږله یوه سره وداع کوو او دبل په خدمت مشغول کیږو.
 زمونږ خدمت باید د سبا ورخی د پاره وی او خپله آینه په نظر کښی ونیسو، د عقل او دوران دیشنی تقاضا همدغه ده

د سپرلی گله!

ستا بنایسته او گلالی خیره په جهان کښی څومره قدرلری، اسمان له دومره لویوالی سره هر سحر د شبنم په پاکو او رڼو څاڅکو ستا ښکلی مخ وینخی او زمکه دخپل زړه له نمه اوبه ورکوی.
 د زمکی مخ په تا بنایسته دی هو! ستا په وړمومعطره شوه، د بلبل خوربه نغمه ستا د جلوی برکت دی، شاعران ستا په ستا ینه په جامع کښی مقبول شوه، ښکلوی یغلو تا ته پخپل اوربل باندي ځای درکړ، بورا ستا په مینه په غزلو کښی وستایل شو.
 په شعراو ادب کښی ستا برخه ډیره زیاته ده، دمینی او محبت ډیر ښه سوغات ته یی.
 مگر گوره چه پخپل جمال او کمال مغرورنشی اوله باغو نه اوزی.
 تا غوندي ډیر ښکلی او بنایسته گلونه دهیواد په غرورغو کښی پیدا شوه چه نه چا ولیدل او نه چا وستایل.
 که ته هم له دغه چمن نه ووتلی او په غرونو کښی دی ځای ونیونه به بلبل پیدا کړی او نه مالیار.
 ته د خلقوله نظره مه لری کیږه او ځانته مالیار پیدا کړه!
 دانسان دا عادت دی چه مطلق ښه نه ستایي او هر ښه خیز ښه نه گڼی هو! دی هماغه شی ښه بولی چه ده ته نژدی وی او دده خپل وبلل شی.
 دلته هر څوک خپل ښاغلی گڼی او هر یو دخپل باغ گلونه ستایي.
 نه هیڅکله د خلقوله نظره لری کیږه مه.
 ستا بنایست د خلقو د توجه او التفات نتیجه ده.
 که ته غواړی چه هر څوک دی قدر وکړی او پخپل سردپاسه ځای درکړی لکه نرگس هر چاته په ښه سترگه گوره اولکه د باغ غوټی هر سحر خلقو ته ځانده!
 په دغسی التفات او یوه خوله خدا سپری د خلقو زړونه خپلولی شی.
 په یوازی گلتوب او گلالتوب هیڅوک قدر او منزلت نه مومی او نه په تش بنایست دلبری او دلربایی کیږی.
 راشه زما د باغچې گل شه * چه هر سحر دی په دیدن تازه کومه

د رمی خاونده!

د توري کيرې دې او دلويې رمې خاونده !
 پدې سره او ټکنده غرمه کنبې ، پدې وچه بيديا او سپيره صحرا کنبې ، چه يخی اوبه ، يخ سيوري توده ډوډې شودي
 او مستې کوچ او پيروي کورت او غوړې پوڅې او پنيرونه هرڅه له تا سره دې په خوارانو او بيوزلورحم وکړه !
 له لارويونه خپل خوړونکي سپي ايسارکړه !
 هرڅوک چه ستا کيرې دې ته په هيله او اسره راځي هغه له خپلو سپيونه ساته او قدر يې کوه !
 په دې وچ ډاک کنبې بل سيوري نشته يوازي ستا سيوري ته هيله او اسره کيرې .
 که ته خپل سپي ونه نيسي له دينه لويه به رحمې بله نشته .
 اي دخوړو سپيو خاونده !
 ستا د سپيو تاوان له تا رسيرې او ددوي په ضررته نيولي بي .
 سپي او نفس دواړه يوشانته دي .
 ته خپل سپي ونيسه ! او په مونږ رحم وکړه !
 ته پخپلو سپو دا گمان مه کوه چه دوي به هروخت ستا غليمان نوته غاږي .
 دوي ډير ځله دا سمان ستورو او سپوږمي ته هم غاږي .
 ستا په ملگرو او دوستانو هم بلوڅي او غوتې وهي .
 آه- هيڅوک زما نارې نه اوري .
 دخپلو سپيو حملي هم نه ويني .
 زما غږ تر کيرې دې نه رسيرې .
 دوي ولي څه نه اوري ؟
 ولي څه نه ويني ؟
 ولي په چارحم نه کوي ؟ پردي خوبه نه وي ؟
 کيرې دې خود پښتنو معلوميرې .

بي گناه بندي

پريرې دې ! دا بي گناه بندي پريرې دې !
 مه ويريږي ، دده په آزادولو کنبې هيڅ خوف او خطر نشته .
 فساد او شرارت له ده نه نه پيدا کيرې .
 دده بندي کول لويه گناه ده .
 دا هغه يوسف دې چه د بي گناهي په سبب په زندان کنبې لويدي دې .
 که دې له زندانه راواوزي ستا سي آينده سنجولي شي او ستا سي د بلي ورځي غم خوړلي شي .
 پريرې دې ! دا بي گناه بندي پريرې دې !

که دی خلاص شو ستاسو انتظام به په ډیره ښه شان وکړي.
ستا سی وږی به ماږه کړی، ستا سی برینډ به پټه کاندی.
تا سی دغه ښکلی موجود په تورو څاگانو کښی مه غورځوی.
په زندانو نو کښی یی مه اچوی.
په لیوانو او پړانگانو یی مه خوری.
پریردی! دا بی گناه بندی پریردی!
دی به ستا سی دگډو وډو او پریشانو خوبو نو صحیح تعبیرونه وکړی.
ډیری سخری، مبهمی او مجملی غوتی به پرانیزی. دی دراتلونکی حال پیشبینی کولی شی.
د طبیعت په رمزونو او اسرارو پوهیږی.
د جوی او فلکی اوضاعو اقتضات ورمعلوم دی.
پریردی! دا بی گناه بندی پریردی!
دده په آزادی باندی علم او پوهه زیاتیري.
وطن رڼا کیږی، رانده بینا کیږی.
دی له خپلو جفاکارو ورونو سره هم ښه سلوک کوی.
دی ډیر پیچومی او ارولی شی.
ډیری کږی لاری سمولی شی او ډیر مشکلات حل کولی شی.
ما خوب لیدلی چه دا بندی خلاصیږی او د سلطنت په کرسی کښینی.
ښه فکر وکړی!
دا بندی څوک دی؟
پس له ډیره فکره وایم:
فکر دی فکر!

نظر لالا

په یوه ستانه کورنی. کښی یو سپین ږیری خدمتگار او سیده چه هر چا به ورته نظر لالا ویل.
داسپی د ماشوم توب له وخته د بوډا توب تر زمانی په دغه کاله کښی و او خپل ژوند یی په همدغه کاله کښی خاوری
کړ.
ددی کاله نسبی سږی نه و او د خدمتگار په حیث یی کار کاوه، مگر مزدور ورته نشو ویلی ځکه چه دمزدور په شان
کاری نه کاوه.
هیڅوک به خپل ځان د ځان د پاره په کار کښی د غومره ستړی نکړی لکه چه نظر لالا د دغی کورنی په خدمت کښی
ستړی او ستومانه و.
کوم کار چه څوک دیوی تینگی او لوږی عقیددی د پاره کوی هیڅ حریص او په گټه مین سږی یی د پیسود پاره نشی
کولی.

ده دغه خدمت دخداي دپاره کاوه اوپه داسی جذبې یی کاوه چه دلمانځه دفوتیدو هم څه ډیره پروا ورسره نه وه. په دغه سړی کښی دیرزیات اخلاص، امین توب او صداقت موجود و چه پدی وخت کښی یی مثل اونظیرنشی پیدا کیدی یا ډیرلږ پیدا کیږی.

دا سړی به نامه اوبی نشانه سړی و، جامی به یی تل زړی او خړی وی مگردزړه صفایی یی دومره زیاته وه چه زه ورته حد او اندازه نشم ټاکلی.

په کوم کلی کښی چه نظرلالا اوسیده دجاه او جلال خاوندان اودعلم وفضل صاحبان هم اوسیدل چه ځینو مریدان هم نیول مگرزه له هغو ټولو نه نظرلالا انتخابوم اوله نورو نه په ادب تیریرم.

زما دا عادت دی چه له مخدوم نه خادم ته په محبت گورم اوله پیرنه می مرید خوښ دی.

له ماسره اوس دا فکر ډیرپوخ شویدی چه دخیراوبرکت خاوندان په ساده مسلمانانو کښی ډیرموندلی شو او پوهان او هونبیاران دبل دپاره له خپلی گټی نشی تیریدلی.

څوک چه دخداي دپاره دنورو خدمت کوی او خپل ژوند دنوروله ژونده قربانوی هغه لکه نظرلالا داسی وی چه خپله مادی کټه هیڅ نه پیژنی او په پردی کاله دومره زهیروی چه له هیچا سره به دخپل کاله دغومره غم نه وی دا سړی په توراوسپین نه پوهیده الف اوبی یی نه وه لوستی دلفظ اومعنی فرق یی نشو کولی مگردنیکي او خیررسولو په لوړه مبدا یی ټینگه عقیده لرله اودا جذبې پکښی دعشق حد ته رسیدلی وه.

نظرلالا دهرچا په نظرکښی ډیرسخت اوبخیل سړی معلومیده هرچا به ویل چه ده غوندي سخت سړی بل نه پیدا کیږی، په رښتیا چه دده پیروزینه په ځان باندي ډیره لږه وه مگر بخیل ورته نشم ویلی او ډیرحاطمان زه ورځنی څاروم.

کله به چه د کاله خاوند نظرلالا له کابل ننگرهارته استوه چه څاروی او پسونه بوزی نویوڅوډوډی به یی ورته پخی کړی او ډیری لږی پیسی به یی هم ورکړی چه په لاره کښی ځانته کوم وخت څه نکولی واخلی یا چیرته دخارویو دپاره واښه پری رانیسی، دا سړی به له کابل لغمان ته ولاړ او څاروی به یی هم ورسول، مگر یوه میاشت یا دوه میاشتی پس به چه څوک میلمانه راغلل او چرگ به پکارشو نظرلالا به هغه پیسی په چرگوړو ورکړی چه میلمانه په ښه شان عذرشی اود کاله دخاوند ښه نوم وساتل شی.

دی هغه راز خدمتگارنه وچه له خپل مخدوم نه څه واخلی اودځان دپاره شی ذخیره کړی بلکه ده به هغه ته څه ورکول او خدمت یی بیخی وپریاو.

دده خور او خوری ډیرغریبان و مگر هیڅ بد گمانه سړی هم دا گمان نشو کولی چه دی دی هغوی ته څه ورکړی. که کله به د کاله خاوند دده په خاطر هغوی ته څه ورکړه دی به خپه کیده اوددغه کاله زیان ورته لکه دایمان زیان معلومیده.

دنظرلالا دا عادت و چه چرغ به له خوبه پاڅیده اودسپیدو په رڼا کښی به غره ته ته، ترڅو به چه لمر څرک واهه ده به له غره نه دخسوگیډی راوړ، چه سبا ناری به یی وکړ نو بیا به په نورو کارونو پیسی روان شو او ټوله ورځ به یی کار او خدمت کاوه.

هغه پس له ما ښامه هم دشپی ترلسو بجو د میلمنو خدمت کاوه او ډیرناوخته به ویده کیده.

دده په کار کښی درخصتی او تعطیل ورځی نه وی اود ناروغی دپاره یی هم فرصت نه درلود.

دی دعادت او ډیر کار کولو په وجه له پولادو نه هم کلک و.

هغه گيډې چې ده د شپيتو کالو په عمر په شا باندې راوړ د دې زمانې ښه ښه ځوانان يې نشي وړلې. ده به هر کله د خمتا پيوندې کالې اغوستل او خوراک يې هم ډير خوارو. ترڅو به چې ډير مجبور نشو نو داختر په ورځ به يې هم نوي کالې نه اغوستل. په دغه کاله کښې به چې هر څومره ښه څه پاڅه شوه دده برخه به پکښې ډيره خواره وه ځکه چې ښه ډوډې دده له ستونې څخه نه تيريده او په همدغه وجه به د چرگ ورميړدده برخه وه. نظر لالا له تودې ډوډې سره هم د ښمنې درلوده او چې په شکور کښې به سره پرته وه نو دې ته به يې لاس نه وروړ. په همدغه سبب دې په ډير بخل مشهور و او هر چا به ورته سخت او بخیل وييلې. دا و د خلکو قضاوت چې له حقيقت نه ډير لري و او په ډيري ظاهري ښي بناوه، هغه څوک چې خپل ژوند د بل دپاره وقف کړې او هيڅ دنيا يې گټه پکښې له نظر لاندې نه وي هغه ته به څنگه بخیل ووايو. هو! نظر لالا په ځان باندې بخیل و ځکه چې له ځانه تيرو او خپل ځان يې بل ته بخیلې و ده ته به که چا د خداي دپاره څه ورکړه هغه يې د بل دپاره اخستل او بل ته يې ورکول. دا ايتار او فدا کاري چې پدې وخت کښې لکه دانځر گل يا د مرغی يې ډير نادرخيز معلومېږي له انساني غرايزو سره ډير موافقت نلري او مثالونه يې ورکوي. دا راز سړي د خلقو په نظر کښې ډير ساده او ډير احمق معلومېږي. په عقل او پوهه دا گمان نشي کيدې چې چا ته د دغسې ايتار او فدا کاري اجازه ورکړي. خپل ځان خوارول او بل پالل، له ځانه تيريدل او د بل په ښه ورتلل د عقل او فکر کار نه دی، د دغسې کارونو دپاره يولوړ معنوي عشق په کاردې او د نظر لالا اخلاص غواړي. د دغه کاله هر څه د نظر لالا په لاس و او دده په امانت داري هر چا داسې يقين درلود چې هيڅ شک پکښې چا نشو کولی. زه دهغه چا ستاينه نه کوم چې نظر لالا ورته ډير اخلاص او عقيدت درلود او د زما په نظر کښې دستاييلوړ نظر لالا دی او دده په ښه سرپټوب ټينگه عقیده لرم. دی اوس له نظره پناه دی او زه دده زيارت ته په ډير اخلاص ورځم. په هغه اديره کښې چې دی خښ دی نور قبرونه هم ډير دی او په ورباندې لاجنډې هم ولاړې دی مگر زه خپل مراد له نظر لالا څخه غواړم. دده حسنات راته ډير درانه معلومېږي.

جبر او اختيار

هغه کار چه انسان په اراده او اختيار نه وي شوی د فخر و پر نه دی او د ملامتی موجب هم نه گززی یعنی که د چا ونه ټیټه وه گرم نه دی که چا متوسط قد او قامت درلود ورته نشو ویلی چه ډیر بڼه کاردی کړی او اندازه دی ساتلی ده. که یو سړی خپل سپین مخ تور کړی ملامت دی مگر د حبش مخ که هر څو مره توروی څوک یی نشی ملا متولی ځکه چه دده اختیار او اراده پکښی دخل نلری.

که یو سړی خپل غلیم په جنگ کښی مړ کړی او خپل شجاعت ښکاره کړی حق لری چه پخپله توره او توریالیتوب فخر و کړی مگر که مرغی ولی او سړی ولگیده که څه هم دده د زور و او زړو د بڼمن وی خپل بریت نشی تاوولی او توریالی ورته نشو ویلی.

هیڅوک یو گونگ په حق نه ویلونه گره موی ځکه چه هغه مجبور او معذور دی.

مگر هغه چه ژبه لری اوله ډاره حق نه وایی له ملامتی نه نه خلاصیږی که څه هم یو څه مجبوریت دلته هم شته او اختیار نیمگړی دی.

د جبر او اختیار مسله ډیر اړخونه لری او دغه فیصله څه آسانه خبره نه ده.

زه په دی ځای کښی دا اراده نلرم چه له علمی څیړنی نه کار واخلم زما مقصد بل دی او د ملایانو په کار کښی کار نلرم. زه حتی الامکان له فلسفی بحثونو نه ډډه کوم مگر کله کله می د موضوع تعلق او ارتباط مجبوروی چه په معقولاتو کښی مداخله وکړم.

زه نه وایم چه انسان مختاردی ځکه چه مونږ ډیر مجبوریتونه لرو او د جبر مظا هر دلته بیخی ډیر دی.

مونږ مجبورویو چه په وچه مزل وکړو ځکه چه دلته بحر نشته او زموږ په هیواد کښی بیړی نه گززی.

همدغه شان مونږ له کابله ننگرهار ته په هوا نشو تلی ځکه چه هوایی سرویس نه دی جاری مگر دغه راز مجبوریتونه په ځینو نورو ځایو کښی نشته هلته یو سړی اختیار لری چه په هوا ځی که په بحر کښی او که په وچه.

اوس پوه شوی! چه جبر او اختیار په هر ځای کښی یو شانته نه دی او ټول انسانان یوراز نه دی.

ډیر مجبوریتونه پخوا وچه اوس نشته او خپل ځای یی اختیار ته پری ایښی دی.

یوه ماشوم چه اول پیدا شی هیڅ اختیار ورسره نه وی او د بل په غیر کښی ژوند کوی. پخپله نه چیرته تلی شی او نه

راتلی شی. ځملول او پاڅول یی د بل په لاس وی او کالی بل څوک وراغوندی مگر څو مره چه لویږی او غټیږی هغومره د مور له غیرې لری کیږی اوله مجبوریت نه دا اختیار خواته درومی. کله چه پخپلو پښوران شی نو بیا خپل مخ پخپله وینځی او پخپله خوښه له کاله وځی یا کاله ته راځی.

کله چه ځوان او ځلمی شی د کاله واک او اختیار هم دده شی او د پلار په جايداد تصرف وکړی.

په هره اندازه چه د ژوندانه درجه او مرتبه لوړیږی مجبوریت کمیری او اختیار زیاتیری.

یو کانی که څوک هری خواته غورځوی، او هر راز لوبی پری کوی کولی یی شی مگرونی او بوتی دغسی نه دی یعنی د نبات مجبوریت له جماد نه لږدی، ځکه چی د حیات اثر په ده کښی زیات دی.

له ونو او بوټونو بیا د څارویو اختیار ډیر دی او جبر ونو هم تخفیف موندلی دی، انسان چه له حیوان نه پورته مقام لری او د تکامل په لاره کښی وړاندی دی دده اختیار نور هم زیات شوی اوله خپلی ارادی نه ډیر کار اخلی.

په انسانانو کېنې هم دو حشې او مدنی انسان د عالم او جاهل انسان د قوی او ضعيف انسان په اختيار کېنې ډير فرق موجود دی مگر بيا هم په هر حال کېنې يو څه مجبوریتونه شته او په جبر او اختيار کېنې ډير فلسفې بحثونه کيدی شي. د دنيا ډير پوهان پدی عقیده دی چه دانسان ډير کارونه په ظاهره ارادی او اختیاری معلومېږي مگر په حقیقت کېنې د مجبوریت اثر وی او خبره له اختیاره وتلی وی.

دوی وایی هغه سړی چه ډير په غیظ او غضب کېنې وی او په همدغه وجه د چا دوژلو اراده وکړي مونږ ورته د اختیار خاوند نشو ویلی ځکه چه دی په دغه حال کېنې د داسی اغیزو او نفسی تاثراتو محکوم دی چه له دغه کاره ځان نشی ژغورلی او پخپلو احساساتو حاکمیت نلری که مونږ پوه شو چه دی په دغه وخت کېنې له یوه لیونی نه څه فرق نلری او په طبیعی حال کېنې نه دی ، دی به اروم و مجبوره گڼو او دغه کارته به غیر اختیاری و وایو. همدارنگه هغه څه چه یو عاشق د عشق په جذبه کېنې د عشق د پاره کوی له مجبوریت نه وی خلاص او اختیاری ورته نشو ویلی.

د دغو خبرو خلاصه او نتیجه داده چه شدید محبت او شدید بغض دانسان اختیار سلېوی او هغه څه ورباندی کوی چه په عادی او طبیعی حال کېنې یی یو عاقل انسان نه کوی د همدی لامله ډير خلق پخپلو ځینو کارونو بل وخت پښیمانه کیږي او پوهیږي چه بڼه یی نه دی کړی.

ځینی نور پدی عقیده دی چه انسان د اختیار خاوند دی که بڼه کوی باید بڼه ورته و وایو او که بد وکړي باید بد یی وگڼو. دوی وایی که انسان د عشق د پاری کوم کار کوی او که د دښمنی د پاره په دواړو حالو کېنې دغه کار دده گڼل کیږي او په ده پوری تعلق نیسی ځکه چه دغه مختلف احوال چه د زوروری مینې یا د شدید عناد په اثر پیدا کیږي او نفسی یا روحی اغیزی ورته ویل کیږي پخپله له نفس څخه عبارت دی او نفس د همدغو احوالو او کیفیاتو نوم دی، هسی نه چی کوم بل شی په نفس اغیزه کوی او اختیاری سلېوی.

ارسطو د جبر او اختیار حدود ډير بڼه ټاکلی دی او پدی باب کېنې یی ډيره بڼه فیصله کړیده.

دی وایی هغه کار چه یو سړی پخپله اراده نه کوی او دده اختیار پکېنې هیڅ دخل نلری بڼه او بد یی ده ته نه دی راجع او دده کار ورته نشو ویلی یعنی که یو زور و رباد یو سړی کومی خواته یوسی یا یی څوک لاس او پښی و تړی اوله یوه ځایه یی بل ځای ته وړی نودلته اختیار سلب دی او په مجبوریت کېنې هیڅ شک او شبه نشته مگر که یو سړی د خپل شرافت د ساتلو د پاره کوم کار کوی او خپل عزت او وقاریی یوه کارته مجبوروی نو دغه راز مجبوریتونه د جبر له قانون لاندی نه راځی.

دی د مثال په ډول وایی: که دیوه سړی مور او پلار اولادونه دیو ظالم او مستبد له تهدید لاند وی چه دده په تسلیمدو او اطاعت هغوی له زیان او ضرره محفوظ پاته کیږي او که اطاعت ونکړی هغوی ضایع کیږي نو په دغه صورت کېنې دا سوال پیدا کیږي چه که دغه سړی دهغه ظالم له خوا په یوه ناوړه کار ما مورشی دی په دغه باب کېنې مجبور دی او که مختار؟

ارسطو وایی چه دلته جبر او اختیار مخلوط شانته دی مگر د اختیار جنبه غالبه ده ځکه چه ددغه کار په کولو او نه کولو کېنې د ترجیح او انتخاب مسله مینځ ته راځی نو هره خوا چه دی انتخابوی او ترجیح ورکوی هغه دده خوښی او ارادی ته راجع ده او دده کار گڼل کیږي.

دی وایی په دغسی مواردو کېنې که سړی ناوړه او بد کار وکړي دغه راز مجبوریتونه معقول عذر نشی کیدای په دغسی مجبوریت باید سړی پښی کیږدی او هغه څه وکړي چه انسانی شرافت او وجدان یی تقاضالری.

شجاعت او شهامت چه يو اخلاقي فضيلت دی په همدغسی مواردو کښی ځان ښیي او د افتخار حق پیدا کوی. هغه د سرخطر چه په جنگ او جگره کښی یو بی زړه سړی تښتی ته مجبوروی د خلقو په نظر کښی څه اعتبار نلری په همدغه وجه له تورو او توپکو نه تښتیدونکی هر چاته سپک ښکاری او هغه چه له مرگه نه ویریری او په ایستلو تورو ورځی د خلقو په نظر کښی درانه معلومیری. که په دغسی مجبوریت خلق قایل وای هر څوک به له جگرې څخه تښتیده او هیچا به هغه ته په سپکه نه کتل. هغه افتخار چه د شجاعت او شهامت خاوندان بی گتی ددغسی مجبوریتونو په نافرمانی کښی پت دی لکه چه عار او ذلت ددغه راز مجبوریت اطاعت او انقیاد ته ویل کیږی.

دخان واده

له خوبه پاڅیدم، د ډول او سرنی آوازی تر غوږه شو او ډیره لویه ورا را ښکاره شوه چه ډیر خلق ورسره خوشحاله روان و، او دخان په واده کښی بی لاسونه غورځول. زه هم له دوی سره ملگری شوم او پدی خوشحالی کښی می ځان شریک کړ. ددی ښادی د ډول او سرنی غږ ډیر لری ځایه رسیده او ډیر و خلقو پکښ اتښونه کول. چا به ډزی کولی چا به اسونه غللول، ځینو به توکی او مسخری کولی په دغسی خوشحالو کښی ما ښام تیاره کلی ته ورسیدو او ډولی دکاله په مخکښی ښکته شوه. دکلی ښځی په ډیری خوشحالی او ډولی پردی بی جگی کړی همدغه وخت خندا او خوشحالی خپل ځای غم او ژړا ته پریښود او دا معلومه شوه چه دغی ښکلی ناوی دخپلی ازادی دپاره ډیره لویه قربانی ورکړه او د اجباری واده ملا بی ماته کړه. ددغه حال په لیدلو دهر چا په احساس کښی بدلون راغی او مونږو پوهیدو چه کله خلق جنازه هم په ډول او سرنی وړی او په غم دښادی گمان کوی. په دنیا کښی ډیر داسی غمونه شته چه د خوشحالی په ډولی کښی پت دی او خلقو په شعورا و تمیز مسخری کوی. زما یوه ملگری په دغه ورځ وویل: په رښتیا چه خوشحالی څوک په زورا و جبریا په ډیرو پیسو کورته نشی وړلی. مگر خان لاتراوسه په دغه حقیقت نه دی پوه او خپله خوشحالی په دغه ډول غواړی.

غم او خوشحالی

زما اشنا له ډيرو غمونو سره نا اشنا دی دهغه په کاله کښی چا د ماشوم ژړا نه ده اوریدلی او دخپلوماشومانوپه مرگ او درد یی هیڅکله نه دی ژړلی.

هغه دځوی اولورپلار نه دی چه دا اولاد په تبه او شری یا کوی غمجن شی.

هغه حال چه یو پلاریی دخپل کوچنی ځوی یا ځلمی ځوی دځانکدن په وخت کښی وینی دی ترینه نا خبره دی.

ده غونډی بی غمه سپری ډیرلږ پیدا کیږی او په همدغه سبب یی خوشحالی برخه هم ډیره لږه ده.

دی چه پخپل کاله کښی خپل خلف الصدق نه وینی په زړه کښی ډیرځوریرې اوځان بدبخته گڼی مگر دده دغه غم زمونږ په نظر کښی دهغه چا له غمه ډیر سپیک دی چه دوه زامن یی ژوندی دی او یوه دمیه غیر کښی خدای ته ځان سپارلی دی ځکه مونږ هغه ته دفاتحی دپاره ورځو او ده ته نه ورځو.

زمونږ دا عادت دی چه که دچا په کاله کښی نهه میاشتینی اولاد مړ پیدا شی ویرور سره نه کوو او هغه هم دغم کمپله نه غوروی مگر په کوم کاله کښی چه ددوه ورځوماشوم مړ شی هلته غم اومصیبت مجلس جوړیږی او خلق ورسره همدردی کوی.

موریس مترلینگ وایی: تاسی په ملیاردونونظفی ضایع کوی مگر خوابدی کیږی نه اودغه راز ضیاع دچا دغم اوخپگان موجب نگرځی. ددی خبری معنی داده چه زمونږ غمونه معقول نه دی محسوس دی.

هرضایعه چه یوازی عقل پری پوهیدلی شی او احساسات ورسره تعلق نلری همدغسی بی اثره دی.

زمونږ خوشحالی هم لکه زمونږ غم په عقل او منطق اتکا نلری بلکه دشعور او احساس نتیجه ده.

غم او خوشحالی یوپه بل پوری تړلی دی اویوله بله نه بیلږی.

ځینی گمان کوی چه خوشحالی له بی غمه خلقوسره زیاته ده او هغه څوک ډیر نیکبخت دی چه هیڅ غم نلری مگر حقیقت دغسی ندی اوبنادی هرچیری دغم په اندازه ده.

حقیقی بدبختی په بی غمی کښی ځای لری اوبی غمه سپری ته که سپری وویلی شو نیکبخت خو ورته هیڅکله نشوویلی.

غم او خوشحالی لکه دیوی ټوټی دوه مختلف مخونه دی چه اصل یی بیودی.

څنگه چه شپه او ورځ یوپه بل پوری نښتی دی او هرکاله ته دواړه وړاندی اوورسته راځی دغم او خوشحالی ارتباط هم دغه راز ټیگ دی که څوک وغواړی چه هغه یوخپل کاله ته پریږدی اودابل ایسار کړی له دینه لویه اشتبا بله نشته.

داسی کیدی شی چه ورځ اوږده شی اوشپه لنډه یا شپه لویه وی او ورځ وپه وی مگرداسی ورځ چه شپه ونلری یا داسی شپه چه ورځ ورپسی نه وی په دنیا کښی نشته.

که لمړتراجرتیه پاس په تندی ځای پرځای ولاړ وای اودزمانی په رنگ کښی هیڅ تغیر او تحول نه وای موجود هیڅوک به نه پوهیده چه شپه څنگه وی اودهمدی لامله چه شپه به چا نه پیژاندله پدی به هم نه پوهیده چه ورځ څنگه وی اوڅه کیف لری.

غم او خوشحالی هم لکه شپه او ورځ یوپه بل پیژنو که غم له دنیا بیخی لاړ شی خوشحالی هم ورسره ځی که ژړا نه وی خدا هم نشته.

هماغسی چه هگی له چرگی پیدا کیږی او چرکه له هگی نه غم او خوشحالی هم یو دبل اولاد دی. انسان باید پدی پوه شی چه غم او خوشحالی یو ظاهری او اعتباری فرق لری یعنی دا فرق هم لکه د شپې او دورخی فرق دسترگو او نظر فریب پیدا کړیدی چه عقل د او بصیرت خاوندان پری نه غولیرې بلکه پانده هم دواړه یو گنی. خوک چه د عقل سترگی لری او د فلسفی شعور خاوند دی هغه زمانی ته په بل شان گوری او د شپو ورځوله سپینو او تورو پردونه هغه خوابی رنگه زمان په بل ډول وینی هغه پوهیږی چه زمانی دواړه مخونه یوه شی ته منسوب دی او یو حقیقت دوه رنگه بنی.

ډیره بڼه ده چه عقل او پوهه په مونږ ډیر تسلط نلری او مونږ یی له وهم او خیال نه لری کړی نه یو گنی اوس به شپه او ورځ را باندي یوه وه او خوشحالی به هم را باندي غمیدلی وه.

زمونږ غمونه او زمونږ خوشحالی زمونږ په ژوند کښی هغه سوز او ساز پیدا کوی چه بی له هغه دژوند کیف او خوند نه پاته کیږی.

غم د خوشحالی څکلو ذایقه او احساس روزی او خوشحالی لکه د خوږو میوو خوراک ترخو مرچو ته ضرورت لری. که په دنیا کښی ترخه شیان نه وی خواړه ډیر ژر زړه وهی او بیخونده کیږی.

دژوندانه خوند غم او خوشحالی ته ډیر ضرورت لری او په دغه خوند کښی د عواطفو او احساساتو خاوندان ډیره برخه لری هغه پانده هونبیاران چه په ظوا هرونه غولیریاو د غم او خوشحالی په فرق نه دی قایل له دغه نعمته محروم دی. که مونږ ډیر عمیق فکر وکړو هماغه شی مونږ ډیر خوشحالی چه مونږ یی ډیر خپه کړی یواو ډیر ځله هغه شی ته خوشحالیږو چه زمونږ غم پکښی پته دی، ډیره بڼه ده چه په جهان کښی دغه راز ژور فکرونه ډیر لږ دی او احساسات مونږ ته دغه موقع نه راکوی چه د غمونو او خوشحالیو حقیقت ته ډیر ځیر شو.

ډیر خلق دی چه یوه ورځ یی گرانه بڼه مری او دی غمجن کیږی مگر بله ورځ نوی واده کوی او نوی خوشحالی هغه زوړ غم بیخی هیروی نو دغه د خوشحالی ډولی او هغه د غم جنازه یوله بله ډیر ربط لری که هغه غم دغه کاله ته رانشی دغه بنادی هم نشی راتللی.

دا وصال په حقیقت کښی د هغه فراق نتیجه ده او په هغه ویر کښی دغه سرور او سرود پته دی هرڅومره چه خوبحالی دپسرلی بارانونه زوروردی هغومره یی سیلابونه هم زوروردی، له دغسی زورورو بارانونه سره تندر او ږلی هم شته لکه چه له ډیرولو یو افتخار توسره ډیر لوی خطرات ملگری دی.

همدغه وجه ده چه زه له سپکو او کوچنیو غمونو څخه لوی او ستر غمونه ډیر بڼه گڼم.

اخلاقی اساس

شوپنهار وایي: داخلاقو د پاره له ترحم نه ښه اساس نشته، انساني اخلاق باید په همدغه اساس قایم وی. دده په نظر کښی اخلاقی عمل هغه دی چه دشخصی گتیی هیخ اثر پکښی نه وی او محض دبل د خیر د پاره وی. دده په نزد انسانیت یو قانون لری چه مخالفت ترینه ښه نه دی او انسان مکلف دی چه له دغه قانون سره سم وچلیږی. دده په نظر هغه کار چه قانون د پاره کیږی او هغه کار چه د قانون د پاره نه وی شوی مگر له قانون سره موافق وی یوله بله فرق لری. دی هر نیک او ښه کار اخلاقی عمل نه گنی دده په فکر اخلاقی عمل هغه دی چه خاص د قانون د پیروی او د انسانی تکلیف د پر خای کولو د پاره اجرا شوی وی نه دشخصی گتیی د پاره. په همدغه سبب دیوه سو داگر صداقت او راستی چه د تجارتی گتیی د پاره وی نیک کار گنی مگر اخلاقی عمل ورته نه وایي.

همدارنگه هغه څوک چه ډیر زړه سواندی وی او به همدغه سبب له خلقو سره نیکی او احسان کوی دغه راز نیکی او احسان د کانت په عقیده اخلاقی عمل ندی. دی وایي که دغه سړی له خلقو نه ډیری جفا گانی و وینی زړه به یی سخت شی بیا به له چا سره احسان او نیکی نه کوی مگر هغه څوک چه د خلقو جفا گانی وینی او محض د تکلیف د پاره له خلقو سره ښه کوی دا کار اخلاقی قیمت لری او اخلاقی عمل ورته ویل کیږی. مترلینگ وایي: هغه مینه چه انسان یی له انسان سره لری باید له ډیر لوړ او هسک خای نه اخستل شوی وی که یو انسان وکړی شی چه له انسانانو سره عشق ولری او بشردوستی د عشق له کوره واخلی نه ښایی چه له ترحم نه کار واخلی او مینه یی د مرحمت او مهربانی رنگ پیدا کړی. که څوک چاته د عدالت له مخی څه ورکولی شی دا احسان له لاری دی څه نه ورکوی که د چا له لاسه پوره وی چه دانسان احترام وکړی دلجویی او تسلی ورکولو ته حاجت نشته. دی دانسان د پاره له چا نه رحم او شفقت نه غواړی عشق غواړی. دا احسان له ورکړی نه د عدالت ورکړه ښه گنی او له نوازش نه یی احترام دانسان د پاره غوره گنلی دی. داسړی د عشق طرفدار دی، دده په مذهب باید شاه او گدا یوله بله عشق ولری. ده ته له شفیق نه رفیق ښه ښکاری اوله هغی مینی نه کرکه کوی چه یو مهربان باداری له خپل صادق خدمتگار سره لری دغه راز مینه چه د ترحم او شفقت رنگ لری یو انسان لوی اوبل کوچنی ښی پدی مینه کښی چه هر څومره مهربانی پرته ده هغومره پکښی د محبوب حقارت هم شته مگر په عشق کښی کبر اولویی نه خایږی او آغا توب نه منی. دی انسان ته په ډیر لوی حق او ډیر زیات احترام قایل دی مگر دغه حق ورته په سوال او گدایی د ترحم له لاری نه غواړی. د عدالت په اساس یی غواړی.

که بشر ښه انصاف وکړی خواران او مزدوران په بډایانو باندی ډیر لوی حق لری خودغه حق پت پاته دی او خلقو هیر کړی دی. روسو وایي: (هروخت چه تاسی یو آسمان خراش قصر وینی یقین وکړی چه دیوه ولایت کورونه د دغه قصر د بنا د پاره وران شوی دی).

که چيری سم او صحيح حساب مينځ ته راشی ډير لوی بډايان د ډيرو زياتو خلقو پورې دی او دوی خيرات په حقيقت کېنسی د دغه پورنيمگري ادا ده.

که يو سړی په دغسی احساس خوار او غريب ته څه ورکوی احساس يی ډير لوړ او عالی دی اوله هغه بل نه چه دا کار خپل رحم او کرم گنی عالی همت اولوړ شعور لری.

د چا پوهه چه د عشق په آب و هوا کېنسی وده وکړی او عواطف او احساسات يی په عقل غالب وی هغه د مترلينگ په شان فکر کوی اوله نورو پوهانو نه يی فکر بل رازدی.

بنه او بد

خدای خبر دی چه غل وکه خونى و یا يی کوم ډير دشرم کار کړی و ، هر څه چه و ، خو خلقو يی متی تړلی وی او حاکم ته يی راووست.

هر يوه ویل: دی ډير بد سړی دی مونږ دده له لاسه ډير په عذاب یو ، دی باید بندى شى او ډيره سخته سزا ووينی.

حاکم هغه بد وگانه اوزندان ته يی وليږه دهغه خپلوان اخندزاده صاحب ته ورغلل او هغه يی حاکم ته ورووست کله چه حاکم دا ځند زاده صاحب له راتگه خبر شو يوه ټوټه مخی ته ورغی ، دهغه لاسونه يی بنکل کړه او په ډير عزت يی خپل ځای ته راووست.

دا ځند زاده صاحب له خبری هيڅوک نشووتلی ، حاکم دده امر ته غاږه کيښوده او بندى يی خوشی کړ.

ما چه دغه حال وليد پدی پوه شو چه دلته د بنوا او بدو فرق شته ځکه د بنه سړی لاسونه بنکلوی او د بد سړی لاسونه تړی ، مگر ټول د بنه او بدو په فرق يوشان نه دی پوه شوی دهمدی لامله هغه سړی چه خلقو په نظر کېنسی بد واخند زاده صاحب بنه وگانه اوله بنده يی خلاص کړ.

زما ملگری وويل: دوی د بنوا او بدو په تمیز کېنسی ډير غولیدلی دی دوی وایي زموږ ملک ډير بد سړی دی ځکه چه د غلو ملگری دی او غله په حاکم باندی خوشی کوی مگر همدغه کار چه اخند زاده صاحب وکړ هغه ته بد نه وای.

هر کله چه خونيان او داره مار بنديان شى دده په برکت خوشی کيږی او د گنهگارو شفاعت دده کار دی.

دی يوازی له حاکمانو نه غله خلاصوی که شکرانه غټه وه په آخرت کېنسی يی هم خلاصولو ذمه کوی او پس له مرگه يی هم ملگری دی.

که يو حاکم يو غل د ملک په خوله خوشی کړی دا کار دوی ته بد بنکاری مگر که اخندزاده صاحب په سفارش يی پريږدی نو بیا په بنه سړيتوب او دينداری کېنسی حسابيږی.

د هر چا بدی که په ډير وږدو او ورنگونو کېنسی پټه وه هغه د دوی په نظر کېنسی بنه سړی دی او که چا خپله بدی نه پټوله یا يی نشو پټولی دوی ورته بد وایي او په بد نامه يی يادوی.

دوی هغه غل گنی چه د سودا گرو قافلې وهی او د بډايانو به کورونو د اړی غورځوی مگر دهغه چا لاسونه او پښی بنکلوی چه په چل او فريب د خيراتونو قافلې خپل کاله ته راگرزوی او د مسکينانو حق غصبوی.

پخوانۍ ډېوې

په کاله کښې برق لگیده مگر پاس په رف باندې د تورو تیلو مسینه ډیوه ایښې وه ، په څنگ کښې یې یوه بله ډیوه هم وه چه یو وخت پکښې شمع بلیده.

هغه خوا دخاورینو تیلو لاتین بنکاریده اوداسی معلومیده چه هری ډیوی پخپل وخت کښې دا کوررنا کړې اود کالیه خلقوی په رنا کښې ډیری شپې سبا کړیدی مگر اوس ترینه څه کارنه اخستل کیږی اود شپې په کور کښې برقونه بلیری.

د زمانې دا عادت دی چه زاړه شیان له کاره باسی اونوی شیان په کاراچوی مگر خلق خپل زور حال نه هیروی اوزرو شیانو ته په جگور فونو باندې ځای ورکوی.

دا عادت بد نه دی چه څوک زاړه خدمتونه هیرنکړی اوزرو خدمتگارانو ته په قدر وگوری مگر کار باید له نوو شیانو واخستل شی اوبه کورونو کښې وخت په وخت نوی رنایگانې پیداشی.

انسان په هروخت کښې یوی رنا ته محتاج دی اودارنا هرکله خپله څیره او خپله وضع بدلوی دعالم تغیرچه د دنیا لایتیر قانون دی همدغه تقاضا لری چه هرڅه باید یو راز اوبل راز راشی اویوازی لوی خدای تل ترتله په یوه حال باقی وی دهمدغه بدلون او تغیر په وجه د علم او پوهی رنا هم هروخت خپل فانوس بدلوی اود لوبڼو په بدلون په لوبڼو کښې پراته شیان هم بل راز کیږی.

هغه رنا چه دخاوروله تیلو پیدا کیږی هغه نورچه دلمراوسپورمی له کوره راځی هغه بریننا چه داوبوله آبشار څخه حاصلیږی دظرف اومحل په اعتباریو له بله بیلیری که څوک په دغو ظاهری سورتونو ونه غولیری او حقیقت ته څیرشی نودشر شمو او پښې په بوتیو ، دغوزانو اوزیتونو په ونو کښې یوه رنا موجوده ده چه په هر راز ډیوه کښې بیل کیف پیدا کوی که څوک هغه تیل چه په ډیوه کښې وینی په پښه کښې وینی یا دغه سیزونکی برق چه په برقی نغریو کښې گوری په اوبو کښې ولیدی شی هغه ته اور او اوبه دومره فرق نلری اود جهان په هره ذره کښې یوه رنا وینی چه د صحرا په کانو کښې هم شته هغه نورچه کلیم په کوه طور کښې لیده دښونه په هره ونه کښې شته مگر محرمانه سترگی غواری.

که دانسان تعقل قوی شی اود حواسوله قیده راوژی (که څه هم دبشر اوسنی پوهه هماغه رناده چه د حواسوله کړکیو رانتوتلی ده) به هرشی کښې به یو نورگوری اود وجود په نړی کښې به دا توراوسپین نه وی اوس مونږ د حواسوله تاثیر لاندی یو چه په تیلو غوړ لاسونه په پندانه وچوو.

که لوبڼی او ظروف زمونږ دنظر مانع نشی نو په هر کور کښې دیوی ویالی یا دیوی چینی اوبه دی اود ټولو مشرب یودی.

که مونږ د سیند او ویالی ، دکوهی او کاریز ، دواوری اوباران په نومونو اوصورتونو ونه غولیری نو واوره ، رلی اوباران دیوی کورنی خلق دی او اور او اوبه هم دومره پردی نه دی.

په حقیقت کښې همدغه خوږوالی دی چه په خټکی ، هندوانه ، توت ، آنگور ، ناک اومینه کښې یی حلول کړی اویه هر محل کښې یی بیل صورت بیل خوند اوبیل نو پیدا کړیدی.

هغه لوی او واړه زخمونه چه دیلو بیلو میوو اودانو شربتونو او عرقونو پکښې پراته دی ټول یو کیف لری اود کجرو او اوربشو په مینځکی څه فرق نشته په دغسی کتنه چه سرې له اشکالو اوصورتونو هغه خوا وگوری

سړی ته دا معلومېږي چه کورت او شرمې له یو غېږ کی راوتلی دی او مایعات او جمادات زمونږ ظاهري حواسو بیل کړیدی.
هغه وخت چه زمونږ تماس او تعلق له مادیاتونه قطع شی او مجرد شو بنیایي چه دنن ورځی علم او معرفت بل رازشی او دغه رڼا بل شاتنه ووینو. هغه وخت به دنن ورځی د تنویرو سایل لکه ددی کوټی بیکاره ډیوی په کارنه وی او علم وپوهه به په نور و قالبونو کښی ځان څرگند کړی چه اوس یی مونږ نشولیدلی.

انتخاب

زما ملگری له اجتماعی مسایلو سره ډیره زیاته علاقه لری.
کله چه ولس دشورا دپاره وکیلان انتخابوی یا د حکومت مشرخیل وزیران ټاکي دی په انتخاباتو باندی په زړه کښی سل اعتراضه لری.
دده په نزد سم او صحیح انتخاب ډیر مشکل کاردی او که دغه کاربل څوک کوی دی پکښی ډیر عیبونه پیدا کولی شی.
دی وایی دگوستا و لویون دا خبره رښتیا ده چه په خلقو باندی حکومت کول دومره گران کارنه دی لکه چه په خلقو کښی لایق کسان پیژندل او انتخابول مشکل کاردی.
زما ملگری دا یوه لویه اشتبا گڼی چه اجتماعی کارونه داسی کسانوته و سپارل شی چه هغوی په خبرو کښی ډیر مهارت لری او په خبرو ډیر ښه پوهیږی ده د کوم عالم دا خبره ډیره خوښه کړیده چه په خبرلو خوا و نطقانو کښی د فکر خاوندان ډیر لږ پیدا کیږی.
دده په نزد هغه څوک چه ډیری ښی خبری کولی شی ښه ښه کارونه نشی کولی او ډیر فکر کوونکی هم دکار خلق ندی. زه دده دا خبره ځکه ښه گڼم چه دی پخپله د فکر خاوند دی او په خبرو کښی هم ډیر ښه دی، هغه څوک چه د ځان په باب کښی هم له حقه نه تیریري او د قضاوت په وخت کښی په ځان هم حکم کولی شی باید ښه یی وگڼو او په قدر ورته وگورو.
اوس خوبه پوه شوی یاست چه زما ملگری په اجتماعی مسایلو کښی څومره عمیق فکر لری مگر زما علاقه له ده سره په فکری او علمی دقت نه ده بنا بلکه دده شعری او ادبی جنبه می ډیره خوښه دی.
دی علاوه پدی چه شاعر او لیکونکی دی په شعرا و ادب کښی ډیره ښه نقادی هم کولی شی یعنی که هر څومره ښه شعر بد په نظر ورځی یا دشعر خاوند ښه سړی نه و، دی پکښی داسی باریک عیبونه پیدا کولی شی چه نوری په ذره بین هم نشی لیدی مگر کوم شعر چه دی پخپله انتخاب کړی هغه هم ډیر ښه نه وی یا یی نور په ښه والی نشی پوهیدای.
گوری! زما مقصد دا نه دی چه دی ښه شعر او بد شعر نه پیژنی بلکه یقین لرم چه ادبی محاسن او معایب ورته ډیر ښه معلوم دی.
زما په نظر کښی دی ډیر ښه شاعر دی مگر دده له باریک نظر څخه په ویره کښی یم چه دا خبره یی په مزاج بده ونه لگیږی ځکه جه انا تول فرانس پخپل یوه کتاب کښی لیکلی دی چه ډیر ښه شاعر هماغه دی چه ډیر خود پرست وی اوبی له ځانه بل څوک په نظر کښی نلری.

زما دغه ملگری یوه ورغ دوطن په کاردارانو باندې بحث کاوه چه ځینی یی ښه گڼل او ځینی بد، ما چه دده دغه انتخاب ولید پدی پوه شوم چه دشعر له پیژندلوته دسروپیژندل گران کاردی او داشخاصو په عمل کشی دومره اختلاف نشته لکه چه په نظر کښی شته.

دا کیدی شی چه ډیر خلق په یوه چلم خوله کیردی مگر فکرونه او نظرونه یورازنه دی.

دحسن انتخاب، دشعرا انتخاب، دشخص انتخاب په هر ځای کښی یوه اختلافی مسله ده چه دهرچا دذوق اونظر په لحاظ فرق کوی. که هرچیرته لار شی او هرچاته لار شی یو به دبل په انتخاب اعتراض کوی او دغه شکایت به هر ځای موجود وی.

حجازی دایران ډیر ښه او مشهور لیکوال لیکي: زما یوه دوست چه له ډیرو ښو لیکوالو څخه دی دایران په فرهنگستان انتقاد کاوه چه په دغه علمی او ادبی انجمن کښی ولی ځینی بیسواده اشخاص په عضویت انتخاب شوی دی اولیاقت ته نه دی کتل شوی؟ مگر څومره چه ده دایران د فرهنگستان اعضا ووته بد ویل هغومره یی دفرانسی داکاډمی اعضا ستایل او دهغوی انتخاب یی ډیر صحیح گانه، څو ورځی وروسته چه زه حجازی دفرانسی داکاډمی له یوه غړی (مسیو ماسین بون) سره په پاریس کښی مخامخ شوم نو داکاډمی بحث مینځ ته راغی او هغه په ډیر قهر وویل [دفرانسی له اکاډمی نه خرابه دستگاه بله نشته څو ورځی پخوا یوتن دکتابونو ناشریعنی کتاب فروش چه داکاډمی دځینو اعضا وکتابونه دتملق دپاره چاپوی او خرڅوی یی داکاډمی غړی شو چه دادبیا توبه پوله هم نه دی تیر شوی].

دا قصه همدغلته پریږدی! راشی چه دفرانسی داکاډمی انتخابات داناتول فرانس په وخت کښی وگورو.

دغه لوی او مشهور لیکوال پخپل یوه کتاب کښی ددو ووتنو (شاگرد او استاد) مذاکره داکاډمی دیوه غړی په باب داسی لیکي.

شاگرد: مسیو..... داکاډمی په عضویت انتخاب شو او دا انتخاب زه ډیر بد گڼم. دا سپری د معاشرت په ادبو ډیر ښه پوهیږی اوله هر حزب سره تگ راتگ لری، سربیره پدی یوی لوری کورنی ته هم منسوب دی او وراره یی د کلیسا واکدار دی، دی پخپله هم ډیر څه لری او په کاله کښی یی ډیر ښه شراب پیدا کیږی مگر ذوق او هنرنلری او دلوری قریحی خاوند ندی ځکه راته دغه انتخاب ډیر ناوړه معلومیږی او په بد نظر ورته گورم.

استا: ناوړه انتخاب ته هیڅکله بد مه وایه او پدی پوه شه چه په کارونو کښی دتصادف او اتفاق برخه ډیره زیاته ده هغه کار چه تاسوته مسخره معلومیږی په حقیقت کښی یو انتقام دی چه تقدیری دتفریح دپاره د عقل او تدبیر له خاوندانو څخه اخلی.

تا ته دی دا معلومه وی چه په دغسی انجمنونو کښی د هوس او تفنن دپاره هم ځای پریښودل په کاردی.

د قریحی او ښو خاوندان غالباً د معاشرت او گذران خلق نه وی.

که یوه جامعه سل په سلو کښی عقل او منطقی وی سل په سلو کښی به دتعمل وړنه وی او دعدالت له ساړه فشار لاندی به هر څه ساړه وی، کوم انجمن چه یوازی له لویو او فوق العاده اشخاصو جوړ شوی وی ډیر لږ خلق به ورسره علاقه ولری.

ډیره ښه ده چه ټیټ او حقیر اشخاص له دوی سره گډه شی او دتفریح باعث وگرزی په دغه صورت کښی به ټیټ کسان له لوړو کسانو نه علمی او معنوی استفاده کوی اولویان به هم چه خپله مقایسه له دوی سره په نظر کښی نیسی خوند اخلی. دا کار ددواړو په گته دی او اکاډمی په دغه ډول دخپلو مهمو غړو اهمیت نوروته ورکولی شی څنگه چه

دلمر او ستور وکړی ځینی ذاتی او ځینی اکتسابی ځلښت لری دا اکاډمی اعضا هم باید دغه راز وی چه د ځینو رڼا ځینو نورو ته انتقال اوسرایت وکړی.

دغه راز ناووه انتخابات ددغه انجمن د حیات اوبقا دپاره ډیر ضرور معلومیرې او ډیره ښه ده چه اکاډمی دخپلو غړو په انتخاب کښی اشتبا وکړی یا د تصادف له تاثیر لاندی راشی اودغه راز خلق هم انتخاب کړی.

که ناوړه اشخاص هیڅکله دا اکاډمی په غړیتوب نه انتخابیدلی نو هغو کسانو ته به ډیر لوی توهین او تحقیر متوجه و، چه اډمی نه قبلولی مونږ باید دغه راز ظاهری اشتباهات حقیقی هوښیاری وگڼو، اوپه نفرت ورته ونه گورو.

د عقل برخه په ژوندانه کښی

پاک خدای چه ژوند پیدا کړ غرایز بی هم ورسره پیدا کړه چه ژوند وساتی اود حیات شمع مړه کیدو ته پری نږدی.

همدغه غرایز دی چه دهوا مرغان اود ځمکی ځناوری د زیږولو اونسلساتلو کارته داسی متوجه کړی چه هیڅ غفلت پکښی نه ځایری، دهمدی لامله دهوا مرغان هرکال نوی کورونه جوړوی اونوی هگی پکښی ږدی، له هگیونه بچی را ایستل او بچیو ته دانه په خوله کښی را وړل د غریزی کاردی.

یو کوچنی ماشوم چه به لومړی ورځ دمور په تی باندی خوله ږدی اورو یی له غریزی بل لارښوونکی نلری.

هغه پاملرنه چه یوه چرگه یی دخپلو بچیو په نسبت لری کوم تعلیمی کارنه دی بلکه د غریزی اوفطرت په تقاضا اجرا کیری کومه شهوانی قوه چه تراوښځه یی یو دبل په نسبت لری د غریزی غوښتنه ده چه دژوند ساتلو اود نسل دبقا دپاره په انسان او حیوان کښی وجود لری یعنی دژوندانه ساتنه اودنوع پایښت دغرایزو وظیفه ده.

هرکله چه غرایزه حیوان کښی ډیر قوی دی اوپه انسان کښی ضعیف غوندی دی نو انسان ته عقل هم ورکړ شو چه دژوند په کار کښی له غرایزو سره مرسته وکړی اود غریزی په خوښه استعمال شی یعنی عقل پوه آله ده چه غریزه یی استعمالوی نو عقل باید دژوندانه دوسایلو برابرولو په کار کښی صرف شی اودژوند اسباب برابر کړی نه داچه د حقایقو اوپتواسرارو دکشفولو کارترینه واخلو اوبیځایه یی استعمال کړو.

د عقل اصله کار همدغه دی چه له مادی سره تعلق پیدا کړی اوپه موادو کښی تصرف وکړی.

طبیعی اوریاضی علوم دا مدعا ډیره ښه ثابتوی چه د عقل کار له جسم اومادی سره دی چه باید ابعاد وپیژنی او کمیت ته متوجه شی ځکه چه د کیفیت پیژندنه د عقل کارنه دی او عقل ددغه مقصد دپاره نه دی پیدا شوی همدغه سبب دی چه انسان یا له کیفیت نه بیخی غافل دی یا کیفیت ته هم دکمیت په نظر گوری.

مثلا زمانه په اصل کښی کیفیت دی اود کیف له مقولی لاندی راځی مگر انسان دخپلی ساعت تیری دپاره چه دژوندانه یکنواختی ورکه کړی دغه کیفیت دکمیت له مقولی لاندی راوست اود ځمکی حرکت، دستور و حرکت اونور حرکتونه یی زمانه وبلله.

هیئت نجوم اوریاضیات په همدغه مفیده اشتبا بنا شوه اوددغی لوی غلطی په وسیله لوی لوی مقصدونه حاصل شوه.

که انسان ښه غور وگړی پوهیږی چه عقل انسان ته ددی دپاره ورکړ شویدی چه دآلاتو اومصنوعاتو په جوړولو کښی ترینه کار واخستل شی اویوه څه جوړ کړی نه دا چه په څه پوه شی اود کمیت ادراک وکړی.

د غرب پوهان په دغه راز بڼه پوهيدلى دى ځکه يې د ژوند بڼه کولو په کار کښي له عقل او پوهي نه ډير کار اخستى دى اوزمونږ پوهان په نورو تصوراتو کښي غرق دى. مونږ بايد د جوړولو او پوهيدلو په فرق قايل شو. جوړول اسانه کار دى مگر پوهيدل گران کار دى. د شاتو مچي عسل جوړوى مگر په حقيقت يې نه پوهيږي. مونږ ژوند کوو او د ژوند وسايل برابر وو مگر د ژوندانه په حقيقت نه يو پوه شوى. ډاکتران او طبيبان د ژوند په خدمت تر ډيره حده موفق شويدي او د زړه حال د سږو حال ورته معلوم دى مگر ژوند نه پيژنى اوله روح نه ناخبره دى. دانسان ډيره لويه او مهمه وظيفه د ژوندانه ساتنه اوروزنه ده عقل او فکر، علم او فن د همدغه مقصد د پاره دى چه د ژوندانه اسباب او وسايل برابر کړي او په همدغه لاره کښي ترينه کار واخستل شي.

حسابي خبري

استاد وويل: تاسي بايد هروخت له ځان سره حساب وکړي او حسابي خلق اوسى!
 دده يو حسابي درد او: که يو عدد له بل سره داسي يو ځاى کړو چه يو پاس او بل لاندی وي لکه: 2
 ۲ او څلور ۴ ترينه جوړيږي او د دواړو وجود هم پخپل حال نه پاته کيږي.
 که دواړه څنگ په څنگ يو ځاى کړو لکه: ۲۲ نودوه ويشت ورنه جوړيږي او دوه شل کيږي. د دواړو عددونو شکلونه او صورتونه هم پخپل حال پاته کيږي ځکه چه دلته د ملگرتيا او ورورولي رازيت دى او په هغه بل صورت کښي تفوق، تسلط او محوه کول معلوميږي.
 ده ويل: که دوه مساوي عددونه لکه ۱-۲۱-۳۲-۳ هريو له بل نه وړاندی يا ورسته کړو نتيجه يې يوه ده مگر په دوه متفاوتو عددونو کښي تقديم او تاخير د يرزيات فرق راولى او په مقدار کښي ډير تفاوت راځي که مونږ يو اونه يو ځاى کوو او داسي يې ليکو 19 نولس کيږي مگر شل کيږي نه.
 که همدغه دوه عددونه داسي وليکو 91 خبره سلو ته نژدی کيږي او ډيرزياتوالی پکښي راځي.

شعراو فلسفه

وريځي پورته په هوا کښي دى څاگانى بنکته په ځمکه کښي.
 هغه څه چه په هسکو وريځو کښي شته په ژورو څاگانو کښي هم شته.
 په دغو او بوباندي هم هماغه تنده ماتيږي.

دلور خیال او د ژور فکر نتیجه یوه ده.
 ته! یا خپل نظر ډیر لور کړه یا پخپل گریوان کښی ډیر سرښکته کړه!
 د شاعر او فیلسوف فرق همدغه دی.
 زه شعر او فلسفه دغه شان گڼم.

ولاری اوبه

له ښاره ووتم، سمه او ودانی می پرېښوده، دلور و غرونو سرته و ختم له هغه ځایه ستاسی لوری مانی ډیری ټیټی
 ښکاریدی او پدی پوه شوم چه مونږ په ډیر ټیټ محیط او ټیټه هوا کښی ژوند کوو.
 د غره له سره ډیر لری ځایونه لیدل کیږی او نظر ډیر لری څار کوی ځکه ما هم د زمان او مکان په لری گوت کښی هغه څه
 لیده چه دکور او کلی خلقو نشولیدلی.

همدغه وخت زه وپوهیدم چه فرعون او قارون په کلو او ښارونو کښی پیدا کیږی مگر خدایي تجلی په غرونو کښی ځان
 ښی او کلیم له کوه طور نه الهام اخلی. دلمر لومړی رڼا د غرو په څو کوپریوړی او وروستی. وداع هم د غرو له څو کوه سره
 کوی.

شپانه په غرونو کښی وی او قصابان په ښارونو کښی.

د بودا اوزردشت ښی ښانی په غرونو کښی دی او د فرهاد د عشق داستان د غره ازانگه ده.

د غرونو اوبه ډیری پاکی او ډیری رڼی دی، د غرونو هوا ډیره صافه اوبی دوږوده.

تاسی غرونو ته یوازی دکمیت په لحاظ گوری دکیفیت په لحاظ هم هلته ډیر څه شته چه په سمه کښی نشته.

که په غرونو کښی قیمتی لعلونه شته نو د غرونو ښکلی او ښایسته منظری هم په ښارونو کښی پیدا کیږی.

زه غرونو ته دندارو او تماشو د پاره تللی وم او دولاړو اوبو سیل می کاوه ماته چا ویلی و، چه هلته یو ډیر لوی ډنډ دی
 چه پخوا به پکښی ښاپیریو لمبل او ملوک به له بدری سره همدغلته کتل.

زه لاړم او دغه ډنډ می ولید د ډنډ په غاړه ډیر ساعت کښیناستم او تر ډیره وخته له فکر او خیال سره مشغول وم.

دغه لوی ډنډ د صبر او سکون په مقام کښی څه شور او فریاد نه کاوه د حال په ژبه یی خپل عمیق احساسات داسی
 ښکاره کول.

زه دلویو غرونو په ډیره لویه کنده کښی ایساریم او دولاړو اوبو په نامه یادیرم، زما لیدو ته خلق ځی اوراځی اوزما
 مهیبه منظره وینی هیڅ لامبوزن دا جرت نه کوی چه زما په سر راودانگی اوزما مخ په څپیره ووهی. په ما باندی دچا
 بیړی نه گززی زما کبان څوک نشی نیولی دهیچا جال په ما باندی نه دی لویدلی، زه دهیچا په واک او اختیار کښی نه
 یم مگر په عین حال کښی به واکه اوبی اختیاره یم، زما په پښو کښی لکه غرونه لوی لوی ځنځیرونه پراته دی اوزه
 یی ځای پر ځای درولی یم.

هغه آزادی چه له مستو سیندونو اوزوروروسیلابونو سره شته له ما سره نشته.

زه عمق لرم شور او مستی، موج او حرکت نلرم.
 زه ډیر خلق غرقولی شم مگر ځان له قیده نشم خلاصولی.
 زما قوت او طاقت ایساردی، ما ځانته دیوه چینی او یوه لښتی قدرته مجرا پیدا نکړه او ددغو ماشومانو ازادی هم
 زما په برخه ونه رسیده.

زه ډیر لوی قوت یم مگر آزاد نه یم ایساریم ځکه هیڅ نشم کولی او هیڅ رانه جوړ نشو.
 زما عمر عبث تیریری نه رانه برق او بریننا پیدا شوه نه سمسور باغونه نه می جهان ولیده اونه جهان ولیدم، زه
 بنارونو او ودانۍ ته بنکته نشوم، ما خپل موج او حرکت ونه لیده او د شور او مستی په کیف ونه پوهیدم.
 زه د ځان غوندی نور وډنډونو سره یو ځای کیدی نشم مگر د کابل سیند د کونړ له سند سره یو ځای کیږی او دواړه له ابا
 سین سره خپل موجونه خپل شور او خپله مستی یو ځای کوی.
 قید او اسارت عزیزان له عزیزانو نه لری ساتی ځکه دیوه کوهی اوبه له بل سره نشی گډیدلی او یو ډنډ بل ډنډ ته لاره
 نلری مگر د اسمان وریخی یو له بله گډیږی او دیوه باغ مرغۍ بل باغ ته ځی.
 زما طبیعی میل دانه دی چه ځای په ځای غلی ولاړیم او هیڅ حرکت نه کوم.
 زه سیلانی حرکت او طوفانی قوت غوښتونکی یم.
 زه باید دغه سکندری سد مات کړم او ځانته لاره پیدا کړم.
 که زه له دغه قیده خلاص شم زما له طوفانه به خلق وویریږی او زما له قیضه به ملکونه اباد شی.
 زه به بحر او دریاب ته لاره پیدا کړم او هلته به بی برخی نه یم.
 زما په زړه کښی ډیر څه شته مگر د شور او غوغا ژبه نشته.
 ته زما د حال په ژبه پوه شه او زما په حال کښی عمیق فکر وکړه.
 هغه وخت چه زه د ډنډ په غاړه ناست وم لکه صاحب حال په بل حال کښی وم او د خیال پروازونه ډیر اوچت و.
 په دغه وخت کښی زه له لوړو خیالونو او ژورو فکرونو سره اشنا وم او ډیر لری به می کتل.
 همدغه وخت ماته د پسرلی زور و بارانونه رایاد شوه چه له دی لوړو غرونو په ډیر شور او زور مخ بنکته روان و
 او هیچایی مخه نشوه نیولی.

دهغه سیلاب تعلق د آسمان له وریځو او آسمانی بریننا گانو سره و ځکه بی ډیری زمکی لاندی کړی اوله هر قیده
 آزادو.

دا ډنډ له تپت او ژور محیط سره علاقه لری ځکه ځای په ځای ولاړ دی او عمری قید تیروی.
 ای هغو کسانو چه د پوهی او هوښیاری عمق ته پیوتی یاست او په اسفل السافیلن کښی ژوند کوی پدی پوه شی
 چه دغه راز لوی ډنډونه دهغه شبنم مقام او منزلت نشی پیدا کولی چه د شپي د گل په ناز کوپانو پریووزی
 او سحر د لمر له وړانگواو حرارت سره آسمان ته ځیژی.

هغه اوبه چه د تورو څاگانو په تل او تور تم کښی دی پدی نشی پوهیدی چه د پسرلی بارانونه او سیلابونه څنگه دی
 او څه کوی؟
 دغه راز لوړ مضمون د غسی تپتو ته نشو ویل او د ژورو څاگانو په اوبو کښی د دنیا زور و بادونه هم موج او حرکت
 نشی پیدا کولی.

ښه حاکم

هغه چه نه نفس لری نه نفسی خواهشات.
 نه بی په زړه کښی ډارشته نه طمع.
 نه له موقوفی ویریری نه د ترفیع پروالری.
 نه رشوت اخلی نه تنخوا.
 نه له چا سره عناد لری نه د چا مراعات کوی.
 نه د چا مخ گوری نه د چا خټ.
 نه زور وریزی نه غریب.
 نه بی څوک خپل دی او نه پردی.
 نه سفارش منی نه تملق اوری.
 نه چا ته خاندی نه چاته وچولی تریوی.
 پوهیری! دا حاکم څوک دی؟
 هو! قانون او عدالت.

دمؤلف پېژند گلوي

گل پاچا الفت دلغمان د عزیز خان په کڅ کښی به 1287 ه ش 1909 ع کښی زیږیدلی دی. پلاری میړسید پاچا او نیکه یی سید فقیر پاچا دی چه دنسب سلسله یی د حضرت عبدالقادر جیلانی په واسطه حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم ته رسیږی. ده په غیر رسمی مدرسو کښی دننگرهار او کابل له مشهورو استادانو څخه د صرف، نحو، منطق، حدیث، معانی او بیان کتابونه لوستی دی. په 1314 ش کښی دانیس دورځپانی په اداره کښی دکاتب په حیث مقرر شو. په ۱۳۵۱ کښی دانجمن ادبی دتالیف او ترجمی په خانگی کښی به عضویت قبول شو. په ۱۳۱۲ کښی یی سریره په عضویت دزیری جریده هم چلوله. په 1318 کښی دپښتو ټولنی دصحافت دمدرت معاون شو. په 1319 کښی دپښتو ټولنی دلغاتو او قواعدو د خانگی مدیر شو. په 1320 کښی داصلاح دورځپانی دپښتو مشاور شو. په همدغه کال په 1320 کښی دپښتو ټولنی عمومی مبصر او دکابل مجلی چلونکی شو. په 1325 کښی داتحاد مشرقی دجریدی مدیر شو. په 1327 کښی دجلال آباد دخلقوله خودملی شورا په 7 دوره په وکالت انتخاب شو او په شورا کښی دوهم معین وټاکل شو. په 1331 کښی دلغمان دقرغیو دخلقوله خودشورا د8 دوری په وکالت ومنل شو.

په 1334 کښې د جلال آباد له خوا د لوی جرگې وکیل شو.
 په 1335 کښې په لومړۍ رتبه د پښتو ټولني ريس مقرر شو.
 د 1330 کال د جوزا له مياشتې د 1332 کال تر آخره د اولس د ملي جریدې د امتیاز خاوند و چه ده پخپله د فارسي او پښتو مضامینو په لیکلو او تهیه کولو کښې ډیره زیاته برخه درلوده.
 دده چاپ شوی کتابونه دادی.
 د پرلې نغمه ۲- بله ډیوه ۳- لغوی څیړنه ۴- پښتو سندرې ۵- عال افکار ۲- څه لیکل یا لیک پوهه ۷- ادبي بحثونه ۸- پنځم حلد پښتو کلی په ۲ جلدو کښې ۹- د آزادی پیغام 10- غوره نثرونه ۱۱- لوړ خیالونه او ژور فکرونه ۱۲- منطق ۱۳- غوره نثرونه
 نا چاپ شوی کتابونه یې دادی.
 نوی څرک- ښه لمسونه- نوی سبک- اجتماعي نظریات- څه گورم او څه اورم- د ټولني علم (ترجمه) د موفقیت لار (ترجمه) سربیره پدی یې د کابل په سالنامو کښې څورسالی چاپ شوی او څو سالنامی هم دده په اهتمام چاپ شوی.
 په مطبوعاتو جوایزو کښې یې څو ځله لومړی جایزه اخستی دی په 1327 کښې یې د صدارت عظمی له خوا دوهمه درجه تقدیر نامه واخستله د ستوری دوهمه درجه نشان او دو کالت د دو دورو نشانونه هم ورکړ شوي دي.

سفرونه

په نورو هیوادو کښې یې دا ځایونه او ښارونه لیدلي دي.
 مسکو- لیننگراد- سوچی- باکو- ستالین آباد- تاشکند- تهران- پینسور- مونیخ.

الفت

د کابل د سیند په غاړه په کوزني لغمان کښې د عزیز خان په کڅ کښې یو ورکوتی کلی دی، خواوشایي شنه کښتونه او د سیند شولگری دی لږ څه لری د لویو غرونو په واورو پټی څو کی ښکاری.
 دلته دوه مست رودونه بهیږی، یوی خواته د کونړ ښکلی دره ده چه د کونړ سیند تری په نڅا نڅا راوځی.
 د شرقی افغانستان په دی ښکلو درو کښې ځای په ځای د سیدانو درنی کورنی. اوسی، پښتانه دوی ته په درنه سترگه گوری او پاچهان یې بولی لکه په پسرلی کښې چه په دی درو اورغو کښې ښکلی گلان غوړیږی ددغو پاچهانو په درنو کورونو کښې هم کله کله ډیردپوهی خاوندان او شاعران او پوهان اوسیاست وال پیدا کیږی سید جمال دین افغانی هم ددغو کونړی پاچهانو څخه و.
 ښایي چه څلویښت یا پنځوس کاله دمخه د عزیز خان په کڅ کښې دیوه پاچا په واړه کهول کښې یو ښکلی گل زرغون شو او هغه یې گل پاچا وباله، دا گل د فطرت په لمن کښې لوی شو، د طبیعت روزنه او پالنه یې ولیده اولکه د کابل سیند د غاړی خاټول د لغمان او بو او هوا لوی که، هغه وخت مدرسه یا مکتب نه وو چه دا گل پاچا سبق پکښې ولولی

خولکه د پښتنو نور و ماشوما نوده یواځې د فطرت نه درس واخیست او اسمان او ځمکې ته دومره ځیر شو چه د فطرت اسراری پخپل ژور کاته لڅ کړه او هغه څه یې زده کړه چه بل چا په مدرسو او پوهنتونو کښې نه وه زده کړې. پخوانو یوه خبره کړې ده چه ډیره پخه ده (الاسماء تنزل من السماء) یعنی نومونه له اسمانه را ښکته کيږي (ایښودل کيږي).

دا دلغمان دا ورشو ښکلی گل د پښتو ادب په گلستان کښې ډیره ښکلا وغورږیده او په الفت مشهور شو، چه اوس یې مونږ گل پاچا الفت بولو دا د الفت نوم هم له ده سره ډیر وړ دی ځکه چه زړه یې له الفت ډک دی. الفت د پښتو ادب یو ځلاند ستوری دی که د پښتو ادب نن ورځ یو بهترین لیکوال او شاعر لری نو هغه به الفت وی. الفت ډیر کتا بونه لیکلي دی کله د کابل او د مشرقی اتحاد مدیر وو کله په شورا کښې وو، او اوس د کابل د پښتو ټولنی مشردی خو مونږ د الفت شخصیت په نور و صفا توپیرنو، دی یو ډیر دقیق او سترگه ورفنان او صنعت کار دی د الفت هنر په پښتو نثر او نظم کښې ښه ښکاری او ځانته یو خاص طرز لری، د الفت نثر هم شعردی او نظم یې هم شعردی.

کوم وخت چه په نثر څه لیکي نو د فطرت ډیر نازک او واره دقیق وینی او څرگندوی یې، دانسان دا اجتماعی ژوند ډیری ښیگری په داسی ژبه بیانوی چه ویونکی دده استدلال په ښه ډول قانع کوی.

د الفت په نثر او نظم کښې کوم فلسفی یا تاریخی استدلال نشته مگر د فطرت له هره گونه داسی دلایل او براهین راوباسی چه تر هر رنگه منطقی استدلال ښه او ټینگ وی.

دده هنر هم دادی چه ځانته خاصه د استدلال لاره لری او د ژوندانه عادی وقایع هره یوه دده لپاره د شعریوه بهترینه موضوع وی.

کله کله د الفت نثر تر نظم خوړوی، خلق وایی چه نظم پیودل دی او یو ناظم مرغلری پیودی مگرزه وینم چه الفت په نثر کښې هم بلا کوی او کله کله الفاظ هسی سره پیودی چه تر هر رنگه نظم ښه ښکاری او غوره دی.

د هنر من (فنکار) مهارت او کمال دادی چه عادی شی ته ښکلی رنگ ورکولی شی همدغه گټی او خټی دی چه یو معمار تر تاج محل هم جوړوی او د پښتو غوندي څړه حجره هم.

دغه رنگونه او غور ډی چه یو نالایق نقاش پری هره تخته او دهری ټانکی په اړخ یو ناوړه منظره نقش کوی مگر کله چه د ما هراو با هنر نقاش په قلم کړشی نویوه ټوټه یې په زړو قیمت لری.

دا الفاظ او کلمات د شاعر او لیکوال مصالح دی که الفت هغه سره اودی او ترتیب ورکړی، د پښتو ادب یو شهکار به وی او که د بل چا په قلم ولیکل شی نو هغه به یو عام نثر یا نظم وی.

د الفت په فن باندی څه لیکل هم آسان کار نه دی خو لنډه دا چه الفت یو ما هراو سترگه ور هر من (آرټیست) دی چه دده په هنر کښې دا دری غټی ښیگری وینم.

(جمال) چه د الفاظو او کلماتو غوره کول (انتخاب) او یا دهغو اودنه (ترتیب) وپیودنه (نظم) یې غټی ښاننی دی.

دویم: برهان او استدلال که د فطرت له هره مظهره څخه دی یو منلی دلیل جوړولی شی او دده په نظر کښې د دنیا ټول مظاهر د استدلال لپاره څرگندی ښاننی دی.

دریم: انتقاد دده د هنر غټه ښیگری ده، دی د مظلومو خوا خوړی دی.

دا اجتماعی ظلمونو سخت دښمن دی پخپل لیک کښې که منظوم وی که منشور اولسی تجاوزانوته گوته نیسی او دده قلم پدی خوا کښې ډیر تیره دی.

د ظالمانو اسرار لخواه او د مظلومو اولڅو لغړو په کوټو ورتنوځی ، د دوی د فلاکت او بد بختی حال گوری او هغه دا ولس د عبرت د پاره په داسی ژبه بیانوی که د چا زړه پیر کلک هم وی بیا به هم اغیزه پری وکړی ، د الفت هیڅ منظوم یا منشور لیک نشته چه له د غوښتو وځنی تش وی نن د پښتو لیکوالو په ډله کښی الفت د ټولو مخکښی او دریری او دده لیکونه د پښتو ادب شمله گڼلی شی.

پای

ملیار

کابل

د کرهڼی او اوبو لگولو وزارت

3/3/1319

د لراوېر برېښنايي کتابتون

قدرمنو لوستونکو !

تاسو کولای سئ د لراوېر ويېپاڼې په برېښنايي کتابتون کې زيات شمېر ارزښتناک او په زړه پوري آثار په خپل تفريحي وخت کې مطالعه کړئ .
د لراوېر انلاين کتابتون ستاسو لپاره د لاندینيو موضوعگانو اړوند آثار پر ليکه کوي :

- اسلام او مذهب
- ساينس او تخنيک
- سپورټ او روغتيا
- تاريخ او سياست
- هنر او ادبيات
- د ماشومانو لپاره
- بېلابېل آثار

www.Larawbar.net/library

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**